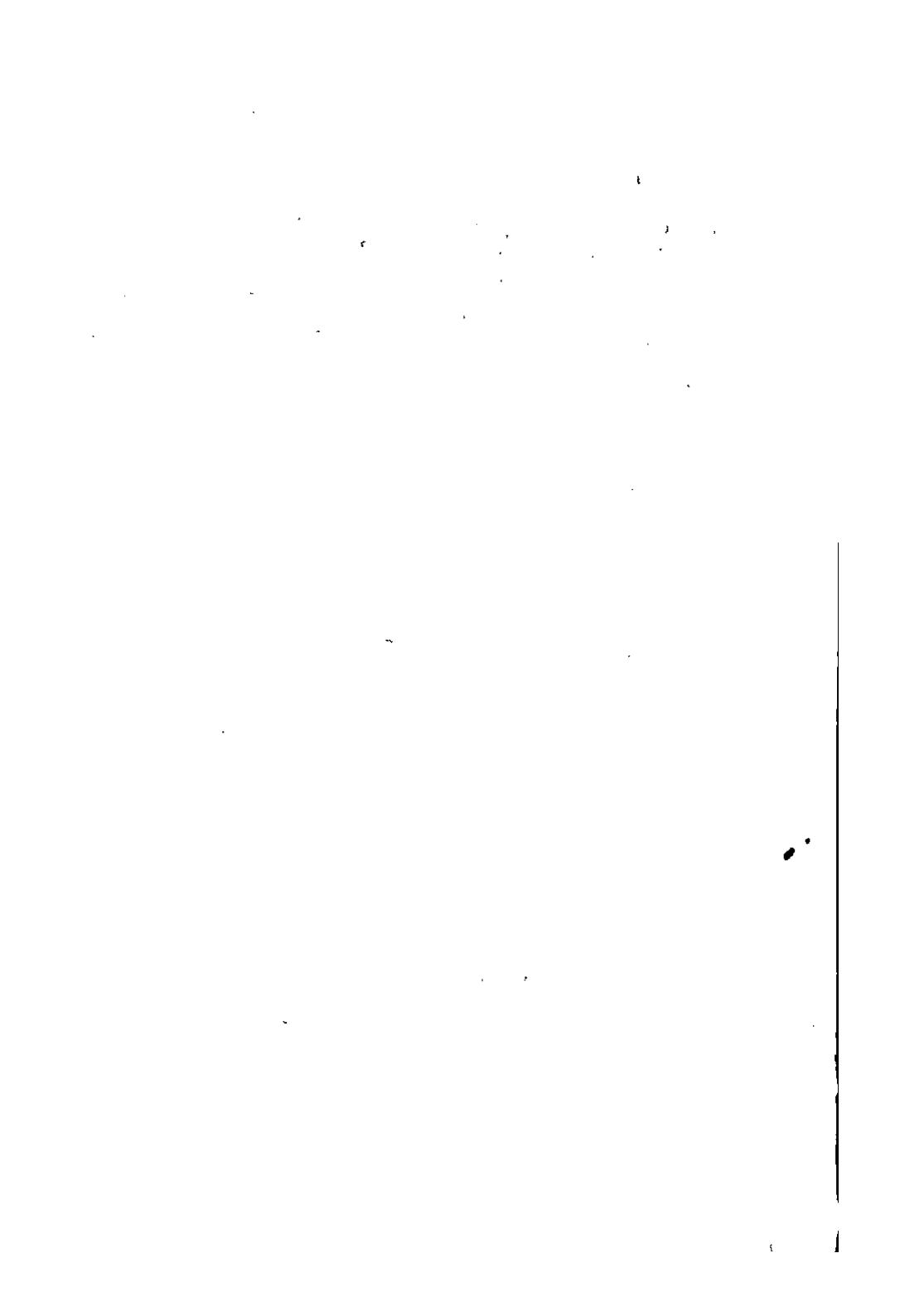

Polidori Vergillii

Vrbinatis de Inventoribus Rerum
Libri Tres operosissima nuper
cura emendati & seueriore
Limaq; accuratissime
expoliti;

C Venales reperiuntur in via diui Iacobi apud Olivierum senant sub signo beate barbare,

**Polydori Vergili Virginitatis ad Lodouicū
Odaxium Patauinum Præfatio.**

SVm equidem nescius Lodouice Odaxi qua venia digni accipiatur illi: qui lōge a vero aberrātes circa fabulas dūtaxat netuos, priū oēs cōtēderit In quo rū sane nūero quā poetæ tū vetetes philosophi maxie sūr: Ve rūllis quoꝝ propriū ē nugas sectari: ignocēdū esse ducim⁹, his aut̄ nequa j. Q uis ppe qui quum veritatis (quæ sicuti preclare Pindarus ait: magnum est virtutis principū) inuestigan de gratia talē scribēdī materiā natī essent: vt ea ſuapte natu ra ſeſe illis ſepiuſ offerētē facile deprehēdere poſſent: adeo in obſcuris versati ſunt tenebris: vt pro veritate magis magisq; ſingēdi fabulas materiam præbuerint. Et enī hi (vt de initis reg: de mundi fabrica taceam) quum deo aut cæli motu diſſerent: phisica quadā ratione multo nempe maiorem q̄ foret: deorū multitudinem reddiderunt. Qui induit ſpecie humanas fabulas poetis ſuppeditarunt, hominū autē vitam ſuperſtitione omni teſererūt, veluti qui mox viros beneficiis excellentes in caelum (quemadmodum docuimus) fama ac voluntate tollere conſueuerunt. Quē tam & iſi ſumme leuitatis plena ſunt: dīcuntur tamē & ſtutuſſime creduntur. Sed ipſi philosophi quum ſapiētia laudē adepti ſit: eo ꝑp'eno greci ſu veritatem ſequi viderentur: nihil eos profecto (vt arbitror) tā deuios egit: q̄ veri Deiignatio. Ex quo haud dubie tot fabularū deliramenta manarunt: tunc potiſſime quum futiſlis eſſet hominū ſimplicitas. Nam noſtro tempore quo quidē ſimpedio homines ſapiūt: quis huiuscmodi deos colit: quo rum accipimus cupiditates: ægritudines: iracundias: bella: vulnus: libidines? Q uis harpias fuſſe aut Chimeram putat Quæ ve anus tam excors inueniſt potest: quæ illa quæ quoniam credebantur apud inferos portenta extimescat? Q uis tā hebetis ingenij eſt ut metuat ne ſupra ſe celū habet: ſicut Galli Adrie vicini Magno olim Alexandro percoſtanti qd nā eſſet: quod maxime pertimescerent: ſe formidare id tantum respondiſſe dicuntur. Vbi gentium Mensa ſolis eſt: quæ diuinus epulas ſuppe ditaret: quā Aethiopes ſe quondā habere tactabant. Viriſſime igitur: M. Tullius inquit: idem opinonū

Poetæ
Philosophi

Pindarus .

Gallū

Tullius.

Prefatio

Gellius.

commēta delere: naturę iudicia cōfirmare: quoniā (vt apud Gelūm non minus scite q̄ eleganter legimus) solū tempusve ritatis est parens. Quare hoc fabulis fidem habēdi initū magis temporū q̄ hominū fuisse dixerim. At nobis qui longe hercle foeciliori etate geniti sumus: propterea q̄ Verū Deū quot tide intuēmur: cotemplamur: atq; veneramur: nullisq; apli⁹ præstigis dæmonū ducimur: quid turpius magis ne pudēdū esse potest: q̄ nugasterere: & fonte veritatis omisso fabularū riuulos lectari? Qum præsertim ita natura comparatū constet, vt nullus suauitor animo cibus sit. q̄ veri cognitio Ego ita opus de rerum inuētoribus oris partim vt nemo iua laude (inuenire, n. primū precipuū est, reiq; inuētē dignitas a deo multos trahit in amorem sui, vt singuli si fieri possit, auctores se dicivebit) fraudetur, partim vt qui imitari volent, sciāt quos sequi debeat, ne quid criminis subītē, qua verissime potui, omnia tradi: maxime quum de origine deorum & eorū cultū: de rerum initijs: de hominīs ortu prodidimus: Q uod neuitq; facile fuit: quum iam nuge cuncta oppleuerant. Cæterū sū ego itidem (fateor) impleriq; locis fabulas fecutus: quibus etiam verum specie aliqua velatum subest: Id tamen nihilominus veritati inhaesimus: quādō hoc ratio ipsa exigere visa est. Ft q̄q Saturno: Ioui: Neptuno: Mercurio: Dionysio: Apollini: Aesculapio: Cererī: Vulcano & aliis quos deos vocāt: quedā assignauimus: ea ipsa tamē illis tanq; mortalibus nō tanq; dijs (licet ipse quoq; deos nunc pauerim) attribuimus. Haud me fugit insuper quosdam maliuolētissimos fore, qui in dulcissimam nostram fortale temeritate appellabūt: quia ego solus de rerum inuētoribus scribere aulus sum. Q uod nemo ante me ppter Plinium particulatim tentarat: qui n̄ se primo. Nat. hist. de hac re strictim admodū meminit, & M. Antoniū Sabellīcū: qui ex metro carmine ea fere ipsa itidem prestrixit. Verū illi profus ignorabunt id multo esse preclarius: quo difficulter extiterit: Q uid enī laudis assecut⁹ esset Cæsar: si facile fuisset Britannis bellum inferre, aut Hannibal quantum glorię sibi cōparasset: si peruias alpes dū Italīā adiret: citra (vt dicitur) puluerem sudoremque ac non magna suorum cede fecisset, ppter quod nos etiam hoc opus & si arduum magno animo sucepimus: maturauimusq; in quo si quid desiderabitur: nemī

Plinius.
Sabellicus

Cesar
Hannibal.

nimirum sit. Quando multa nō modo vetera sed nouitiae in
 ventia sunt: quorum (vt in calce operis perspicue demonstra-
 tivimus) inuentores in dentissimis omnino vmbbris latent. Nō
 sī tamē inficior: (haud enim tārum mihi arrogo: quā līt ho-
 die plures longe me doctiores) quā possit quipia de hac re
 velut de Proverbijs quorum libellum proximo anno Guido
 principi Vrbini duci inscripsimus: copiosius tradere Verū qui
 cunq; hoc vel illud posthac igre idetur iter: quia nos primi ita
 diū currimus: si fortasse nostris vestigijis insistere nō graua-
 bitur. Has autem (qualescunq; sunt) Lucubrations ubi vni
 ex omnib; potissimum consecrare constitui. Primum q; quum
 tu de me plurimū bene meritus sis: iure optimo tibi secunda ī
 geniali nostri foecura debetur. Deinde quia tu vberissimus es
 ingeniorum fons: tuq; cōmune viriūq; linguae decus. Postea
 quoniam tu in quo & naturae dotes & fortunae bona cumula-
 tim congesta sunt: litteras amas: tu fratos presidio foues: tu
 opibus iuuas: tu studiorum ac studiorum cōmercio delecta-
 ris. Praeterea q; tu vniā doctrinā lux ira tuo splendore mea-
 as lucubratiunculas illustrabis vt a Sole relique stellae lumen
 habent. Vnde per te a doctis diligentur: complectentur atq;
 legentur ab inuidis at tuæ inaccessæ lucis fulgore nitētes mi-
 trime conspicivalebūt. Cui postremo conuenientius opus de-
 rerum inuentoribus dicari debuerat: in quo multarū rerū ori-
 go continetur. q; tibi: qui ad unguē scriptorū omnī monumē-
 ta noris! Nam (vti Diuus Hieronymus inquit) illi tertiu V er-
 gili Aeneidos librum lucidius intuentur: quia Troia de per
 Leucadē & Acroceraunia ad Siciliam: & ide ad hostia Tybe-
 rina nauigauerint. Qui insuper Guido Vrbini Duci nostro il-
 lustrissimo ab inuente eius ætate a Diuo Frederico tanq; olia
 Philippo Macedone Magno Alexandro Aristoteles: preceptor
 datus es. Qui quumte duce in vtriusq; linguae studijs mirum
 immodum ac plus q; dicti possit: profectum fecerit haud equi-
 dem immerito pre omnibus sibi charissimus es apud quē (vt
 par est) summū dignitatis gradū habes a quo deiq; tanus
 q; tū certe fieri debes. Nec quicq; tamen aliud mutauit ī te hu-
 susmodi fortunę amplitudo nisi q; effecit vt innatam tibi hu-
 manitatem facilitatē liberalitatem (licet ea ipsa iugiter p; te
 feras) facilius modo omnes identide in conspiciant. Quid, n.

Hierony-
mus.

Prefatio

referam q̄ s̄is coniunctū comis: assatū blandus: aditū facilis: in
dulgens in tuos liberalis in omnes? Quapropter non iniuria
et patetum quod te procreauit & vrb̄inū quod multis iam
annis te fruitur dum quandoq; lodouicum Odaxium suum
esse cupit: non secus inter se iam contendere incepant: q̄ oī
propter Homerum singularis aliqui doctrine virū Athenas
Argos, Rhodum, Smyrnam, Salaminā, colophonē: & ius de
certasse ferunt, ceterum de te non opus est tamen ut plures
cerent: quum totius italie (ut citra omnem assentationem ve
ra profitear) cōnunis æque lis splendor Accipe igitur lodouic
ce Odaxi hilario vultu hoc opus a Polydoro tuo Vergilio: id
q̄ ea frontis leuentate perlegito: qua huiusmodi scripta lege
te conueisti. Nam si a te tui p̄ similibus probabitur: verū
quidem operæpracium me fecisse putabo. Vale,

**Polydori Vergili Virbi natis De Inventoribus
terum Liber primus incipit.**

De prima eorum origine. & q
uod dei nullum est exordium;
Caput Primum.

Vum terrestres olim Dæmones hoc est Genii (sic. n.)
latino sermoe interpretantur) maleficiis artibus sele
mō bonos dēmones mō deos cœlestes: & nūc Heroū
aias: nūc alios atq; alios ubi si figētes variis hūanis pectorib⁹
errores effuderint: hoīm⁹ mētes a cultu veri Dei a deo auer
terit: vt alij alia (vt inferius docebimus) & deos nūcuparent:
& summa religiōe colerent. Hinc nūtrū factū est: vt maior cœ
litum populus q̄ mortaliū haberi cœperit. Vnde mox innu
merabiles Philosophorū dīs vndiq; sententiae confluxer
unt: qui se abiectis omnibus publicis atq; priuatīs actioni
bus inuestigandæ veritatis gratia ad doctrine studium con
tulerūt. Thales enim Milesius qui primus teste. M. Tullio ipri phorū de
mo de natura deorum volumine de talibus rebus quæsiuit: deo sētētis
Aquam esse dixit: aqua nata sint omnia. Deum autem esse Thales
mentē/que ex qua cuncta formauerit. Pythagoras diffiniuit Pythagoras
deum esse animū per naturā rerum omnem intentum & com̄ras.
meantem/ex quo omnia quæ nascuntur: animalia vitam ea Cleantes
pere. Cleantes & Anaximenes aera deum statuerunt. Vnde anaxime
Vergilius in secundo georgicorum.
Tum pater omnipotens fecundis hymnibus æther. Vergilius
Coniugis in gremium lætæ descendit: & omnes.
Magnus alit magno commixtus corpore foetus
Anaxagoras deum esse sensuit infinitā mentam: quæ per se
ipsam mouetur. Antisthenes dixit multos esse quidem deos
populare: vnum tamen naturalē/summe totius artifice Christi
Chrysippus naturalē vim diuina ratione preditā/interdum diuinā
necessitatem deū censuit. At zenon diuinā naturalēq; legem.
Xenocrates vero octo esse deos dicit. Autores Cicero Euse
bius de Euangelica preparatione Laertius & lactantius Fir
mianus Quidā autē deos esse at sibi minime constat dixerūt
aut profūsus tulerūt. Nā Prothagoras sele negauit oīno de
a illis rasę

Anaxago
ras.

Antisthe
nes

Chrysippus
zeno.

Xenocrates

Prothago
ras.

Liber

dīs quid liqueat: scire: id est vitrum aliqua esset diuinitas nec
ne propter quod Atheniēs eum suis f.ribus eliminaverūt.
Diagoras. Diagoras vero Atheos itē Cycnacius Theodorus auctore
Cicerone nullū esse omnino deum dixerūt. Epicurus deum
quidem esse dixit: Sed nihil cuiq; tribuentē: nihil gratificātē:
nihil curantem. Lucretius Non bene pro meritis capitur: nec
tangitur ira: Item Virg. in damone Nec curare deū cred's
mortalia quenq; Vnde non temere Cice. in fine primi libri de
natura deorum ait. Sitalis est deus: vt nulla gratia nulla ho
minū charitate teneatur: valeat. &c. Quo fit vt nihil ab Epis
curo absurdius dici potuerit. Si is. n. r alis ē(vt i a it) non v tig
deus appellandus erat: sed Immane mōstrum: Quapropter
ex animis hominum raditus religionē extraxit. Anaximē
dri autē(sicuti testis ē. M. Tullius) opinio est natu os eēdeos:
longis interualis orientes occidentesq;. Vnde de huiusmōi
igitur deorum origine hoc loco nobis edisserendū est: donec
ad ipsam veritatem venimus. Aegiptij apud sc deorū gen
Primū extitisse fabulantur: vt pote q(licut infra oslēdemus)
primi oīm teste Diodoro Siculo libro suarū historiarū prio ge
niti duos esse deos: & eos æternos arbitratī sunt. Solē videli
cer & lunā: & hunc quidem Osiridē: hanc Iṣidē certa nominis
ratione adpellarūt. Verū Lačtantius in primo diuinarum in
stitutionū volumine. Saturnū omniū dcorū parentem vocat
Qui auctore Ennio in sacra historia ex opciouem: Iunonē:
Neptuuū/Plutonē/& Glaucam filios suis cepit: qui quū de
mortali bus plurimū essent benemeriti: dīs habitū sūt: sed mul
ti deniq; sūt deorū ortus: quū singuli populi (vt perseus teste
Cicero. zenonis auditor ait) eos a quibus magna utilitas ad
vite cultum esset inuenta: vel gentis & vrbis conditores vel
feminas castitate insignes seu viros fortissimos & si mortali
genitos in numerum deorum concertauerint. Vt æguptij Iſi
dem Mauri Iubam: Ap̄trij Neptunum: macedones: Gabyrū
Rhodij & massagetae Solem: Pœni Vratum Latinī Faunū: m
Sabini Sabum: Romani Quirinū: Athenæ mīneruā: Samos
Iunonem: Paphos Venerem: Delphos Apollinem. Lemnos
Vulcanū: Naxos Liberū: Cretēs Iouem: Armenij anaitidē:
Babylonij & assirij Bellum: Borecites Rheam(& alii alios de
nī p̄ ex hominibus: & quod dictū magis pudendum est) Ex

animalibus deos habebat. Ex Herodoto: Dyodoro / Strabōe
 Cicerone, Plinio / Eusebio & Laetantio. Vnde graci teste Herodotus.
 Herodotus.
 Herodotus in primo non temere sentiebant deos ex hominibus
 esse ortos. Quare esset admodum difficile deorum originē dif-
 finire: quū dī ipsi presertim vanissimi fuerint: nullumq; eorum
 genus non mortale extiterit. Quandoquidē illi fugas/mortes
 & vulnera perpetrissent: Quando igitur rectius est eo oculos
 & orationē tendere: ubi veri Dei sedes est: quem pura integra
 incorrupta & mente & voce venerari debemus. Quanq; de
 deo loqui: & vera dicere (vt sapientes aiunt) periculostum est:
 id quoniam oculi: inuerti non valent quum siquidem in accesso
 lucis fulgore aspectus mortalis, qui nobis diuino munere tri-
 butus est: prorsus amittitur: necq; animo concipi potest vt pro-
 be admodum Simonides poeta sapientissimus docuit. Nam
 quum abeo auctore, M. Tullio Tyrannus Hiero quæsisset qd
 aut qualis esset Deus: deliberaudi causa sibi unum diem po-
 stulauit, quū idem ex eo postridie quereret: biduum pertinuit
 quū saepius duplicaret numerum dierum: admittensq; Hiero
 quereret cur ita faceret: quia quanto inquit diutius conside-
 ro tanto mihi res videtur obscurior. Quod idem si fecissent
 philosophi: qui more Andabatarū gladium in tenebris vellā-
 tes rot deliramēta commenti sunt: profecto deum creare
 suum tam impiis sententiis non offendissent: Sanctus. n. pro-
 pe est vera ignorare q; falsa docere. Tantabimus tamen (nā
 vt aiunt: dei facieutes adiuuant) nullam dici eē originē ostendere
 veluti qui nunq; esse coepit. Semper enim De² est unus
 qui teste Macrobius vices temporū resciēt: vno semper quod
 adest: consilium ævo: & rerum omnium principiū nominatur.
 cuius (vt Cicero lī, Tusculanarū primo inquit) nulla est origo
 Vnde diuus Hieronimus epistola quarta ad damasū scribes/
 ait. Vna est dei sola natura: que vera est: ad id enim quod sub-
 sistit: non habet aliunde sed suum est. deinde & subdit Deus
 solus qui æternus est: hoc est qui exordium non habet: essen-
 tiae vere nomen tenet. & cet. De quo Vergilius & filius fuit
 a veritate natura tamen ducente ita lib. vi. æneidos cecinisse
 videtur.
 Principio cælum ac terras camposq; liquentes,
 Lucentemq; globum lune titaniaq; altra

Quid simo
 nidos hie
 roniqd nā
 esset de² p
 contāti re
 spōderit.

Macrobius.

Cicero
 hieronim⁹

Vergilius

Liber

Spiritus intus alit: totamq; infusa per artus
Mens agitat molem: & magno se corpore miscet:
Et Ouidius in primo Metamorpho! eos: ille opifex reiū mun
di melioris origo. atq; reliqua. Et plato quoq; qui omnium sa
pientilium iudicatur: vnum deum nominavit: & ab eo hūc
mundum esse factum confirmat. Quem & si nobis ut poetis i
uocandi mos non est: hoc etamen de primis rerum inuenitorib;
opus ortis propter successus praelet: bene precamur.

De initio rerum.

Cap. ii.

Quare pri
mo de deo
q; de rerum
initio me
morarit,

Thales

Hippasus
Heraclitus

Empedo
cles.

Lucretius

Anaxime
nes.

Metrodor
Epicurus.

Vergilius.

Tsi nostri operis exordiū esse videbatur: ut primum
de rerū initio dissererem: deinde vero ut deo; oris
genē traderē: qui ab ipsis principiis (ut ostēdim⁹) or
tū habēr: veritatem Dei religio me detinuit: fecitq;: ut ab eo
q; ante omnia est hoc opus auctorari ma'uerim. Hoc igitur se
cundo loco aliquanto rationalibus philosophorū de resū pri
mordijs tententias (donec veritati me tentim insinuauerō) p
curremus. Thales itaq; Milesius vñus ex leptem sapientibus
Auctore Eusebio & M. Tullio in primo de natura deo; aquā
(sicut superius monstrauimus) dixit esse initium rerum: Des
quællæ eā mentem: quæ ex aqua cuncta gigneret. Cōtra Hip
pasus Metapontinus & Heraclitus Ephelius qui p; opter ob
scuritatem scriptorum teste diu Hieronymo contra Iouinia
numa græcis ὁ κοσμός id ē tenebrosus ē appellatus: omnia
igne procreati dixerunt. Empedocles vero ex quattuor ele
mentis. Hinc Lucretius ait ex imbris: terra: atq; anima nascūt
& igne. Anaximenes principium aera opinatnr. Metrodorus
Chius sempiternum esse vniuersum dicit Auctor Eusebius i
primo & in. vii & in. xiiij de preparatione Euangel. Epicur⁹
autem (quemadmodum idem testis est) qui democriti fontis
bus suos ortos irrigauit: ponit duo principia: corpus & inane
Omne enim quod est: aut continet: aut continetur. Corpus
vult esse atomos. i. qualidam minutissimas partes: quæ ῥομη
Id ē sectiones non recipiunt. Vnde atomi dicitur: quas Lu
cretius his corporibus minutiōres dixit: quæ infusis per fene
stram solaribus radiis videmus. Inane vero dicit spatium: in
quo sunt atomi. Ex his principiis quattuor videlicet ignem:
aerem: aquam: terram vult creari: & ex illis cetera. Ex quo
Marco in Sileno ait.

Nat^e canebat ut magnum per inane coacta
 Semina terrarumq; animæ p marisq; fuissent:
 Et liquidi simul ignis: vt his exordia primis
 Omnia & ipse tener mundi concreuerit orbis: & reliqua de
 vanis philosophos sen. entis hec dicta sint. Ea nunc quæ sā
 fte religionis continent litteræ: prodamus: ne rationis autve
 ritatis expertes esse videatur. Deus igitur primitus (vt sole
 plus in primo de antiquitatibus iudeorū plenissime edocet) Iosephus
 ex nihilo cū ſta fecit Q uod Laetatus Firmianus libro diuin.
 Inst. iij. perspicue demonstrari: inquietus Nemo querat ex qui
 bus ſta materijs tam magna: tam mirifica opera de^d fecerit
 omnia enim fecit ex nihilo. Et alibi. Deus autem facit ex eo
 quod nō ē. Et in libro de ira dei Vnus est igitur inquit princeps
 et origo rerum deus. Et diuus Hieronymus. Q uis dubitat Hieronim?
 deum omnium creatorem: Idem Plato in Timaeo teste Euse Plato.
 bio sensit: & docuit. Hoc rerum deniq; omnium verum principi
 um est. Vnde geniti homines multa que ad vsum vitæ pri
 rent: deinde adiuenerunt. De quibus quum ego scripturus
 sim: opere precium me fecisse: duco: primum rerum originem
 prodiisse: vt intelligatur vnde materia orta sit: ex qua homi
 nes qui ex eo quod est faciunt: aliquid effinxerint.

C De primo Hominum ortu. Et lingua
 rum varietatis origine.
 Cap. iii.

P Rima hominum generatio (vt testis est Diodorus) apd Diodorus:
 prestantissimos viros qui de natura rerum tradiderūt Censorin?
 duplex fertur. Quidam enim ingenitum mīndū & icoru
 publicē & genus hominum sine vlo ortus principio ab æterno
 fuisse opinati sunt. Cuius sententiae telle Censorino fuerunt
 Pythagoras Sami⁹: archytas Tarentinus: Plato atthenensis
 Xenocrates: Aristotleles Stragirites: multiq; alii peripatetic
 idē senserūt: dicentes omniū q; in sempiterno isto mūndo fue
 rūt: & futura sūt: principiū fuisse nullū sed orbē esse quēdā ge
 nerantiū naſcentiū que: in quo vniuersitiusq; gentiū initiū oſſi
 mul & finis esse videatur. Quidam vero mūndū genitū & co
 ruptibile arbitrati sunt: & homines dixerūt generationis ini-

- Aegipti⁹** tium tempore esse sortitos. Vnde Aegipti⁹ apud se a primorā dio orbis primos homines genitos esse ferunt: quum propter soli fœlicitatē aerisq; temperie: sū propter Nilum: qui multa obliui vbertatem generat: & suapte natura nutrit. Nam eos
- Diodorus.** dem Diodoro auctore i hebaidis agro mures signūtur: qua ex re multim stupent homines: quum priorem quorūdā partem pectore tenus animatum moueri in limo videant posteri nōdum inchoata: sed informi. Verum Psammethico res gnū adepto quū incessilis cupidō dignoscēdi qui te vera prīmī hominū extitilēt ex eo tēpore d̄idicerūt phrygas primos fuisse: severo secundos. Plammethicus. n. {veluti in primo testatur Herodot⁹} quū haud aliter deprehendere posset duos pueros recens natos inter pecora educandos pastori tradidit iubens neminē coram eis vocem ædere: ne aliculus sermo nem perdiscerent: vt qualis esset prima vox: quæ erumperet intelligeretur. Pueri itaq; post bimatum tempus passa ianua (intus enim a capris nutribātur) ambo portectis pastori manibus beccis clamitarunt: quoquidem verbo phryges cōstat panē appellare. Taliigitur nego dō phrygas primos omnium natos compertum est. Cæterum magna diu inter Aegiptios et Scythes auctore iustino li. iiij. de generis antiquitate contētio fuit. in quo certamine superatis Aegiptijs. Scythe antiquiores visi sunt. Aethiopes itidem ferunt primos hominum omnium creatos esse. Cuius rei conjecturam faciunt: q̄ non aliū de hominēs in eam regionem accesserūt: sed i ipsa genit⁹ merito indigentes omnī consensu appellantur. de quibus Diodorus li. iiiij. Ita disserit: Et equidē simile veri est: eos que sub meridiem habitat: primos e terra fuisse homines genitos. Nā solis calore terram que humida est arc faciente: atq; omnib⁹ vitam dante: decens fuit locū soli propinquiorem primo natūram animantiū tulisse. Hic Anaximāder Milesius ex aqua terraq; calefactis homines exortos esse tradit. Empedocles fere idē cōfirmat. Ait enim mēbra singula ex terra quasi pregnante passim ædita. deinde coisse: & effinxisse solidi hominis materiam: igni simul & humorū permixtam. Democritus Abderita ex aqua limoq; prīmū homines creatos esse dicit zeno. autē Clitaeus principiū humano generi ex novo mūdo constitutū putauit: primoq; hoīes ex solo adminiculo diuini

Ignis id est dei prouidētia genitos Poetæ vero fabulātur homiſ Poetæ
 nes primitus aut Promethei molli luto esse formatos: aut
 Deucalionis Pyrrhægi ex duris lapidibus natos. Vergilius Vergilius.
 Quo tempore primum Deucalion vacuum lapides iactauit
 in orbē Vñ hoies nati durū genus. Verū ne huiusmodi inep-
 tias referendo probare videamur: ea quæ sacris cōtinetur lit-
 teris: ac longe veriora sunt: aperiamus. Primus igitur homi-
 nū ortus apud iudeos fuit. Deus, enī diuī pater acq̄ hominū
 Rex (vt poeta ait) perfecto mundo auctore iosepho i prio An-
 tiquitatum volumine (vt etiam in veteri le gere est instrumen-
 to) Adā primum omnium ex limo hominē fecit. Dicēte tñ
 Ouidio Natus homo est: siue hūc diuino semine fecit ille op-
 sex rerum. Et cet. Et diuī Hieronimo Epistola. xlix, Fabricat
 homo de limo. Et alibi Deus nos ad imaginē suitales condi-
 dit. Vñ Lactantius in vi, nō indecēter hominē dei simulachrū
 appellat. Item de opificio dei Vasest inquit quodāmodo facti
 le: quo animus i. homo ipse vetus cōtinetur: & quidem non a
 Prometheo factū (vt poetæ loquuntur) sed a summo illo rerū
 cōditore & artifice deo. & Cicero hoc idē tradidit quis expers
 cælesti litterarum in primo de legib⁹ sic scribens: Hoc ani-
 mal prouidum: sagax: multiplex acutum. memor: plenū ra-
 tiōis & cōsili. quem vocamus hominem. p̄eclara quadā cōdi-
 tione generatū esse a summo deo Solus enī est ex tot animatū
 generibus atq̄ naturis particeps rationis & cogitatiōis: quum
 cætera sunt omnia expertia. Adā itaq̄ primus adeo fact⁹ post
 q̄ illius mandatū fregit (vti diuī Hieronimo placet) accepta
 Eua consuge totius futuri generis auctor extitit. dicēte Hiero-
 nymo Duos homines ab exordio fecit deus: ex quib⁹ tom⁹
 humani generis silua descendit. Vnde deinceps homines rā-
 q̄ omnis rel expertes nulloq̄ subficio fulti durā agebant vi-
 tā. Sed paulatim (quæ admodū Vergil. ait) varias meditando
 excuderūt artes. Nā multarū rerū noticia percepta necessaria
 te compulsi breui tempore cæteras vitę hominum commodi-
 tates adinuenerunt. Tunc igitur varie venere artes quando
 (sicut eminentissimus poeta cecinit) labor omnia vicit impro-
 bus: & duri syrgens in rebus egestas. Cæterum quum deus
 (vt docuimus) hominem fecerit: illiq̄ in ore lingua inclus⁹
 rit: quæ sola animi interpres vocem montibus yartis in vec-

Iosephus.

Ouidius.
Hieronim⁹.

Lactatius.

Cicerio

Hieronim⁹.

Vergilius.

ha distendit/nōn immerito quispiam intrabitur/vñ tantā ho
minis sermonis varietas innata sit/ut quot orbis regiones sūt
tot hominū lingue sint.Cuius retorigine obiret referre vīsum ē

Nembroth Quū Nembroth.i.filius Chantili. Noe post diluvium homi
nepos noe nes a dei timore aquæ vim interminatis reuocare coraretur
Verba Iosephi. spem/ua in propria virtute ponendā ratus turtim: velut suo
loco dicemus.alтиssimā edificandā suadebat: quā aquæ supe
rare non possent.is itaq; iam incepto opere ita inlanientibus
deus discordiam immissit linguarum: ut per multas obsonas
q; voces intellectu inter se carent. Hæc igitur tot linguarū
quibus etiam nunc homines vtuntur diuersitatis origo. ē au
tor Iosephus in primo antiquitatum.

¶ De origine coiugii/& q; aliud alię gentes habebant. & q;
in propatulo pecudum more coibant Cap.iii.

DEUS siq; atq; mūdo cæterisq; rebus sūmā manu
um iposuerat/ut lācte litterę tradūt/ posiremo ho
minē finxit/ppter quē haud dubie ipsū mundū /st
cut. M. Tullius m.it, de natura deorū probe docet/cunctaq;
animalia fecerat. Vtrūq; enī testat Ouidius in prio Met. dices
Sanctius his animal mentisq; caputius altq; Deerat adhuc/&
qd; dominari in cætera posset/Nat⁹ hō est. Et Cicero in primo
de legibus ait. Nūc quoniam hominē quod principium reliqua
rum rerū esse voluit:generauit:& ornauit deus. Et iosephus
Deus hominē omnīū dominū fecit. Plinius quoq; ait.princip
um iure tribuetur homini:cuius cā videtur cūcta alia genui
se natura. Et.n. (vti elegāter Lactantius inquit) Q uis scelum
suspicit/nisi homo. Q uis solē. Q uis astra. quis opera.dei mis
tarur/nisi homo terrenorūtē cōmodoꝝ in quo ē dominat?
nisi in hominē. Nā nos terram colimus: ex ea fructū capim⁹:
nos nauigamus mare.nos pisces:nos volatilia:nos quadrup
edes in potestate habemus. Cuncta igitur propter hominē
deus fecit:quū vīsi hominū omnia cesserint: Proinde ad ppa
gādū humanū gen⁹:vt vna interit etate:necessum erat &
fœminā formare:& eā deinde viro(nemore ferarū degerent)
tacris quibusdam cōubij vinculis adiungere. Q uare deus
(quæ fixerit fabulae postmodū te ferā) Adae auctore Iosepho
in primo Antiquitatū quē primū fecerat hominē:anteq; (sicut
quidā volunt) peccaret confessum. Euā ad ipsius hominis effigie

Tullius:
Ouidius.

Cicero.

Iosephus
Plinius

Lactantius

Iosephus

giem configuratam matrimonio copulauit ut duo iter se per
mixti sexus propagare sboleb polfet. & omnē terrā multū
dine opplere. Diutus autē Hieronymus in Epistola ad Eustochium de virginitate seruāda id a deo factū tradit postq; adā
et Eua eius mandatū sūt trāsgressi. sic scribēs Eua in paradiso
virgo fuit. post pelliceas tunicas initium sumplie nupriarū
Item in libro contra Iouinianū. ac inquit de adam quidem &
Eua illud dicendū. q; in paradiſo ante offensā virgines fue-
runt: post peccatū & extra paradiſum statim nuptiae. Cæterū
antiquitas auctore Trogō fabulata est Cecropē atheniensīū
regē ante Deucalionis tēpora matrimonī cōſtituisse. ppter
quod hunc bifronē prodidere. Verum enīm uero haud vñū
oēs matrimonī iibāt. nec vno modo seruabāt. Numidæ enī
Mauri: aegipti. Indi. Hebrei. Persæ. Garamātes. Parthi. Ta-
xili. Nasamones. & Thraces atq; oēs pene barbari singuli p
opibus quisq; plurias vxores alli denui. alij plures habebāt
Scythæ. agathyrsi. Scotti. britannæ populi. attici promiscuas
vxores & liberos ex Platoni re publica cōmunes habere. &
more pecudū lascivit. Massagetae singuli vñā dicebant vxo-
rem sed ea cōmuniter vtebātur. vti apud britannos etiā tesle
Eusebio de Euāgel. præpar. libro. vi. fieri cōſuevit. apud arabs
bes qui foelicē incolāt arabiam. cōſuetudo erat. vt vna omib⁹
confanguineis vxor esset. Ex his. n. tesle Strabone libro. xv.
Geographæ qui primus igit debatur posito pro foribus ba-
culo (nā baculū ex more quisq; gerebat) cū ea colbat ipsatū
cū natu grādiore noctes agebat. Quapropter omnes omniū
erant fratres. adulter apud eos capitū dānabatur qui ex eo
depræhendebatur q; alieni generis esset. Vnde hoc relatu di-
gnū aliquādo accidit: Erat. n. cuiusdā regis filia mira qdē pul-
chritudine cui quidecim erāt fratres qui eius oēs seque amo-
re flagrabant: propterea aliis post aliū iunctū ad eā gredie-
batur. Illa autē assiduo coitu iā defellarē huiusmodi machi-
nata est. fecit. n. surculos nō vtique fratrū surculis absimiles:
ex quo statim quod ab ea quispiā exhibat: surculum aliquē si-
milē ante ianuā ponebat: quo fratres qui subinde iūcē seque-
bantur: surculū pro forib⁹ fixū cernentes eorū q; aliquē intrus
esse arbitrātes ab ingressu arcerētur. Verū quū aliquādo oēs
in foro essent: ynuſ ad forē accessūt: & quū baculū ydiſſet: su-

Hierony-
mus.Trogus
PompeiusVaria Di-
uersarū gē-
trū coniu-
bia.Massagete
Eusebius.
Arabes

Strabo

Asiutia
puellaris

Liber

spicatus adulterum intus esse) sciebat, n. se oēs fratres in foro reliquisse) currens ad patrem sororem de stupro accusauit: sed cognitare eā falso criminari conuictus est. Babylonij vxores ex publica auditōne emebant. Cantabri vxorib⁹ doces tradebāt Alij cū sanguine cōiunctis coibāt: presertim cū matrib⁹ & sororibus: quas etiam in vxores duceban: vt Anthropophagi Athenieles: Medi: Magi: & Aethiopū ad am: atq; Arabes. Apud Nasomones & Angulas Libyæ populis mos erat quā quis primū duxisset vxore: vt sponsa prima nocte cū singulis cōiuitis coiret Veneris g̃a: mox per perpetuā castitatem seruaret. Alij demū sine cōiugib⁹ degere: vt quidā Thraces: qui Crisile &c. creatores vocantur: & ellæi tertium apud Iudeos philosoporum gen⁹. Ex his autem in pro partulo pecudū more cōcubēbāt Indi: Massagetae: Nasamones: & Anthropophagi. Ex herodoto. Strabone. Diodoro. Trog. Iosepho. Salustio. Diuo. Hieronymo. Eusebio. Aemilic. Probo. Valerio Max & Solio Porro vide q̃ turpiter hi oēs libidi fræna laxabant. Sed quid mirū est gentes huiusmodi quae lumine carebāt: hoc est deū ignorabant: libidine flagrantes in omne nefas ruisse: nulloq; dilocrimine omne facinus factū diu in ve pudendū ac fædū p̃ petrasse. Nos igitur multo profē his feliciores sumus: quibus ipse deus recte Diuo Hieronimo contra Iouinianū & ad Eustochij de virginitate seruāda in magnū matrimonij sacramētū constituit. Quod nūc homines christiana religione imbuti vna dūtaxat vxore cōtentī longe me hercule sanctius seruant: atq; venerātur q̃ olim Hebræi: qui tamētis primi a deo id accepérūt. vxorē tñ multititudine (plures, n. vt dixim⁹ hahebant) turpiter de honestabāt: Romanorū quoq; si uolatū prorsus matrimonii extitisset: si repudiūnō habuisset, quod licet in causa effeti cur matronæ constantius pudicitia tueretur id tamēnō tñ facile religio facta cōcedit. Primus, n. Spurius Servilius Dionysio Hali carnaſao. lib. iij. & plutarchio in vita Romuli auctoribus vxorē sterilitatis gratia repudiauit.

De religiōis origine: & qui colēdorū deotū primi auctores fuerint. Et Deo vero p̃miter sacrificauerint. Cap. v.
DOn dubium est: quin hoīes qui antea agresti vita sive vylle rectore viuebāt: prios suos reges laudib⁹ ac nouis honorib⁹ usq; eo factare coperit ut et de moni

præstigiis adducti (veluti docuimus) deos appellarent: siue ob de causis
 miraculū virtutis: siue (vt solet) in adulatio[n]ē prelentis fortu- diuinis ho-
 n[or]e: siue ob beneficia i[us]tis collata. Ita quū ipsi reges clari esset noribus
 magnū tui posteris desideriū relinquebant. Ex quo homines fuisse dona
 eoru[m] mulachra singebat: vt ex imaginū cōtemplatione volup-
 tos, pratē caperent, mox & honores illis impendere tanq[ue] diis coe-
 perant: virtutis præsertim acuēde cauta. Nā libentius reipu-
 periculum optimū quisq[ue] adibat. Scīes virorū fortū memoriam
 honore deorū imortaliū cōsacratiū iri. Hac igitur ratione pau-
 latim vna religio esse coepit: quū primi parētes eo ritu suos li-
 beros: & illi suos: ac deinde oēs posteros ibuerēt: Vñ iouis tē-
 porib[us] auctore Lactatiu[m] li. iij: capite vi. primo tēpla cōstituit: &
 noui deorū cultus esse coepit vel paulo ātate. Quippe fieri po-
 test: sicut idē ait vt vel ante: vel adhuc puerο loue. Melissus
 louis nutritor a quo (vt inferius dicemus) colēdorū deorū ri-
 tus effluxit: colere insituerit alūni lui matrē: & autiā tellurē &
 patrē Satur, qui (vt ad vnguē origo cōflet) trecentis & viginti
 duobus annis ante troianū belū tuit quo etiā tēpore belū fuisse
 dicitur: quē babilonijs & assirijs colebant auctor Theophilus in
 libro dē temporibus ad Autolycū scripto. Idcirco errat: q[ui] deo-
 rū cultus ab exordio terū fuisse cōtēdūt. Veri autē dei religio
 nū equidē aliū de mā naut: q[ui] ab ipso deo. Et n. Deus teste La-
 ctatio in li. de ira dei religionis cū uila nos fecit: vt libi nos sta-
 tim geniti iuxta & debita obsequia p[ro]tebeamus: ipsū solū ve-
 neremur: ipsū sequamur. Ex quo hoc vinculo pietatis obstru-
 cit & religati deo sumus. Vñ (vt eidē placet) religio nomē acce-
 pit. At Cicero in li. de natura deorū a relegendo fluxisse opia-
 tur: inquiens Quia autē oīa q[ui] ad culū deorū pertineret: diligē-
 ter tractarēt: & tanq[ue] relegerent: hi dicti sūt religiosi ex relegē-
 do & cetera. Sed ad deorū cultores reuertamur: de q[ui]b[us] ma-
 gna apud auctores est quæsto. Nā primi oīm Aegiptij auto-
 re Herodoto libro secundo. Et strabone in geog. xvii. Dis
 & aras & simulachra & delubra statueret sacrificia q[ui] curarūt:
 ritusq[ue] eos subinde peregrinis cōmōstrarūt. quidā vero volūt
 Mercurium primū instituīsse: quibus lacris dīc colerentur. At
 alij memnā regē: auctor diodorus libro. i. Sed idē in. iii. ae. hi Diodorus
 opes primos deos coluisse au[tem]at. ita scribens asserunt autē
 Deorū apud eos cultū primitus adinuentū. Sacra insup pom
 b i

Lactatiu[m]

Theophilus

Lactatiu[m]

Cicero

Herodotus

Diodorus

Liber

bas:celebritates: allaque quibus diis honores impedituntur ab eis fuisse reperta, Quia ex re ipso iudeos pietate religiocep inter oes vulgata videntur Aethiopu sacra dli ad nodu gra ta e. Huius rei testimoniu afferunt antiquissimi fere ac celeberrimi apud gracos poetarū: qui in sua iliade Iouē reliquof: Cyvna deos introduciti æthiopiā tū ad sacra: q eis de more fiebat: tū ad odorū suauitatē comigrantes: Aethiopes ēr di- cūtur suæ erga deos pietatis præmū tulisse: q nū ī ab exter nis regibus iubacti sit. Semp. n. liberi pmāserūt. Verū Lactā- ti⁹. li. Institutionū primo tradit Melissū Creerū regē priorum diis sacrificas: ac ritus nouos sacrorūq pōpas introduxisse Huius Amalthea & Melissa filiæ fuerunt: que ouem puerū caprino lacte ac melle nutrierunt: Vnde poetæ fabulau sunt aduolasse apes: atq os pueri melle complesse. Alij preterea alia sacra apud gentes adinuenerunt veluti Faunus in latio: qui eodē Lactantio auctore Saturno auro sacra cōstituit. Qui dām scribunt ante Faunū imprestrasse Ianū: ac deorū cultum demōstrasse. Apud Romanos Pompilius nouę religionis au- stor extitit. Sicut Orpheus sacra liberi patris primus in græ- clam introduxit. Que orgia vocabantur: quo nomine resle Seruio super quartum æneidōs oīlīm apud grecos omnia sa- cra dicebantur: quēadmodū apud latinos ceremoniae: tēni- tiādi morē atq alia mysteria intulit. Diodorus &c. Lactantius Eusebius. auctores. At Eusebius nō plane hoc sentit in. x. de euāngel. Cadmus p̄par. sic scribēs. Primus enim omniū ex phoenicia Cadmus pmo sacro A genoris filius mysteria & solenitates deorū græciae tradit- rū mysteria dit. simulacrorum cōsecrationes etiam & hymnos: deinde ex grecis tra- Thracia Orphe⁹. Item orgia thracibus teste eodem Eusebio dīlīsse. Aetio adinuenit. Sed hec omnia fatue (vt ita dixerim) impie- tatis plena erant. Deo autē omnipotenti quē christiana p̄di- cat: & veneratur fides: cuius nutu oia gerūtur. Cayn & Abel Adæ filij auctore Iosephō in primo antiquitatū p̄imi sacrifici carūt. Enos vero primus (vt testatur Hieronimus) cōtra louē- nianū & Eusebius) inuocauit nomen dñi. Et sic deinceps eos- tū posteri nullis sacris iūtiati sacrificiū fecere: quo ad de⁹. sacer- dotiū cōstituit: quod primo teste Iosepho in iii. antiquitatū Aa- ro Mōsis fratri tradidit. Vnde legitimū apd Hebreos fuit: vt nemo diuinū pontificatū capere posset: nisi Aarō genere or-

ens foret his n. sacerdotibus tantū sacri operati licebat. Sicut
tinunc apud nos sacerdotes illi dū taxat sacrificiū facit in: q
per episcopos Dñi Petri ministros cui Christus saluator no-
st̄r primo sacerdotium contulit: sacris initiantur.

CQ uis primus litteras inuenierit: aut in latium
attulerit. Cap. vi.

Quoniam solo litterarū vīsu memorīa fulcit aeternitas
ab omniq; obliuionis iniuria res memoratu digne vi-
dicant: de his ante oīa esse tractandū ducimus. Mercurium
itaq; litteras in Aegipto omnīū primū repperisse testatur Dio-
dorus ^{l. i.} Lactāt̄ ^{hūc} quicū Mercuriū fuisse tradit: q; litteras
aegyptijs dedit. At idē diodorus paulo inferit⁹ (de primo enī
earum inuentore magnū apud idoneos autores certamen
esse video) aegiptijs litterarum inuentōm attribuere vide-
tur: ita inquietus afferit aegiptijs litteras: astorū cursus Geo-
metriam artesq; plurimas abe fuisse inuentas Nonnulli has
in aegipto iuuenile quēdā noīe. Menona affīrmāt. Sed apud
eos (quod non est silētio præterēundū) animaliū effigies loco
litterarū erāt quippe quā sensus mentis (līcū docebim⁹ quū
de obeliscis meminerim⁹) representabant. Plinius autē li-
nāturalis historiæ vīs, circa finē aīt se litteras semper arbitratū
esse assyrias fuisse. Alij apud Syros repertas volūt Cadmū ve-
ro idē auctor est ephoenicīa primū in græciā attulisse sexde-
cim numero. A. B. C. D. E. G. I. L. M. N. O. P. R. S. T. V. quib⁹
troiano bello Palamedē ad teclī tequattuor hac figura. ^{θ. §. Φ.}
. v. Totidem post eū Simontē Melicūm. ^{Ψ.} ^{3.} H. o. quarū vis
in nīs recognoscit. aristoteles dece & septē pīcas fuisse com-
memorat & duas ab Epicharmo nō a palamede additas: vī
delicet. ^{θ. ce.} p vel ^{ψ. vi.} Hermolaus prodit. Quidam vero aīt
non Cadmū litteras in græciam sed phoenices qui cum eo ve-
nerāt: aut omnino nō primū. Cadmū si sed tecūdo multis
post seculis aduexisse contēdunt: Nam herodotus Halli car-
naseus historiarū pī (vt aīt græci) li. v. de phoenicib⁹ ita logē
phoenices isti qui cū Cadmo aduenerūt quoq; Cephirai fuere
dū hāc regionē incolūt: quū alias multas doctrinas in græcīā
introducere. tñ vero līasq; apd græcos (vt mihi videf) aīea nō
suerāt & prime ille qdē exiterūt eqb⁹ oēs phœnices vtuntur

Diodorus.
Lactantius

Aegyptios
ante inuen-
tas litteras se-
stimentis
effigie ani-
malium ex-
pressissime.
Plinius.

Herodot⁹

Liber

- Diodorus;** Affirmat Itidē Diodorus li. vi. dicens. Nā qui dicunt phœnices a mnsis perceptas litteras tradidisse postmodū græcis; iſi sunt: qui eū Cadmo in Europā nanigarūt. Ex quo a græcis litteræ phœnicae appellate sunt. Hinc Lucanus. Phœnices primi (fa me si creditur) autē Mansurā rudibus vocem signare figuris. Quod autē omnino Cadm⁹ nō prim⁹ ad græcos litteras portauerit. sed progressu deinde tēporis. Diodorus perspicue demonstrat: qui refert cum Actinus Solis filius in aegyptū trāiens astrologiā aegiptios docuisset postmodum græcia diluvio oppressa plurimos homines perisse: litterarūq; monumēta deleta fuisse. Quā ob causam post multa saecula existimatur esse Cadmū Agenoris filiū primū litteras in græciā adduxisse. Atq; ideo græcos quādā cōmuni ignorāria ductos lītarū inuētionē illi acceptā reculisse. Cæterū Iosephus in primo antiquitatis cōtra appionē græcos omnino ante Homerū ætatem litteris caruisse affirmat: iquies. Postea multa quælio atq; cōtentio facta est vtrū litteris vñ sint. Et magis ventas obtinuit q; vñlū modernatū litterarū illis fuisse incognitus. cōstat aut quoniā apud græcos nulla inueni absolute conscriptio/poemata Homeriv et uſtior & hūc etiā post bella troiana fuisse manifēſtū est Eusebius tamē x. de euāgel. p̄par. ostendit sc̄riptū apud græcos āte Homerū. Linū Philāmonē. Thamyra Amphionē. Orpheū. Museū. Demodotum. Epimeni īē. Ariſtæū. Sybilē. & pleriq; alios alijs teste Diodo. in. iiiij. afferunt æthiopes līas primū repperisse: & ab hisq; aegiptios eorū colono mox illas accepisse. & ab his deinde reliquos. Verū Eusebolum (vt Eusebius opinat) procul dubio verā litterarū originem reddit affirmans Mosem qui teste eodē Eusebio dete porib⁹ & in. x. de preparatiōe euāgel. lōge maior natu q; Cadmus fuit litteras iudeis primum tradidisse. & a iudeis Phœnices accepisse: græcos vero postremo. a phœnicib⁹. Idē etiā Euseb. li. viij. & x. pulcherrie probat. Cui opinioni cōgruit illud quod ex Pinto ante reuolum videlicet q; alij apud Syros litteras repertas voluit. quando Syri ipſi quoq; teste Euseb. hebrei sunt. Sed reperim⁹ ante diluvium Noe apud eos omnino vñsum extitisse litterarū. Iosephus. n. m. i. antiquitatum traditib⁹ liberos Seth Adæ filiis in duab⁹ colūnis (vei quū de astrologia sermo fieri dicemus) disciplina m̄ rerum celestium a se primo

inuentā cōscripsisse. Quo appetet iā tunc litteras fuisse: quas fieri potuit vi aquarum deleras Mosē dein ad inuenisse: quis ex his colūnis alteram, i lapideam Iosephus vīg ad ætatem Iosephi a fū suam in syria durasse affirmet. Quapropter rectius mea qui fertio. dem sententia Philo primam litterarū inventionem Abra= Philo. hæ assignat: qui Moše maior natu fuit nisi hoc sit potius filiis Seth attribuendum qui ipsum Abraham multis annis precesserunt: Hebreorum autē litteræ (vt idem Eusebius ait) nu Eusebius mero vigintidue sunt: quotidem nostræ latinæ Grecas vero veteres litteras fuisse eas dē pene que nūc latīnæ sūt: indicio ē delphīca tabula ænea: que Romæ in palatio Minerue dicata in bibliotheca conspīciebatur Plinius (vt ipse testatur) tēpos rib⁹. in latīn eas teste Plinio & Solino intulere Pelasgi quidā Plinius. volunt Nicostratā Euandri Arcadi matrem latinis primum Solenus dedisse Dionisius in primo ait iplos arcadas primos artulisse Dionisius in Italiam: que post pelasgos venerunt Q uod at pl. in. vii. epi genis auctoritate probare conatur æternū litterarū esse usq; qui (velud ex Iosephi testimonio probauim⁹) omnino antiq; simus est: nō id plane sentit Herodotus: qui (vt superi⁹ dēmon stratū est) nullas litteras ante phoenices i græciam extitisse autumat neq; Eupolem⁹ aut Euse. qui Moſi primā litterarū in uentionem (sicut ostendimus) attribuunt neq; demū Diodor⁹: que i primo ait. Qui primi fuerū i orbe reges nequaq; cōpertū babemus: qm nulli historici eos tradant. Impossibile quippe est litteras æque ac primos reges vetustas extitisse. Sero etiā Luius in latīnū venere dicēte Luiuo in fronte libri. vi. ab urbe cōdita Tum q; paruæ & raræ per eadē tempora litteræ fuere: vna cu stodia fidelis memoriae rerum gestarum.

De Origine Grammatice.

Cap. vii.

Consentaneū videt: vt prodita litterarū origine anteq; ad alia explicāda igrēdiār: de grāmatices origine dif serā: vt pote q; reliquarū artiū vnicū ē fidamētū: nos mēq; a litteris accepit. Nā Ypæmuæ græce littera dicit. Grāmatica ipsa apud nos teste habio līatura nūcupatur: & grāmatici līatores at līati: quis nōnulli auctore Tranquillo de grāmatica līatores vocē mediocriter doctos sicut græci grāmatistas. Est autē Grāmatica ars: q; in emēdate loquēdo scribēdo q; cōsiliit: vt līe suas custodiāt voces, & velut depositū reddat

Liber.

Quintilianus legentibus. Et auctore Quintili. lib. i. in duas ptes diuiditur: videlicet in re de loquendi scientia: & poetarum enarrationem. Cuius initium (ut testis est Suetonius in lib. de Grammatica) tale ferme fuit: quale habuit Rhetorice. Ex observatione, n. eoꝝ q̄ in loquendo utilia aut inutilia erant: homines ea ipsa ad imitandum vitandūq̄ notates hanc arē fecerūt: velut oratoriā. Nam

Lactantius teste lactantio lib. i. grammatici & oratoris scientia est: quō loqui deceat. Hāc autē (ut laertius lib. x. ait) Hermippus auctor ē Epicurū primū docuisse: cuius vi idem est: sestis Plato primus speculatus esse dicitur. Romae vero auctore Suetonio olim ne ī vīsu qđē nedū in vīlo honore fuit. Moxī vrbē eius studiū intulit Crates Mallothes missus ad cenatū ab attalo rege inter secundū & tertīū bellū snb ipsā, Enniū mortē. Cæterū hāc oīm artium preclarissima ē prebet. n. iter ad cæteras capescendas Vñ Fabius ait. Nec ad vñlius rei summā nīlī p̄cedentibus initiis perueniri potest. Et alibi. Quomodo inquit sunt ferendī: quā hanc arē vt tenuē acie unā cauillātur: q̄ nisi oratoris futuri fundamēta fideliter iecerit quicquid supstruxeris corrue: ne cessaria pueris: siucūdā senibus dulcis secrētorū cōes: & q̄ vel sola omni studiorū gīne plus habet opis: q̄ ostēratiōis. hāc ille

Grammatica negligētia multos in alias artes errores irrepe. **Grammatice scriprores.** Illud p̄terea q̄ magni fieri debeat: facile docet q̄ ex humī artis negligētia ī poetis: oratoribꝫ. Historicis: ī arte medicinae ī iure ciuilī: cæterisq̄ facultatibꝫ quotidianē errorū insurgunt: ineptissimæq̄ interpretationes ī hac arti oīli p̄celluerunt. Didimus quē Macro, omnibus grammaticis p̄ponit: Antoni⁹ Enipho: curius scholē M. T. post forētia negotia frequētabat: Nigidius figulus. M. ille Varro omniū doctissim⁹. M. Valeri⁹ probus: Palemō ille arrogansissimus: multiq; deinde alijs apd græcos aristarchus Aristio. Theodotes: hāc ex trāquillo & Fa bīo Q̄uintiliano de institutionibꝫ oratorijs:

¶ De poētice artis origine. Ca. vñ.

Strabo. p̄ Oætica ars multis me hercule de causis reliquas aī cedit disciplinas vel q̄a hoīes nullā pene artē assēq̄ posunt: nisi circa illā diu insudauerit: vel q̄y sciētias fere (vt Strabo in lib. i. Geographia aduersus Eratosthenē pulchre docet) ī se cōtinet oīs: vel demū q̄ ex omnibꝫ artibꝫ q̄ ab hūani ignis excellētia proficiscuntur: sola poetica diuino furore p̄cipit. Nam poētæ furore afflati res omni admiratio & stupore dī

gnas canūt: sine quo teste cice, in. l. diuina. Democritus nega Cicero:
 bat magnos esse poetas: quippe qui (vt idē quoq; Democri-
 et Plato aiebat) non arte sed natura cōstant: tūcq; veri vates
 sūt quū ilaniūt. Vñ horati⁹ in poetica arte inquit ingeniu^m mi- Horatius;
 sera: quia fortunatus arte credit: & excludit sanos Helicone
 poetas democritus. & calibi natura fieret laudabile carmen.
 An arte Quā sitū ē. Non fiunt igitur poetæ sed nascūt: dicē- Vergilius;
 te etiā in bucolicis Vergilio Pastores hedera in scētē ornare Ouidius;
 poetā Quare nō ab re Ouidius in iii. de arre amādi dicit: Est Ouidius,
 de⁹ in nobis: sūt & comē: ia cēt. Et Maro diuinū vocat poetā Eusebius.
 inquiēs. Tale tuū nobis carmē diuine poeta. &c. quum vatem
 esse dei munus sit. Origo autē hui⁹ artis admodū vetustissi-
 ma ē. Et teste eusebio i. xi. de p̄par. euāgel. apud antiquissimos
 Hebreorū qui multo ante grecorū poetas fuere: primū floruit
 Nā Moses magnus Hebreorū Imperator quū ex ægypto ista
 elitas in patria reduceret: statim q̄ mare Rubrū diuinitus ce- poeticā pri-
 dentibus aquis transgressus ē: diuino numīne afflatus audito mo apud
 relopho in. iij. de antiquitatibus Iudeorū exametrū carmē hebreos
 in laudem dei gratiarūq; actionēq; didit. Deinde dauid ille dī clarus ille.
 uitius dei vates vario metro hymnos composuit. Dicente co Iosephus.
 dem Iosepho li. viij. antiquitatū: expeditus itaq; Dauid a pre- Dauid
 lis & periculis quū pace iam altissima frueretur: cantica i de: Iosephus.
 um hymnos q̄ vario metro cōposuit. alios quidem trimetros.
 alios quidē quinq; metros Hec ille. nō immerito igitur huius
 artis initū Hebreis acceptū referre debemus: velut reliqua
 rū propemodū disciplinarū. Oracula quoq; aliorū vatū versi
 bus edita sunt quod lactantius testatur in primo: & Horatius
 in poetica dicens. Dicē per carmina sortes. Verū Horpheus Lactatius;
 autore Porphirio ne priuū poetica illustrauit: deinde Home Horatius.
 rus & heliodorus. Nos autē serius illā accepimus. Nā Liuinus an Orpheus.
 dronichus (vt M. Tullius in primo tusculanarum / & Fabius
 Quintillanus in x. prodiderūt) anno fere quadragestimo Liuinus;
 decimo post romā conditā fabulā primus dedit: appio Clau- Androny-
 dio ceci filio. M. Tuditano cōsulibus anno ante natūm enī- ch^r primus.
 um. Antea. n. (velud idē cicero ait) nullus honos erat poetice fabularū.
 artis: quin etiā usq; a deo probō habebatur: vt si quis quem scriptor
 admodum Gelius ex Catone li. no> Atticarū m. x. tellat.) apud roz-
 in ea re studeret: grassator vocaretur. manos.

Liber.

¶ De origine Metri & q̄ metrorum plura sunt
genera.

Cap. ix.

Originem
metri adeo
esse,

Diodorus.

Plura me-
torū gñia.

Plinius

Strabo.

Horatius

QVAMq̄ nō nullis fortasse haud iuria accusatū trivit
debor: q̄ p̄tea de poetice artis initii rettulerit: q̄ me
tri originem tradere in: ex quo illa cōstat. Nec eo tamē q̄ p̄ia
mīhi succenseat: rei enim dignitas in causa fuit: cur id fecerit
non valde indecens ratus demetro statim tractare. Metri ita-
origo a deo optimo maximo quippe ē: q̄ hūc terrarū orbem &
omnia ab eo cōrēta certa ratione quali metro dispoluit. Har-
moniā enim (vt pythagoras docuit) in celestibus terrenisq; re-
bus nemo hercle esse dubitat. Nā quo pacto vniuersū cōfiste-
re trivit certa ratione & numeris prefinita ageretur: oīa quo
instrumenta quibus utimur: mensura quadā id est Metro fuit
Quod si hoc in ceteris rebus accidit: quanto magis in Oratio-
ne quæ cunctas cōplectitur Diodorus etiā (tametsi fabulas
sequitur) quādū de mulierum officio. lib. vi. loquitur metri iū-
tione ioui hoc est deo immortalī assignat: mulis inquietens a
patre concessa est litterarū inuictio & carminū: quę poēsis ap-
pellatur ratio. Metrū igitur a deo initiū habuit: quo apud mor-
tales eius vates quos memorauimus: diuinī spiritus pleni pri-
mū vīsūt. Sed metrorū plura sūt genera: auctore Seruio vel
a reb⁹ quę describitur: noīa accepere: vt Heroicū quod ex a-
metrū licet Moses. (vt dicitū est) primitus vīrūpauerit: tamē
quia homerus & ceteri qui deinceps secuti sunt Heroū res ge-
stas hoc carmine scriptarunt Heroicū nominatū est Q uoēt
ante homeri etatē Appolinis p̄tij oracula reddi consueuerūt
propter quod (vt opinor) plinius in. vii. ait versum heroicū
pythio oraculo debemus. ipsa insuper oracula soluta etiā ora-
tione teste Strabone. li. ix. Geog. referebatū affirmat tē Cī-
cero in. ij. de diuinatione dicēs Præterea Pyrrhi reportib⁹ tamē
Apollo versus facere desierat Vel ab inuentoribus. vt asclæ-
piadē vel a pedib⁹ vt lābicum quod archilo chus primus in
uenit dicēte Horatio i poetica Archilo chum proprio rabiea
armauit lābo vel a numero pedū. vt Hexametrū: & pētame-
trū quæ & elegiacā dicunt̄. quorū repertor (vt alunt) ignorat̄
Horati. Quis tamē ex ilguos elegos emiserit auctōr. Grāmati-
ci certāt & adhuc sub iudicelis ē Bucolik⁹ carmē auctōre Dio-
dore in. v. Daphnis Mercurij fili⁹ excogitauit. Et sic alij alia

metra ad inuenientur: quæ nos impreſentia ſtudio breuitatis
omittimus metri tantum originē prodidisse contenti.

C De Tragediæ atq; comœdiæ initij^s Ca. x

Titiū Tragediæ & comœdiæ teste Donato a reb^o di-
uiniſt inchoatum: quibus antiqui p fructibus vota
ſoluētes operabāt: Nā olim incēſis altaribus & admo-
to hīco id genus carminis quod ſacer chorus reddebat libe-
to patri. Tragoediæ dicebat. Auctoriſbus. n. tragitiū hīcū p
miū cā^o pponebatur. Horati. carmine q̄ tragico viſe certabat
ob hīcū: qui libero patri imolabatur: q̄a (vt ait Varro) noxiū
est vitibus animal. Vñ Tragoediæ et totū hoc ē ab hīco noia-
ta est. vel (vt quibusdā placet) q̄ hīco donabatur eius carmi-
niſ poeta: vel q̄ vtris ex hīcū pelle vīni plenus p premio
erat: vel a fæce: quia ante vſum pſonarū ab Aeschylō repū
mimi punctora olei fœcib^r fabulas agebāt. horati^r i poetica
Ignotum tragisci genus inueniſſe camœnē
Dicitur & palustris vexiſſe poemata Thelpis:
Quæ canerent: agerent q̄ per unctū fæcibus ora.

Post hūc pſone palliq; repertor honestæ Aechiy^r Tragoedi-
auctore Fabio in. x. primus in lucem protulit Aeschylis: Sed
lōge clarius illuſtrarū Sophodes atq; Euripides. Apud nos
auctore donato Līuius andronichus Tragoē primus inuenit
in qua floruerūt Pacuui^r Ouidi. & Sene. At vero nūdū coac-
tis in vrbe atheniēſibus quū (vt testatur Var.) Iuētus attica
circū vicos: villas pagos: & copita feſtū carmē ſolēniter que-
ſtis gratia cātaret: orta eſt Comœdia et totū qđ ē comella
tū ire canētes. Quā m̄ apud grecos (vt donatus ſentit) dubiū
eſt quis inuenierit primus: apud quos (ſicut in ferlus dicemus)
duplex erat antiqua videlicet & noua. Præcipui autem eius
auctores fuerunt Aristophanes: eupolis: & Cratinus. Apud
latinos eā primus omniū (vt Līui. ab vrbe Cond. & Vale. Max.
& Donat^r testatur) repperit Līuius andronychus . In tragediæ
aut̄ heroes: duces: Reges introducūtur: & ē ſermo grādi
Iouus. Ouidius. Omne genus ſcripti grauitate tragedia vi-
cit. In Comœdia vero amores fere & virginū raptus: trifticia
tragoediæ peculiariſ eſt: propter quod Euripides petente ar-
chelao rege vt de ſe tragediā ſcriberet: abnuit: & precatus ē
ne accideret archelao aliquid tragedia dignū: quoniā ſemp-

Horatius

trat You

Fabius.

Comœdiæ
origo

Komeſeyp

Quid ſit
inter tragediæ
& comœdiæ
discriminis.
Euripidis
ratio ad ar-
chelaum.

Liber

In folices exitus habet: Commeida folices.

¶ De origine Satyre.

Cap. xi.

Duo saty
rarū g̃ña

Atyrarū genera duo esse manifestum ē Alterū antiquius tam a græcis q̃ alatīñ svl̃ r̃patum qd̃ sola carminū varietate cōstabat comœdie pene par:nisi plus habuisset lacluīzæ. Hui⁹ satyræ scriptores fuerūt Demetrius ex tharso poeta satyric⁹: (vt auctor ē laertius) & Menippus seru⁹: (sicut apuleius & Geli⁹ ostēdūt) cui⁹ libros. M. Varro i Satyris imitatus eas latine Menippreas appellauit. Alterū satyrarū genus recentius maledicū & ad carpēda hominū virtū compositū quod soli latini excogitauerunt: dicente Fabio Quintiliano. Satyra quidē tota nostra est: qui auctore Donato hinc exordiū sumplūt. Nā quum in veteri comœdia per priscos poetas non penitus ficta argumenta: sed res gerile ac i ulibus palam tū eorū crebro qui gellerant: nomine decataret quod tūc nequaq̃ morib⁹ hominū obfuit: quū vnu quī sc̃ casueret culpa aut domestico probro ne spectaculo cæteris effet et mox ipsi poeræ abuti licentius filio: & passim ex libidine lēdere coepisse plures bonos: id propter ne quispiā hominum vita amplius nominatim carperet: lege sanxerūt: Ex hui⁹ gl̃ tur hoc pacto veteris comœdia interitu Satyra quā nostri cōdiderūt: initū habuit. Tunc autē poetæ nouam comediam inuenierūt: q̃ generaliter ad oēs homines q̃ medio tribus agunt fottunis: pertineret: & min⁹ amaritudinis & eadē opera multū delectationis spectatoribus afferret. Satyra vero a Satyris (vt donato placet) qui illotisper & petulantes dī sunt: nomen traxit: vel a Satyra cibi genere: quod auctore Festo ex variis rebus cōditū erat. In hac Satyra teste Quintiliano i. x. prim⁹ insignem laudē adeptus ē Lucilius sed eiusdē iudicio purus magis ac terrior fuit horatius. Persius iuxta quis vno libro multum glorię pmeruit Sed imprimis meo quidē iudicio Iuuenalis lepidus fuit: de quo Quintilianum quum in x. dixit: Sunt clari hodie quoq;: & qui olim nominabuntur intellexisse facile dixerim

¶ Quis p̃imus historiam condiderit: aut p̃o
samorationem inuenerit.

Cap. xii.

Hystoria
Virtutis

Istoria q̃ tāto cetera scripta atēcellit: quāto pluræ exēpla rerū cōplectitur diuturnitas temporis: q̃ hominis

etas: ad vitæ institutionē vtilissima censenda est. Multarū nō
 rerū exēplis priuatos viros imperio dignos reddit: Imperato
 res ob immortalem gloriā ad p̄clarā facinora impellit: milis-
 tes ppter laudē q̄ vita egregie functos comitaf: prōptiores ef-
 ficit ad pericula p̄ patria subeūda: iprobos ifamie metu a vi-
 tis deterret. Hanc (vt plini⁹ li, vii, ait) Cadmus Milesius oīm Plinjus
 primus condidit. Sed Iosephus in primo antiquitatis volumi Iosephus
 ne rectius oīno sentiens eū apud græcos dūtaxat primū histo-
 rias scriptisse tradit. Nā græci quū (vt idē inquit) heri & nu-
 dius tertius fuerit: verisimilius est antiquissimos hebraeorum Hebraeos
 qui sacros librosscriperūt: (Cadmus, n, Milesius vt apud eu prīmos his-
 sebūt colligimus in, x, de preparatione euangelica longe post storię scrip-
 Molem fuit) historias primo codidisse: vel ægyptiorum at Ba- tores fulle
 byloniorum sacerdotes. Sicut ipse Iosephus in primo contra
 appionem sentire videtur: inquiens Q̄ uoniā vero apud ægi-
 ptios & Babylonios ex lōgissimis oīm temporib⁹ circa cōcri-
 ptiones diligentia fuit: quado sacerdotibus erat inūctum: &
 circa eas ipli philosophabātur. Et deinde infert De nostris ve-
 ro progenitoribus quia eandē quā p̄dicti: habuerunt in con-
 scriptiōnibus diligentiā: desino dicere: etiam potiorem pon-
 tificibus & prophetis imperantes. Ex quo Eusebi⁹ verisimile
 (vt mea fert opinio) hoc primitus Molli assignare videtur in
 xi, de prepar. euangel. dices Vnde sapientissim⁹ ille Moses q̄
 primus cuiusq; hominis vetustissimi vitas hebraeorum con-
 scripsit: cuiuslem atq; actuum viuendi modum narratione his-
 torica docuit. Verū nec illud p̄fecto) vīta dicam) minus ridi-
 culum est: q̄ idem plinius in, vii, & Apuleius in Floridis tra-
 dunt Pherecydē Syrū primū prolam orationē condere insti- Pherecyda
 tuisse tempore Cyri regis. Nā quis nō vides hoc potius esse illis des-
 tribuendū: qui primiter historias scriperint: q̄ vti luce clari⁹
 est: soluta oratione cōscribuntur. quando etiā Pherecydes vt
 de ægyptiorū & Babyloniorū sacerdotib⁹ sileā: qui & ipli loti-
 ge ante græcos historias scriptarunt multo posterior. Mo-
 se fuit: quem ex testimonio eusebii primū omnium historiam
 condidisse dixim⁹ Pherecydes. n, Syrus auctore Eusebio de
 preparatione euangel. volumine, x, circiter primae Olympiadis
 tempora floruit, a Mole aut quemadmodū ex eodē collegi-
 mus ad achar Iudeorum principem cuius temporibus Olympia

Liber

Strabo piades ceperunt: fuerunt anni septingenti & circa octoginta octo. At Strabo in primo Geog. hoc nō solum Pherecydi sed Cadmo & Iecatē pariter assignat qui & ipsi Mose (vti liquido cōstat) posteriores fuerūt. Ex philosophis autē laertio Dion gene auctore historias prim⁹ composit⁹ Xenophon de quo Quintilian⁹ quū de historicis loquitur ait Xenophon non exdit mihi: sed iter philosophos reddendus est. In ea apud græcos floruerunt Thucydides. Herodotus. Theopompus. Ap̄ nos. T. L. lactea Romanis sermonis libertas. Cr. Salusti & plebiq alij. At principio romani (veluti Fabius testāt) pro historijs annales pōtificum habeant in quibus res gestæ per annum referebantur.

Dicitur De origine Rhetorices. Cap. xiiij.
On dubiū ē: quin geniti protin⁹ hoies ab ipsa terū natura hoc est a deo a quo primū creati fūt: sermone accepérunt. qui mox (vt Fabius ait) sicut in medicina quum viderent alia salubria alia insalubria: ex obseruatione eorū effecerūt artē. Ita quū indicēdo alia utilia / alia iutilia dephēderēt. Rheticē cōstituerunt. Cuius (vt Diodorus in primo & poetæ volūt) Mercuri⁹ auctor extitit. Flaccus in carmine Mercuri facūde nepos Atlantis. Qui feros cul⁹ hominū recentiū voce fortinast: &c. Quāvis in. vi. Idē Diodorus sibi repugna revideatur dicens. Vñ in interpretis nomē assumptit: non q̄ no minum autorationis (vt quidā tradunt) fuerit inuentor sed quia diligent⁹ q̄ coeteri mādata referebat: nisi intelligatur (vt empedocle fui moris est) aliubi fabulas aliubi veritatē esse fecerūt. Verum tradidit ari Aristoteles testis laertio li. viij. primū Empedocle oratorē in stoteles ora uentorē fuisse ait. & Quintilianus idem fere sentit in tertio sic toriae fuisse scribens Nā prim⁹ post eos: quos poetæ tradiderūt: nouisse all inuentorē qua circa rhetorice empedocles dicitur. Hunc auctore Sue tonio de claris oratorib⁹ cōstat nōnunq̄ Romæ prohibitā esse exerceri: sed quū paulatim deinde ipsa utilis & honesta apparuisse: adeo multeā presidij causa & gloriæ expertuere: vt nōnulli ex infima fortuna in ordinē senatoriū atq̄ ad summos honores processerint. Artis autē hui⁹ scriptores antiquissimi fuerūt Corax & Thysias siculiquos Gorgias leontini⁹ eiusdē insulae Infectus est. Sed inter ceteros apud græcos lōge princeps fuit ille Demosthenes: sicut apud nos. M. Tullius Cicero.

Vetustissi
mioratorię
Etis scri
ptores

Iux doctrinatū fulgentissima ac romanæ eloquæ fons vber
rimus. De initio Rhetorices hactenus. Quod autem græci Ora
tores causarū pht opaq. & Rhetores vocent: nos tamen ita
distinguiimus: ut Orator sit: qui causa sagit. Rhetor qui rhe
toricē profitetur. Declamator vero: qui siue alios docēd. siue
se exercendi gratia factam causam orat.

¶ Quis primus Musicā reppererit. Cap. xliii.

Ω Vt sc̄ ē antiquissimā esse poetæ clarissimi testimonio sūt
Nā Orphie⁹ & Linus abo dījs genit⁹ musicæ insignes
fuerunt quū alter eorū rudes arq⁹ agrestes hominū
aio demulceret: catusq⁹ suavitate nō feras mō sed saxa ēt (vt
fabula tradūt) silvasq⁹ duceret. Horatio i poetica arte dicēte
Silvestres homines sacer interpresq⁹ deorum.
Cædibus & vīctu foedo deterruit Orpheus:
Dicitur ob hoc lenire tygres rapidosq⁹ leones.
Vergilius in ægloga quarta.

Non me carminibus vincet nec thracius Orpheus:

Nec linus: huic mater quis: atq⁹ huic pater adslit.

Orphi Calliopeia Lino formosus apollo. Apud quoq⁹ eosdē
auctores inter regalitā cōutūta laudes deorū arq⁹ Heroū ad ci
tharā canūtur ut lopas ille Vergilianus canit erratē lunā solis
q⁹ labores. Musices autē reptor teste Plinio li. vii. Ampliō ex
antiopa Iouis filius extitisse dī pp̄ter qđ Poetai bucolici ait
Cato que solitus lquādo armēta vocabat Amphion dīrca⁹ in
adīhæo aracyntho Ipse quoq⁹ saxa mouisse fertur. flacc⁹ Ho
tatius in poetica Dicitur & amphio Thebanæ cōditor vrbis.
Saxa mouere sono testudinis Et Stat⁹ i primo thebaido spe
nitusq⁹ sequar quo carmine mūris lusterit amphio cyrios ac
cedere mōtes. Sed graci teste Eusebio de p̄par. Euāgel. li. ii.
musicæ harmoniæ iūtione Dlonylio attribuūt Ipse vero i. x.
eiusdē operis zeiū & amphionē fratres qui Cadoni tib⁹ fue
runt musicæ reptores vocat At Solinus huius artis studium
ex Creta manasse docet inquit Studiū musicæ id cœpium.
quū Idæ! Dactyli modulos crepitū actinū aeris dēphēlos
in versificū ordinē transiliissent. Polibius tamē in. iiiij. hoc Ar
chadū mātoribus assignat quippe qui hui⁹ rei sp studiosi fue
runt. Vocū harmōias Mercuriū adiuenisse Diodor⁹ ē auctor
In primo. Verū Amphionem & ceteros postmodū hūsus rei

Orator
Rhetor
declama
tor.

Horatius,

Vergilius

Amphion
musices re
pertor pli
nio teste
Horatius;
Statius

Eusebius

Solinus

Polibius

Diodorus;

Libet

- Iosephus** auctores extitisse non poscit: quā Tubal hebreū Lamech filiū qui multis æratib⁹ p̄cessit oēs illos qui musicæ inuētores produntur: Iosephus in primo antiquitatū dicat musicā studiose coluisse: & psalterio citharaq; cecinisse. Q uod āt musice quā ægip̄ijs (vt Diodorus testis est tanq; vitorū aios effeminantem prohibebat iuuenes perdiscere. Et ephorus auctore poilibio in proemio suarū hist. ad deludēdos ac fallādos homines inueniā tradidit: magno oī in p̄ito æstimaretur) testatur
- Fabius.** Fabius: qui dicit Socratē iam senē instituit lyra non erubuisse
- Cicero.** Et Cicero: q; li. tuseulanarū prio refert q; quum Themistocles in epulis recusasset lyrā: est habitus īdoctior. Et Salij apud Romanos: qui per vrbēversus caneabant. Sed i primis David ille magnus vates: q; diuinio carmine dei mysteria canit. Illid quoq; græcorū adagium īdoctos a musis atq; gratijs abesse quod in nostris proverbijs retulim⁹. Tria p̄ter ea genera sūt: que circa artem musicā versantur Vnuin genus eit q; strumentis agitur: de quo mox dicetur. Aliud: quod figit carmina ex quo ut poesis pars sit musices necesse est. Tertiūn quod iſtrumentorū opus cārmenē dicitur.
- Musicen in tribus contulere** ¶ Qui primū iſtrumenta musica diversi generis inuenint: Et ea in latium attulerint. & de atiquissimo vſu tibiārum in prelijs. Cap.xv.
- Ercuri⁹** Mariæ fili⁹ lirā oīm prim⁹ ex testudie fecisse dī Tradūt. n. quā aliq̄fi nil⁹ suū egress⁹ alueū totā in undas et ægyp̄iū: eo postea ita suos līmites regreſſo varias animātes i cāpis relatas: iter quas remāſſe testudinē q; quū Mercurius iuuenisset: cōſūpta iā carne: sed ſupſlitib⁹ neruis & pcullu ſonum excitauiſſet: ad ſimilitudinē illi⁹ lyrā cōpoſuile fertur. Horati⁹ i primo carminū Tecanam magni ſolūs: & deorū Nuntiū: curuæ p̄lyre parentē. Cui ex neruis triū cordarū iſtar triū anītēporū auctore Diodoro Siculo tres inſtituit voces: acutā: grauā & mediā. acutā ab æstate: grauē ab h̄ieme: mediā avere ſumēs: q; teste Seruto ſup. iii. æneidos donauit Apollinē: accepto ab eo caduceo: de quo Ver. Tū virgā capit: hac aias ille euocat orco Pallētes: alias ſub tristia tanta rāmittit. Quidā eā nō apollini: ſed Orpheo primū tradidisse fere: alij vero ab apolline mox Orpheo conuictam volunt. Ad quam qui decantandos componebant versus: Lyrici poe
- Horatius**
- Diodorus;**
- Vergilius**

tæ nūcupat; sunt. Repio insup (vt nihil quod artinet ad hanc
 rē omittatur) septē in ea chordas appositas iuxta numerū se
 ptē atlātidū: q̄ Maia Mercurij mater ex illarū numero fuisse
 deinde supadditas duas: vt representaretur vñ nomē musa
 rū. Hec àt tātæ sua uitissim modulādo fuisse phibetur: vt arbo
 res: laxa: feras (veluti superius dicitū est) traxisse Orpheus di
 cat Mercuri, p̄terea textepli. l. vij. monaulū. i. simplieētibā
 inuenit. primus àt tibias auctore Diodoro & Eusebio Marij
 as adinuenit: pli. vero geminas repperisse tradit. Alij hoc ap
 pollini assignant. sicuti lira & fistulae inuentiōnem. Nā sim u
 lacrū etius quod erat Deli hūsse dī in dextera quidem arcum
 in leua gratias. quē singulē singula musicæ instrumenta ma
 nibus gerebant: yna lyrā altera tibias: q̄ àt media erat fistu
 la tenebat Obliqua tibiae Midas in phrygia auctor fuit. Tibiae
 prio & gruū tibiis vñ nomē hūt. tū ex harūdīm̄ facte fūc cū q
 bus voce canere Træzentus Dardanius iſt̄nit. Lydos modu
 los amphion excogitauit. Dorios Thamyra thrax: Phrigios
 Marsias phrys: plures akos terpander. Fistula (vt pli. & Serui
 us aiunt) pandeus rusticus inuenit. Nā quā Syringā arcadiæ
 nimpham auctore Ouidio in primo met. ardēter amaret: & il
 la fugiens ad ladonē fluuiū puenislet: & fluuiō impedita non
 amplius fugere posset implorato altarū niphariū auxilio i pa
 lustres cānas mutata ē: quasquā Pan excidisset: ex his i amo
 ris solatiū primus sibi fistulam cōfecit. Vñ Maro i coridone pā
 primus calamos cera cōiūgere plures instituit. Sūt tñ qui hoc
 apollini attribuūt. Venarū pulsū in musices pedes Herophi
 lus primus discreuit per etatis gradus. fistula vero q̄ græci sy
 ringā vocant/ teste Eusebio in. ii. de prepar. euangel. Cybele
 inuenit cithare (vt pli. placet) reptor exitit amphion / (vt alitis
 Orpheus / vt alitis) Linus (vt vero Diodoro) apollo / qui .li. v in
 quit apollo primū cithara simpliciv̄ usest: marsias vero tibiis
 sentit idē Higinius / Septem chordas addidit Terpader / Vergi
 lius in. vi. obloquitur numeris septē discrimina vocum. Octa
 ua apposuit Simonides / nonam Timotheus: Cithara sine vo
 ce primus cecinit Thamyras / cum cantu Amphion / (vt alij)
 linus, hæc ex plinio, at cithara tamen longe ante (vt in supe
 riori capite ostendimus) Tubal hebreus vsus est / quam an
 mo ab ea dissimilem fuisse / q̄ illi inuenierunt / quos memorauit

Orpheus
Plinius

Midas

Pan fistula
inuentor
lī fabula
tionib̄ p̄c
ticis credit
Vitgilius

Plinius

Liber

hieronim⁹ mus: testatur diuus Hieronymus in epistola de instrumētis
musicis ad Dardanum scribēs citiarā apud hebræos vīgit
Dauid quattuor chordas h̄:buisse factā informā deltaē līq: Dauid ēt
Iosephus ille magnus dei vates varia instrumēta iuēnit: dicēte iosepho
in. vii, antiquitatū Diuersaq: faciens organa docuit vt leuita
secundū ea deo hymnos edicerent: per sabbatōg: dies aliasq:
solēntates. Organog: aut sp̄s hm̄oi ē. Canora cithara quidē
decē chordis coaptata: & hæc cū plectro pcutitur. Nablā ve-
Sambuca, ro duodecim sonos habens digitis tāgitur & reliqua. Sābucā
itē musicū instrumētū auctore clemente Trogloditē aphrica
(vt folio placet) populi uenerūt. Tubā æneā teste plini⁹ Pise⁹
Tyrrhen⁹ repert⁹. Quod Diodorus li. vi, non pīsao tantū: sed
tyrrheis oībus tribuit: ita scribēs Tyrrheni pedestri quoq: ex-
ercitu prēualidī tubā primi adiuenerūt bello admodū vulē
Diodorus Non eo tamē infidas Diodorū in plini⁹ sentētiā irē, quādoqui
dē iure a græcis dicitur vīctus hector, quis a solo achille inter
empr̄us fūsset. sentit idem Ver. in viii, æneidos dicēs Tyrrhe-
nusq: tubæ mugire per æquora clangor. Verum acrōsup hoc
Horatianū in poetica arte: Post hos insignis Homerus: Dirce⁹
q: mares animos in martia bella versibus exacuit tradit Dir-
cæum poetā primū tubā cōperisse: quoniā hic (porphirio dicit
primus tube modulo s dedit: hac de causa. Nam quin lace-
demonij auctore Iustino li. iii. bellum aduersus Messenios ge-
rerent: diuq: traherent dubium martis euentū: responsū acce-
perunt ab Appolline: si vellent vincere atheniensi duce vie-
rentur a quibus rogari Athenienses in cōtumellā (pls Dirce
um quēdā claudū luscū oīq: ex parte corporis deformē dede-
rūt vīsūt auxilio etius Lacedemonij: quib⁹ ille cātū mōstrauit
tubarū: quaq: in auditu terrū! sono Messeni fugā fecerunt:
adeptiq: fūt victoriā Lacones. Sed in codicib⁹ Iustini inuenio
Circæū p. c. & t. in antepenultima. vt in alterutris mēdum sit.
Quidā & tube auctore volūt Maletū: siue Meleū dicitū. Venū
tube faciēdæ exēplar Moses ille diuinus hebræorū dux pri-
mū ter p̄buisse fertur: dicēte Iosepho in: iiij, antiquitatū Adiue-
nit aut modū tube ex argēto factæ: q: ēhmōi: lōgitudinē ha-
bēs pene cubiti. Est autē angusta fistula cātatoria calamo ca-
patior p̄bēs latitudinē: q: cōueniat ori ad susceptionē spūs clas-
sicē sonoyicina: quę hebraica ligua vocatur Asophra, hec ille

Sed haud scio vñ de primis tubis inuentoribus tata dissentio inter scriptores orta sit: nisi intelligamus alios aliud tubarū genus (sunt. n. plura ḡia) & aliubi inuenisse. In latu istrumēta musica teste Dyonisiuſ Halic. Archades primi omnū attulerū: quā: antea fistulis pastoribus tantū uteretur. Placeat ilu per antiquū usū tibiarū in plūs obiter referte Thucidides itaq; auctor grauissimus tradit lacedæmonios tibiarū modulisi p̄ ljs esse vlos. Et n. quā p̄cītē essent classes: & instructē acies cōceptū p̄tiri in hoste: tibicines inter exercitū positi canere iocē: prabāt: non voluptatis cā: sed vt æquali modulatoq; sensi in gressu conuenientes pugnā capellerent cuius rei Polybius li. iii. & fabius in. i. Gelius icidē in primo: & plutarchus in vita lycurgi meminerūt. alyates quoq; hydorū rex auctor herodo to li. i. in bello aduersus milēios fistulatōes & fidicinas cōcīnētes hahuit sicuti memorie pditū est Cretēs phaigredis soli tos p̄cīnēte ac p̄moderāte cithara gressus. auctor Gell⁹. At p̄ thos cōsueuisse tipanorū sonitu pugnā inire testat Plutarch⁹ in vita Crassi. Et apianus alex. in. li. p̄tico: reliq fere oēs (vt ho die sit) tubis in plūo vtebātur. Vñ ver. d. Miseno tubicine inq; quo nō p̄stātor alter Acre ciere viros: martēq; accedēt canitu

**¶ De origine philosophiae: & de duob⁹ eius principiis
& quos primus inuenierit ethicē & dialecticē: aut dia-
logos introduxerit.**

Cap. xvi.

p̄ Philosophiā quā Cl. in officiorū libris studiū sapientiā vocat (id licet lactāti⁹ falsū ēē. p̄bet) & in tulculanis virtutis indagatricē atq; vitiōs expultricē: a barbaris ad græcos fluxisse pleriq; volūt. Nā apud persas primum magos eosq; sapientēs clariū sile dicūt: apud Babylomios & assirios chaldeos: apud Indos Gymnosophistas: quoq; dogmatis pri ceps teste diu Hieronymo corrā Iouianū Budda nūcupabat: apud Celtas siue Gallos Druidas: apud phœnices Ochū apd Thraces zanoxi & orpheos: apnd libicos atlātē: quos oēs auctor laertio p̄ sapientibus habuerūt. aegipti: vero Nili filiū Vulcanū fuisse dicūt: eūq; philosophiē aperiūtē principia. Sed idē laertius a græcis philosophiā manasle affirmat: quoniam apud eos Musæum & linū primos fuisse sapientes ferunt. Verū teste Eusebio primū philosophia sicuti reliq fere oēs dicitur pl̄na ab hebræis originem duxit. Ex quo philosophos græ

Dyonisiuſ
Halicarna
seus
Thucidi
des

Polybius.
Plutarch⁹.
Herodot⁹.

Plutarch⁹.
Appianus.
Vergilius.

Cicerō.

Persæ
Babylonij
Indi.
hieronim⁹
Galli.
phœnices.
Thraces.
Aegipti.

Eusebius.

Liber.

Mosé gre
cos phōs
multis an
nis preceſ
ſiſe
Pythagor
as
Duo phīę
principia
Ionicū &
Italicum,
Eusebius,
tertium
addit
Cleatīcū
Tres ptes
phīę.
Eusebius,
phīę.
Ethice
Cicer
Socratem
ciceronis,
testimoni
prio phī
ſphiam e
celo deuo
casse.
Dialectice
plato.

corū qui Porphyrius testimonio Mille & amplius annis vel se
cundū Eusebiū circa septingentos annos post Moſē fuere: idē
in. x. de ppar. euāgel. philoſophiā a tudēis accepisse plenissime
edocet: Quādō necip̄ius nomē philoſophiē apud eos primū
fuit: sed deinde Nā pythagoras oīm primus Laſtātio auctoř
in. iii. philoſophiā. i. amotē ſapiențe & ſe philoſophiū. i. amato
rē ſapiențe nominauit: dicēs tū dū ſapiențe eſſe. Antea. n. ſoſ
phiā hoc ē ſapia dicta ē: q̄ nūc philoſophia vocatur: & qui hāc
pphīebātur: ſophi. i. ſapiențes vocitati ſunt. Philoſophiē aut
duo fuere principia: vnu: qđ ab anaximādro Ionicū ē appella
tū: eo q̄ tales mīleſius fuerit ex Ionia & hic anaximādrū inſti
tuit. Alterū vero ex pythagora Italiū est dictū. quoniam ei⁹ au
ctor pythagoras q̄ plurimū in italiā philoſophiā operā dedit
Eusebius in. x. de prepar. euāgel. tertiu addit v̄t delicit Clea
ticum: cuius Xenophanes colophonius auctor dicitur Diuī
dūt in ſuper philoſophiā auctoř D̄uo Hieronymo & laertio
in triſpartes in philicam: ethicā: & dialecticā: quā etiā diuīſlo
nem plato vt ait (Eusebius) ab hebrais ſumplit: ſicuri ſingu
la iphius philoſophie precepta. Phīſice propriū eſt de mundo: &
de his quae ſunt in eo: diſſerere: quā ex ionia Athenas Arche
laus primus inuexit. Ethicæ vero de vita moribusq̄ tractare
quā ſocrates cōperit: dicēte Cicerone libro. v. Tusculanarum
Socrates autē prim⁹ philoſophiā deuocauit e cælo & in vrbi
bus collocauit & in domos etiā in truduxit: & coegit deuicta&
moribus & rebusq̄ bonis & malis querere Dialectica aut̄ ain
barum partium affert rationes: que a zenone Eleate in iiii ſu
ptit. Quāuis ſecundū altos in quinq̄ partes diuīdatu in phīſicā
videlicet Methaphysicā: Ethicā: Mathematicā: & logicā. Ve
rū nos iam ſines noſtis egreſſi ſumus. nō. n. res diſſinire: fed
de rerū initiiſ tractare noſtri tantum eſt muneris: proinde ad
inſtitutum opus redeamus: Dialogos (v̄t apud laertium legi
mus) Plato omniū primus in truduxit.

¶ Qui primitus Astrologiā adiuuenērit: at quoruſā
ſiderum cuiſus deprehenderint: & Sphaera ventorum
q̄ rationem: & obſeruationes ſiderum in nauigando
reppererint. Cap. xvij.

Quoniam terra potissimum ex ſyderū bonitate fruct⁹ fer
yberrimos) v̄t nos in eo prouerbio demōſtrauim⁹ An

ius fructificat: non tellus) hominumq; natura (si Iulio Fermi
 co credim⁹) maxime siderib⁹ obnoxia est. ait. n. qui habet ho-
 roscopū in quarta pte Mercurij: erit ratiocinator: qui in equo
 auriga qui in septima ana pte arietis gibber aut giberrosus: &
 alibi Luna inqt candidos Saturn⁹ nigros Mars rubicundos
 gignit. Chaldei vero teste Diodoro li. iii. dicebat planetas plu-
 timum conferre ad bonavel mala consequenda Vñ hermioe
 apud Ouidiu ita conqueritur. Q uæ mea cælestes iluria fecit
 iniquos: Q d⁹ mihi miserae sidus obesse qrat: Hinc ab hoib⁹
 ex obseruatione cælesti inuēta ē astrologia: quā ægyptiī (vt au-
 tor est Diodorus) a se primū reptā asserūt: alijs vero a Mer-
 curio. Sed idē li. v. Actinū Solis filiū ad eos astrologie notitiam
 traduxisse docet: qd Clemens primū chaldeis dei ipsiis ægyp-
 tiis assignat. At Iosephus in primo antiquitatū pspicue demō-
 strat Abrahā primitus egypciis astrologiā inueniā a suis ma-
 toribus (vt infra dicemus) tradidisse: quū in ægyptum ille au-
 fugerat & ab hiis eam mox simulq; chaldeis qui huius quoq;
 disciplinæ auctores ferūturob iugē opam: quā obseruandis si-
 deribus impendebat: ad Græcos fluxisse tradit: in primo con-
 tra appionē dicēs Sed eos etiā qui de celestib; bus & diuinis pri-
 mitus apud græcos philosophati i. pherecydē Syrū & pytha-
 gorā & thaletā oēs concorditer cōstitētur ægyptiob; & chalde-
 orū fuisse discipulos. Ceterū pli. li. vii. Atlantē libye. filiū astro-
 logiā inueniisse dicit. Vnde poetæ fabulati sunt hūc subline:
 re celum humeris. Ver. in vi. Vbi cælifer atlas axem humero
 torq̄ stellis ardētibus aptū. Sed idem pli. li. vi. Ioui bello hoc
 ascribit dicēs Durat adhuc ibi Iouis belli templū: inuētor hic
 fuit sideralis scientiæ vt alijs volunt. Asirii repperūt quib⁹ tri
 Ser. super. vi. Eglogā bucolicog; ait Prometheū/prius astrolo-
 giam indicasset Verū enim vero hoꝝ quos pdidimus/postimo
 dū alios alibi huius rel auctores fuisse ducimus/quādo apris
 mordio statim orbis liberi Seth ade primi hois fili teste Iose-
 pho auctor sane grauissimo in primo antiquitatū disciplinam
 terū celestū primitus inuenerūt quī ne dilaberetur q ab eis re-
 perta fuerēt/neue anteq; veniret ad cognitionē/depirēt quū p-
 dixisset adam reū omniū futurū interitū/duas colūnas fece-
 rūt/ex qbus vna ex lateribus cōstructa erat altera ex lapidib⁹
 yts lateritia ab inbribus destrueretur lapidea permanēs in

Diodorus;

Ouidius.

Diodorus:
ActinusIosephus.
Abraham
astrologie
pdit fuisse
inuentore.

Plintus

Vergilius
PliniusFilioseth
duas colū-
nas rep̄se

Liber

Quis pri
mus Lunæ
defectū de
prehēderit

Pythago-
ras.
Parmen-
ides
Quis sphé-
rā primā in
uenerint.
aeolus
Strabo
Plinius

Nili exūda-
tiones

tegra scripta legētibus p̄beret. In his igitur colūnis ea q̄ ab se
inuēta fuerāt circa obleruationē siderū: cōscripserūt. Proide
ab hebræis ad ægyptios & chaldæos/ & subinde ad reliquos
astrologiā manasle credere par est. Defectū solis & lune pri-
mus romani generis teste pli. t. Sulpitius Gallus: apud græ-
cos Thales Milesius deprehendit. Lunæ cursum (vt idē ait)
Endymion. Sed defectū lunæ plutarchus anaxagorē primū
monstrasse docet: in vita Niciae dicens Primus autē qui luna
ris lumīnis atq̄ vmbrae cauīsa dephēderit: ac litteris mādere
ausus sit. Anaxagoras fūit. Et n. q̄ is antea ignotus esset ex
eo approbat: q̄ quū Nicias mole gestis rebus Siciliā deserere
decreuisset: & nocte forte luna defecisset: om̄es milites ppter
rei ignorationē (quāq̄ paulo ante anaxagoras claruerat) tur-
bati malū aliquod sibi portendi arbitrati sūt Veneris sideris
naturā pythagoras Sami⁹ iuestigauit. quod idē esse quē luci
ferū vocam⁹: quia ante matutinū oris. & vesperū: quia post so-
lis occassū refulget. Parmenides prim⁹ antimaduertisse dicit.
Auctor laertius in viij. Sphaeræ teste Cicerone li. tuſcul. ii. Ar-
chimenes Syracusan⁹ repertor extitit. quod Diogenes Mu-
ſeo ascribit pli. vero in. vij. Anaximandro: in quo sibi p̄si re-
fragari videtur: in secundo. n. volumine capite octauo atlātē
Spherā primū iuenisse dicit: Ventorū rationem Aeolus reppe-
rille fertur quod ideo proditū esse duco quia auctore Strabo
ne li. vi. & pli. in. vij. ex fumo insularū prope Siciliam in quib⁹
ipse Aeolus regnauit: incolæ qui nā flarunt essent venti: tri-
duo p̄ dicebant: vnde etiā Aeolo vētos parere existimatū ē
Obseru ationes autem siderum in nauigando phœnices ad
inuenisse auctor est plinius in. vij. naturalis hist.

Cui primo geometriā & arithmeticā
inuenerint. Cap. xviiij.

DIllus totū orbis fluuiorū celebertim⁹ a solsticio æstis:
duo vñq̄ ad auctūnale equinoctiū (vt herodot⁹ li. ij. &
diodor⁹ i prio testat) immensa aquarū mole singulis
annis totā ægyptū exundat: ex cuius in cremēto ægypti vim
aut penuria futurarū frugū p̄uident. Aegiptus. n quum Ni-
lus i duodeci cubitis excrescit: famēs ētēt: in tredecim etiā an-
nū esurit: quartuordecim cubita hillaritate afferūt: qndeci secu-
ritatē: sexdecim dilicias: qđ iuslū fertur esse icremētū, maximū

auctē etate Claudi⁹ principis fuit cubitorū decē & octo: sicut
minimū pharsalico bello: veluti necē Magni Pompei p̄digio
quodam aduersante. auctores Plinius li. v. & Strabo in xvij.
Quā hmoī itaq; Nili īfūdationes limites agrorū cōfunderet
nūc minuēdo alias īmūrādo nōnūq; delēdo signa qđā qui-
bus p̄priū ab alieno discernebatur. iterū atq; iterū mēsurari
ēāterrā opporebat. ppter quod Strabo in. xvij. Geog. & he-
todor⁹ li. iij. aūt nōnullos p̄dūlisse geometriā ab aegyptijs p̄rio
īnueā esse. quēadmodū arithmeticā a phoenicib⁹ ppter met-
caturas. Sed Iosephus qui verā amantissimus est vtrūq; He-
bræis attribuere vīdetur in primo antiquitatum sic scribēs Il.
li nāp̄quā essent religiosi. quā et eis pabula ad mai⁹ rēp⁹ exi-
stērent p̄parata tot annorū circulis rite viuebār deinde ppter
virtutes quas iugiter perscrutabantur id est astrologiā & geo-
metriā deus eis amplius viuēdi spaciū cōdonauit. Ex deide
quā de abraham sermonē facit: infert arithmeticā eis quoq;
cōtulit. & quā de astrologia fūt: ipse quoq; cōtradidit. Nā an-
te aduentū abraham in aegiptum: hec aegiptijs penitus ignorā-
bant. Geometria subse p̄spectuā cōtinet & geographiam
illa radiorū reflexiones atq; qualitates iquirit. hæc vero sitū
orbis pingit in qua floruerunt Strabo tempore Tyberij. Cæsa-
ris. & Ptholomeus Trojani & anthonini imperatorum princi-
patu. apud nos pli. absolutissime de hac re tractauit & Solin⁹
in collectaneis.

CQuis primis repperit pondera & mensuras ac
numeros.

Cap'xvij.

TIdetur omniō loc⁹ exigere. vt anteq; hīc digredia
murquis p̄dēra & mēsuras ac nūertos repperit id
cem⁹ quā p̄ferti Geometriæ atq; arithmeticæ ptes
sint scriptores. p̄ de hacre nō plane inter se cōsentiat Eutrop⁹
itaq; statim in principio primi libri Sidonii mēsuras & p̄dēra
eo tpe inueniisse tradit quo apud albanos procax. apud In-
daeos aza. hierosolimis hieroboā regn arūt. Alsī secūdū Mer-
curiū ex creta louis filiū compisse volūt. At pli. li. vij. na. hist.
gravis auctor in primis hoc Phydoni argiuo ue (vt Gelio pla-
cet) Palmedi assignat. Strabo autē li. v. Geog. Phædonē heli-
densem repperisse affirmat de quo Geltius in. iij. & Laerti⁹ iti-
dem in iij. mentionē faciunt. Ex quo ita intelligendū puto. vt:

Strabo

Iosephus

Trajan⁹

Eutropius

Plinius

Gelius

Strabo

Laertius

Liber.

Iosephus

alijs primū mensuras & pōlera reppererint. velut Diogene laertius li. ix. refert Pythagorā primo adiuuenisse græcis Et Iosephus in primo antiquitati docet Cain adæ filiū mortaliū omnium (vt credere conuenit) primū hæc hebreis constituisse. Numerorū autem repertorem sunt qui dicunt Samū Pythagora: alijs non hunc: sed aliū pythagorā Rhegynū sculptorem extitisse volunt: alijs vero Mercurium Diodor⁹ & laertius auctores.

Medicinae
preconia.

¶ Quis primus Medicinā inuenierit. Cap. xix

Plinius.

Ouidius

Macrobi⁹.

Edicina q̄ suis diuinis (vt ita dicam) remedijis haud dubie mortalib⁹ iter tot morborū vndiq; erūpentū genera veratib⁹ magno vbiq; p̄sidio est: dijs primū inueniētores suos (nec me hercule iuria) alignauit: & celo dicauit: ipsaq; ab oraculis deorū multis fariā perita est. Hāc n. teste Dio. volū Mercuriū apud ægyptios primū iuenisse: secundū vero veteres apis ægyptiorū Rex reppit: qđ alij auctore plinto li. vij. Arabo apollinis & Babyloni filio tribuunt: alijs vero ipsi apollini. Vnde ad Daphnē virginē apud Ouidiū li. i. Met. dicit Inuentū medicina meum est: opifex p̄ orbē Dicor. & Oenone apud eundem: Ipse repertor opis vacas pauiſſe pheſas fertur. Macrobi⁹ in primo Sat. hui⁹ rei veram reddens rationē de apolline ait. Hinc est q̄ eidē attribuitur medendi potestas: quia temperatus solis calor morborū omniū fuga ē. Clæmens autē ægyptis omnino: ascribit eius vero amplificationem Aesculapiο. Hanc tamen quisquis primitus iuenet: hocquippe pacto excogitasse fertur. Nāquā homines (vt fabio Quintiliano placet: sicut antea diximus) ex obseruatōe rerū ea q̄ salubria aut insalubria visa sunt: probe notassē: huiusmodi arte corpora curādigra cōficerūt Sed quā nulla artū (vt plinius ait) in constantior sit: & sc̄pi⁹ mutetur: quia nulla est fructuōsior: bōgo tpe in nocte dēlissima delituit: quā oīo perditā teste plinto li. maru. histo. xxix. Hippocrates genit⁹ i insula Coo / Aesculapiο dicata in lucē reuocauit: Nā is quā fuisset mos (vt testis est Strabo in. viii. Geog.) liberatos morbis scribere templo ei⁹ dei: qui auxiliatus etiēt: vt postea similitudo proficeret: ex scripsisse ea trāditur & ita ex his hanc artem excepisse: Vnde teste plinio li. xxvi. primus medendi p̄cepta clarissime condidit Romam Cassius Hemina auctore est

Hippocra
tes medi
cinæ instau
rator
Strabo
Plinius
Cassius
Hemina

primū e medicis venisse pectoris onerissem Archagathū Lysanī Archaga
 filiū. L. Aemilio. M. lib. cōsulib⁹ āno Vrbis quingētesimo trige thum
 simoquito: eiq̄tus quirtitium datū & tabernā in cōpito acilio peloponen
 emptā. Hic primo vulnerari⁹: mox obſcandi vrēdīq. ſequitā ſem
 carnifex appellatus fuit. Et quū alij adcurrent greculimē Romē pri
 dici idēq. efficerent oēs ſimul cū arte medicine in tediō vene mo medic
 rūt. Quare a. M. Catone cēſorio reprobatī vrbe & italia puili nam exer
 fūt de qb⁹ ipſe Cato ad filiū in hūc modū ſcripſit Dicā de iſtis cuiſe.
 alio loco marce fili quid Athenis exquifitū habeā: & qđbonū Medicos
 ſi illorū litteras aspicere non perdiſcere Vincam neq̄ſtimū & vrbe italia
 docile genus illorū: & hoc putavatē dixiſe Quādocunq; iſta qb pulsos.
 gens suas litteras dabit: oia corrūpet. Tūc etiā magis: ſi medi Cato cen
 cos ſuos huc mittet. Iurarūt inter ſe barbaros necare oēs me ſorius
 dicina. Sed hoc ipſu mercede faciūt vt ſides iis ſit: & facile diſ
 perdat. Nos quoqb⁹ dicitant barbaros & ſpurios: noſqb⁹ magis Plinius
 q̄ allos opicos appellatione foedāt. Plinius ēt de huiusmodi
 carniſcibus (ſūt. n. & medici peritissimi vnicū pfecto aduerſ⁹
 tot morborū genera hominibus ſubliq; in frōte. xxix. libri
 ait Nec dubiuſu est oēs iſt oſ famā nouitate aliqua auctuantes
 aias ſtatim noſtras negociaſi. Hinc ille circa ægros miferē ſen
 tentiarū concertatiōes: nullo idē cēſente: ne v̄ deatur aſſertio
 alterius. Hinc illa inſoclicis monumenti inſcriptio turbā ſe me
 ditorū peritiſſe. Et paulo inferius ſubdit: Nulla preterea lex:
 q̄ puniat inſciā capitalē: nullū exemplū vidictā: diſcūt peri
 culis noſtris: & experimēta per mortes lagūt: medicoqb⁹ tantū
 hominē occidiſſe ſumma ſimpunitas eſt: & cetera. Vnde ſapiē
 ter Babyloniſi faſtū habant: qui teſte herodotu li. i. & Strabone
 in xvi. Geog. medicis non vtebātur. ſed languentes in forū ef
 ferebant. vt viri qui eos adiarent: cōſulerēt / hortarenturq; ad
 ea qua ipſi faciendo effugilent ſimilemorbū / autalium noue
 rint effugilē nec fas erat que mpiā egrotum silentio pterire
 Lufitani. Strabo
 Idē factitabāt Lufitani & ægip̄tiſi / dicēte Strabœli. iiij. geog. Aegip̄tiſe
 quū de lufitanis meminit. Aegrotos vetusſo ritu ægip̄tiorū in
 plateis deponunt / vt qui eo morbi genere tentati ſunt / comōe
 facere eos valeant / in medicina vero deinde q̄ plurimi florue
 runt / inter quos fuere Caſſius Calpitanius Aruncius Rubiu⁹.
 Antonius muſa auguſti Cæſar ſi chariſſimus Gelelius tēpore
 Antonini pīj / & non longe poſt Auicena.

Liber

De herbariæ medicamētarie atq; melleæ Medicinali
uentoribus: & q̄ homines ab animalib⁹ remedia quedā
didicerunt:

Cap. xx;

Plinius

Pici Indu
stria.

Herodot⁹
Appianus

Plinius

Ouidius.

Chirō cen
taurus

Plinius

Ouidius.

Variae her
bē a diuer
sis Inueniæ

DOn dubiū est quin natura herbas aut salutis àt vo-
luptatis gratia (vt multis cōstat exéplis) genuerit. Nā
Xantus hystoriarū auctor teste pli. libro. xxv. tradie-
occisū draconis catulū reuocatū ad vitā a parēte herba quē
bali vocat. picus itidē aulis adactū eius cauernis cuneum ad
mota quadā herba exilire cogit, quinimodo Indorū quidam (vt
ait Herodotus l. ii.) herba tantum viētitā: Appianus etiam
Alex refert Parthos ab antho, fugatos quum fame premerē-
tur in quādā herbā incidisse quā qui comedebat: nihil aliarū
terū reminiscetur: aut intelligebat: nisi q̄ lapides continue
effodiebant quasi quipā magni opis facturi. Et sic de baccha-
ti bilem demum euomētes interibāt quid demū plura? nihil
non herbarū vi effici posset: si plurimarū vires non ignoraren-
tur, hecitaq; teste Pli. erat antiqua medicina: cuius (idem te-
stis in. vii.) rector extitit. Chirō cētautorū iustissimus. Saturni
ex Philiira filius: qui & medicamētaria medicinā ad vulnera
aut vlcera & huicmodi curāda inuenit: quā tamē alij Apollī
ni assignant: Vñ ipse apud Ouidiū dicit herbarū subiecta po-
tētia nobis, alij vero aesculatio eī filio quē Ouid. iij. met. dicit
medicinā hāc a Chirone didicisse: quū illi nutriēdū appollo pa-
ter tradiderit, alij demū Samotraciū filiis teste Eusebio acri-
bunt. Verū Chironē ideo fortasse dixerūt hanc primitus com-
perisse: quia (vt pli. alt. li. xxv. capite iii.) herba cēraureā reppe-
rit: qua (sicut idē testatur) curatus dicitur a vulnere pedis cō-
tracto ex lapsu in prouiso sagittę Herculis ex suis manib⁹ illi-
ę veneno hydræ Nā chirō quū pertractaret arma Herculis
quē receperat hospicio sagitta in eius pedē decidit Ouid. in. v
Fastorū Dūq; senex tractat squalētia tela venenis. Excidit &
laeo fixa sagitta pede Ouidius tamen eū ex hoc vulnere pli-
se sentit ita scribens Nona dies aderat: quū tu Iustissime chi-
ron Bis septēstellis corpore cīcl⁹ eras. Et sic alij alias herbari-
uenerūt. vt Mercurius moly: achilles achillea: aesculapi⁹ pa-
nacē cōpluresq; alias. quod admodū longū esset minimeq; ne
cessariū perseQUI: quū presertim pli. illud ipsū disertissime pro-
dar Medicinā vero ex melle teste pli. Sol oceani filius inuenit

Animalia preterea quādā (mirūq; multa bestijs homo dīdicerit) nō nullas herbas atq; remedia cōmonstrarunt: q; homini mox vñsi forent. Nā dictamū herbā ad extrahendas sagittas vtilē cerui hominib; mōstrauerūt pcuslī eo telo pastuq; eius herbæ electo, quod Cicero in. iij. de natura deorū feris capris ascribit. Idem cerui pcuslī a phalangio qd est aranei gēnus aut aliqd simile: cancro s edēdo sibi medētur. Chelidonia vñsi saluberrimā hirudinis docuere: vexaris pullorū oculis illa medentes. Testudo cum lā quā bubulā vocat: pastu vires cōtra serpētes refouet. Hedera aprii morbis sibi medētur. Ab Hippopotamo .i. ab equo quasi fluuiali (est, n. animali in Nilo) medici exime re in morbis sanguinē qd philebotomiā vocat: didicerūt, assūtua nāq; hic facietate obefus exit in littus: recentes hatūdīnū cæsuras perspiculaturus: atq; vbi acutissimū videt stipe ēiprī mens corpus: venā quādā in cruce vulnerat: atq; ita pro fluiio sanguinis morbidū corpus exonerat: plagā vero rūsus limo obducit. Simile quiddam & avis in eadem ægypto mōstrauit que vocatur Ibis ciconiæ fere similis: ipsa quoq; serpentū per nicles. Hæc rostri adūcitate p eam ptem se pluit qua reddi ciborum onera consuere. hunc clyster facere medici primum dīcicerunt Mustela in anguīi venatu ruta sibi salutem querit. Plinius Scriptores de herbagi viribus

Ciconia origano, hæc ex pli. li. viij. nat. hist. De herbis autem (vt idem in. xxv. testis est) primū omnī quoq; memoria nouit Orpheus accuratissime scripsit, post eū Musæus: & si eodē tpe ambo fuisse dicuntur necno & Dioscorides. Apud nos primū M. Cato: deinde Popmeius Leneus Magni Pompei libertus: qui ex exemplaria Nitridatis regis de vi herbarū id sibi, Magno pō p elo omni regia præda portito mandante. In nostrum sermōnem translūtit, quo primū tempore pli. se animaduertisse ait hanc scientiā ad romanos peruenisse.

Quis primo Magicam artēiuenerit: & a quib; celebra & quis modū effugādī dæmones: aut incantatio nies ædiderit: quibus morbi sedantur. Cap. xxii.

Exigit locus: vt de origine Magicæ artis prius dīcat q; libro finē faciam? quādoquidē (vt plinius ait) natā pri mū a medicina nemo dubitat. Hæc itaq; a zoroastre in pside auctore plinio li. xxx (vt iter auctores cōuenit) ortū habuisse fertur Iustin? iliminari pagina sui epitomatis Hunc zo-

Dictamū
herbā a cer
uis inuentā

Hippopoz
tamus

Mustela
Plinius
Scriptores
de herbagi
viribus

zoroastrē
magice arā
tis fuisse in
uentorē tā
plintiana q
plerac galio
rum lfaria
monumēta
produnt,

Liber

roastré qui magicā artē repperit: Bacchiationū regē fuisse dicitur
qui teste Eusebio de temporibus & in decimo de p̄paratione
euangel. octingentis fere annis ante troiana tēpora fuit: quoēt
tempore Abraham & Ninus extiterūt. Laetantius aut̄ & Euse-
bius malos de mones hanc similitudinē ceteris improbis artib⁹ iue-
nisse tradūt, quā omnī artū fraudulētissimā pli. esse asserte
miraturq; quō multis s̄aeculis ī toto terrarū orbe valuerit atq;
id ob eam causam evenisse putat: q; sola artū tris a'ias ipse
rōfissimās humāne mētis cōplexa ī se vñā redegerit. Quippe a medicina primo (vt dictum est) manauit: ac specie salutare
iirrepsit sanctior q; medicina: ita vt desideratissimis p̄missis
ad dī dī vīres religionis: ad quā maxime alligantur homī mē-
tes. post hæc miscuit mathematicas artes: nullo tñō auidō de
se futura sciendi: atq; ea ē cælo verissime peti credēte. Ita pos-
sēt: hominū sensib⁹ tripli cōvinculo ī tantum fastigij ados-
leuit: vt ī magna humanarum genitū pte plurimū iuauerit
magnāq; vīm (vt poete testimonio sunt) sēmp̄er habuerit. Nā
Verg. ī Damone de circe maga ait. Carmīnibus Circe socios
mutauit Vixis. Et q; fruges alio Pellicerentur: Idem atq; sa-
tas alios vidi traducere messes quinetiam elementa quoq; cō-
cuti. & mentes hominū turbari: & sine villo veneni hausti so-
la carminis violentia homines interim putarunt. Maro carmi-
na vel cælo possunt deducere lunam. item Frigidius ī pratis
cantando rumpitur anguis. Et Ouidius de sine p̄itulo carmie
laesa ceres sterile vanescit ī herbā: Deficiūt laesi carmine fontis
aque: Lucanus Mens hausti nulla sanie polluta veneni Incan-
tata perit. Huius autem beneficij (quis totum orbem terrarū
peragrauerit.) Lucano ī vi. Pharsalie & apuleto de magia.
primo. & iij. & Plinio ī. xxx. auctoribus Thessaliā ī primis in
famē fuisse constat. Exstabat etiā ætate pliniū (vt ipse testis est)
eius vestigia apud italicas gentes ī. xli. tabulis. Circe ēt cir-
ceum montē habitās iuxta caletam ex ea arte mirandos ostē-
dit effēctus. De hac quis scripsert: nō plane comptū habem⁹.
Plinius li. xxx dicit. Hostianē de ea primū cōmentatum esse
At qui idem docet pythagoram. Empedoclem. Democritum
et Platonem ad hanc dīcendā nā uulgasse, hanc reverlos
predicasse: & in arcanis habuisse Sed p̄tertū Democritū
vnde magice Democrito medicinam eadem ætate Hippo-

Vergilius

Ouidius

Lucanus

Circe

Primus ar-
t's magicæ
scriptor
Hesilhanes

Erat illustribus floruisse approbat: a trecentesimo Vrbis anno
 Idem plinius in hac parte (ut vere dixerit) insanissim⁹ ē & alia
 Inq⁹ magices factio a mole etiānū & Lotapea iudeispendens
 Quod placulū sic circa (ut arbitror) ex eius ore temere pdit.
 Quoniā quā De⁹ Moi signa qdā dixisse: quibus hebraicus
 populus facile crederūt hūc sibi ab eo Duce esse cōstitutum.
 Rex Pharao (sic. n. Aegypti) patria lingua teste Josepho in. viii.
 antiquitatū regē nominat⁹ hec tāq vana deridēt iussit aegyptio
 rū sacerdotes eadē facere: qui statī virgas i draconē verterūt
 At moses vt humanis diuīna multo maiora esse doceret vir-
 gā in terrā proiecit q̄ in colubrū versa aegyptioḡ virgas i dra-
 conē trāflatas repente vorauit Auctor iosephius in. ii. de iude
 orū antiquitatibus: & eusebius. li. ix. de prepar. Euange. quā
 moses i ḡif hēc & plura alia diuīnitus agerūt: hōies q̄ magis
 fallis q̄ veris inhāret: magica arte fieri putabāt. Modū autē
 effugādi demones qb⁹ ſēpe corpora hūana vexātur: & i cātatio-
 nes quib⁹ morbis edariſolent: Salomō rex primus docuit: di-
 cēte Iosepho in. viii. antiquitatū prælitit aut̄ deus ēt ei vt con-
 tra demones artē ad utilitatē ho minū ediceret: & incantatio-
 nes instituit: quib⁹ aegritudines soleant mitigari. Modū etiā
 cōiurationū quibus obſtridi demones ne dēuo redeat: effugā-
 tur / inuenit. Et quo nā pacto hmōi demones expellerētur per
 spicue demonis at inquiēs Vidi & n. quendā Eleazarū de gē-
 te nostra preſente Vespasiano & eius filiis & tribunis alioq̄ si
 mule exercitiū curantē eos, qui a demonibus vexabāt Modus
 aut̄ medicine fuit hmōi / intulit natibus eius q̄ a demonio ve-
 xabatur. Anulū habētē ſubter ſinaculū radicē a Salomō mō-
 stratā / deinde demoniū per nates odorātis abſtraxit / & repen-
 te cecidit homo. poſtea coniurauit eum iuramētū obſciēs Sa-
 lomonis / ne ad eū denuo remearet. i. cātica / que ille cōpoſuit
 ſuper eum dicēda. Volēs &c. Hodie etiā sacerdotes noſtri (vti
 videmus) / ſacris quibus dā verbis demones ex humanis cor-
 poribus exire coḡūt. Hēc autē mihi hoc loco potissimū refe-
 re placuit: quo legentes facile intelligent diuīna verba longe
 q̄ demones aut artē magicā vim maiorem habere.

¶ De Origine Necromantiae Pyromantiae
 Aeromantiae Hydromantiae Geomant-
 ia & Chiromantiae

Cap. xxii.
 d. ij

Insanit pli-
 nius magi-
 cam artē a
 Mose depā-
 deretefiat.
 Pliniani eo-
 roris cauſa.
 Iosephus.

Artē retrū
 dendorū i
 cantaminū
 & demonū
 ab hūanis
 corporibus
 expelledo
 rū a Salo-
 mone adiñ
 uentā Iose-
 ph⁹ edocet

Liber

Magorum
studia

Ω Agi qui psica ligua sapiētes appellātur: apud persas potissimum teste Laertio deorū cultui vacabāt: p̄cea illis ac vota & sacrificia offerebāt: De deorū substantia & ḡnatiōe disserebāt vītā imprimis frugaliterviuētes. Sed itā tū aucta est eorū vanitas: vt non solū obseruatione siderū futura predicere: verū artibus q̄bus dā veritatis umbras habētib⁹ & reiū ac verborū maleficiis & scire se oīa: & facere posse profitebantur. Ab iis igitur sex magices artis species fluxerūt videlicet Necromātia: piromātia: Aeromātia: Hydromātia

Artis magi-
ces species.

Necromā-
tia.

Lucanus.

Pyromātia

aeromātia

Hydromā-
tia.

Geomātia.

Chiromā-
tia.

Cicerō

Agit qui psica ligua sapiētes appellātur: apud persas potissimum teste Laertio deorū cultui vacabāt: p̄cea illis ac vota & sacrificia offerebāt: De deorū substantia & ḡnatiōe disserebāt vītā imprimis frugaliterviuētes. Sed itā tū aucta est eorū vanitas: vt non solū obseruatione siderū futura predicere: verū artibus q̄bus dā veritatis umbras habētib⁹ & reiū ac verborū maleficiis & scire se oīa: & facere posse profitebantur. Ab iis igitur sex magices artis species fluxerūt videlicet Necromātia: piromātia: Aeromātia: Hydromātia Geomātia: atq̄ Chiromātia, quāuis. M. Vat̄ro li. vii. diuinatio reiū illas priores quattuor tantū assignauerit. Est aut̄ Necromātia diuinatio: q̄ fit p̄ cadavera. vt in mortuus apud Lucanū in. vi. suscitatus euentum belli pharsalici Sexto p̄p̄lo p̄dixit Pyromātia vocat̄ q̄ per ignē diuinare cōsueuit: dū inspicimus quid fulgur: quid fulmen: quid ue ignea potestas significet: vt Tanaquil Tarquinij prisciregis vxor teste Liuio ab urbe cōd. & Dionysio in. iii. vidēs flamā lambere seruū Tullij caput: illū Romanorū regē fore p̄dixit. Aeromātia ea diuinatio erat: q̄ in aere fieri solebat: vt pote p̄ auū volatū gūlū: canū: vera vento rū grādinūq̄ in iuetas procellas: vt ferrum teste pli. li. i. quo in Lucanis pluit: significauit. M. Crassi in parchis iterūt veluti quoq̄ lapides quibus auctore Liuio in primo de secundo bello punico in piceno pluisse mūtiatū fuit. strages illas indica runt: quas Hannibal Italie intulit. Hydromātia: que fit ex aqua quēadmodū Varro auctore Cicerone de diuinatione p̄ dedit puerū vidisse in aqua effigie Mercurii: quē centū quīqua ginta versibus omet Mithridatici belli pronūciauit euērum: Geomātia diuinatio est: quē fit per terratū hiatus. Chiromātia diuinatio: q̄ per linearū manū inspectionē diuinat. Iuuē Saryra. vi. frontēq̄ manuq̄ p̄bēbit vari. Que oīa sup̄stitiona sunt: atq̄ oīo ridicula. Nā illis qui h̄ęc exercent egestas sē per Imperat: qui (vt. M. Tullius li. primo de diuinat. probe funē ait) sibi semitā nō sapient: alii t̄ monstrant viam: quibus diuinatias pollicētūr ab his dragmas ipsi petūt. Hos igitur tanq̄ malefice sup̄restitutionis homines omnia corrūpentes: omnia tabificātes declinemus: ac potius insectemur: vt vera sancta religionē imbūtos decet.

De duobus diuinandi generibus: & de origine Aru-

Spicinæ artis; & sortium pñestinarū; & quis somniorū
interpretationem docuerit

Cap. xxiiij.

Duo sunt auctore Cic. de diuin. voltumie pñio diuinā
di gñia: quorū vñū nature ē: alterū artis. Est autē na-
tura i his: qnō ratione āt colectura obseruatis acno-
tatis signis: sed concitatōe quadā animi: aut sol vto liberoq;
motu futura pñentiunt. Q d & somni antibꝫ s̄æpe cōtigit. & nō
nūq; vaticinatibꝫ p furore: vt accidisse legim⁹ Sibyllæ Erithrae
& sacerdotibus nōnullis Cuius generis oracula ēt hēnda erāt
qualia fuerū oracula Apollinis: aut Amōis: aut reliquorū: in
quibus homines crebro illudebantur: veluti q; arte dæmonū
reddebat. Verū pphetæ q; diuino spiritu nō furore lymphæ
et coafflati erāt: nūq; fallebat Ars vero in iis est: qui nouas res
colectura psequuntur & veteres obseruatōe didicerūt: q; apud
priscos habuit aruspiciinā. Augurio astrologiā: & sortes/ Arus-
picina teste M. Tullio li. primo de diuinatione apud Hetru-
scos primū ortū habuit. Nā (vt idē in. iij. de diuinatiōe ait) arā
ti cui dē in agro tarquiniesi & fulcū aklū i primeti subito e ter-
ra extitit quidā: qui tages appellatus facie quidē puerili sed se-
nili prudētia: ab hoc igitū vniuersa hetrunia aruspiciinā edo-
cta ē: q; ab ara & i spicidō sibi nomen vēdicauit. Sed Pli. li. vii
aruspicii inuentionē cui dā. Delpho tribuit: sicuti ignis picij am-
phiarœ. Hec autē cōtinet in se extra: fulgura: & oſtēta. Macta-
ta. n. hostia ad arā: eaq; aperta: quō cor/epar & reliqua extasē
se hērent: inspiciebāt: ex eorūq; habitu atq; colore futura cō-
iectabāt. Ut quo dñe primū in sella aurea sedet Cæsar: in boue
quē immolauit: cor nō apparuit. Cl. & appianus alex. li. iij. de
bellis ciuili. auctores ex quo futurā infelicitare pñixerūt aru-
spices oſtēta āt sūt: q; preter naturā eueniētia futurū aliquid si-
gnificat: vt quū in exercitu Xerxis auctore herod. li. historiag.
xij. in Europā trajecto equa a bellicissimū animal leporē timi-
dissimā ferā p̄perit: quod haud dubie portēdit tantū exerci-
tū fugā moliturū. Hec vero (vt Cl. inquit) quia oſtēdūt: porten-
dūt: mōstrāt: p̄dicūt oſtēta: portēta: mōstra: prodigia dicun-
tur Tertia pars aruspiciinæ in fulmine & fulgore & tonitru co-
sistit: Vñ Verg. ait De celo tactas memini p̄dicere quercus.
& hec omnia sub aruspiciina sunt. nā Idē cl. ait. Sed quoniā de
extis & de fulguribus satis est disputatū: oſtēta refat: vt tota

Duodē
nādī gñia te
ſte cicerotie

Sibylla:

Prophetæ

Aruspiciinā
ab hetruna
cisprio eru-
pisse idido
ciceronis

Plinius.

herodotus
Equā lepo-
rē reperisse

Vergilius

Liber.

Auspiciā sit pertracta. Hæc est igitur aruspiciā: quā qui exē-
cent: tū aruspices: tū extispices nuncupantur. In ecūda autā
parte eius diuinationisquā est artis: auspicia siue auguria po-
nuntur. Auspicio q̄ ab aubus inspiciēdī sic ut auguria ab auiū
gusto vel garritu dicuntur. Tirefiam thebanū inuenisse plim⁹
in. vij. auctōr eff⁹ augūri avero (Idem testis) ex aubus. Carasa
quo' caria dicta est: repperit: ex ceteris vero animalibus adie-
cit Orpheus. Verū huiusmodi augurandi atem qdā a chal-
dæs ad græcos: apud quos āphīlaraus: Mopsus: calchas sū-
mī augures fuerūt: a græcis ad heterricos: ab hetrusciis ad La-
tinos venisse volūt. In aubus. autem tria erāt diuinādī gñas.
aliz. n. aues volatuvr p̄petes. quaz: volatū phryges teste Cle-
mēte primi obseruaerunt: aliz cantu: vt oscine: aliz gusto fu-

Mossolam⁹
Iosephus

tura p̄dicebant. tertū genus ex tripudio solistimo futura id
cabat. Sed hæc augurādi ars quātī faciēda sic Mossolam⁹ Iu-
dæ⁹ vir equidē lepidissimus p̄spicue demōstrauit. Hic. n. (sicut
Iosephus i primo antiquitatis cōtra appionē ex Hecataeo tra-
dit) quā in quadā expeditione esset. & vates quidā dū iter fa-
cerēt: statim iussit oēs cōsistere: quo ad ex aue q̄ i. pxio erat:
auguriū captaret: tacit⁹ sūpto rapti arcu ac emittis sagittis
auē interemit. At vate et nonnullis altis id iniquo animo ferē-
tibus quid furitis inquit mali dæmones: hæc. n. auis de sua p̄
suis salute nesciens: nū itineris euēntū nobis potuit p̄dicere
si. n. p̄scire futura valuerit: in hūc locum nequāq̄ venisset: me-
tuēs ne sagittis a Mossolamo iudeo peteretur. Ceterū hæc quā
tū oī apud oēs fere gētes auctoritatis h̄eret: multis illocis testa-
tur Cicero de diuinatione p̄serti in primo scribēs. Q uis rex vii
q̄ fuit: quis populus: qui nō vteretur p̄dictione diuina: & neg-
solū in pace: sed in bello: & reliqua. Sed romani in primis vñ
sunt: eodē dicēre omittō nō possum: qui nihil in bello sine extis agūt
nihil sine auspiciis domi habēt. hec ille. Apud eos in super (vt
Liuius: Dionysius & Fenestellā testimonio sūt) summa religio-
ne auguriū collegiū colebatur: quorū tūs in romana repū. Cū
in. iij. de legib⁹ maximū & p̄statissimū appellat Diuinabātē
p̄sortes: quas in latio Nūerius suffusius teste. M. T. in. iij. de di-
uinatione primus inuenit: apud p̄nestinos sculptas in robore
bran⁹ prisca rū nos: q̄ fortune montu pueri manu miscebant
atq̄ ducebātur: de quibus ēt Trāquillus in tyberio meminat

Cicerō:

Cicerō:

Soniorū interpretationē auctore Pl. in. vii. Amphictyon p̄io Amphys docū: qđ Trogus Ioseph Jacob filio attribuit. quē oīo p̄tilis? & yō prim⁹ in somnia esse interpretatiū Ioseph⁹ in. iij. antiquitatū itidē aī somniorū ī firmat. Clemens vero Telmessinī assignat. Sed hec oīa fallaz terps aīser cīs inuēta sunt: aut ad sup̄stitutionē aut ad errorē vel ad que tātē plinio. sū qñ hōies q̄ hāc p̄fertur: (vt Eusebi⁹ in. iiiij. art) nullā ī pre p̄esse queūt. Nā (sic ut phaorin⁹ teste Gelio lanoctū attīca: Dicū phas rū. xiiij. dicebat) si dicūt p̄spēra & fallūt mīser fīes frūstra expe uorūm ex ētādo. Si aduersā dicūt: & mētūt mīser fīes frūstra timēdo Gelio. Si vere nō p̄spēra respōderāt inde ex aio nīser fīes: anteq̄ fa ro fīas. Si foecīa vētura oīno p̄mittūt expectatio / p̄te adeo suspenſum fatigabit: vt omnē futurū gaudi⁹ fructū spes ipsa tibi deflorauerit. prēterea quid iuuat: aut quid assert ad canē dum sc̄re aliquid futurū: quū id certe futurū sit: quātū nullo mō prenosc̄i possit: dicente Ver. Nescīa mens homīū fas & fortisq̄ futura.

Polydori Vergili⁹ Vrbinatis De Inuentoribus
terum Liber Secundus Incipit.

De iuris ac legum origine: Et quis primus mortalib⁹ Leges dederit? & q̄ aīs alijs leges constitueret.

Cap. 6.

Orū iuētōne tradere statuerāt: et tñ magnitudo fecit vt multo lānc̄ volebā lōgior essē. In hoc itaq̄ lecūdo li de iuris p̄io atq̄ legis origine commode dīlerāt qñ ius (vt paulo iu ris cōsulto placet) vno mō bonū p̄ dē. lege vero nihil aptū ē ad cōditionē humānæ naturæ dūmō (vt Ci. vult i. iij. de legibus) Cicerō p̄ impio capiatur. Sine ea. n. nec domus vlla: nec ciuitas: nec gens: nec hominū vniuersū gen⁹ stare: nec rerū natura oīs nec ipse mūdūs pōt. Nā & hāc deo paret & huic obediūt Māria terræ: & hoīm vīta iussi sup̄ me legis obtēperat. et itidē quid sit lex ex crysipp⁹ dīliarū hūanarū p̄ ierū noticia īē ex crysipp⁹ recti iussio: prautq̄ depulsio: donū dei dogma hoīm sapientū sententia de qua mox dicem⁹. Ius aut̄ (quis plurimis modis dicat) vlpia Ius. nū diuidit naturale gētū & ciuite. Naturale appellat quod Vlpianus, nō solū humanī generis p̄priū est. sed oīm q̄ in terra q̄ ī manū cīceto cæloq̄ nascuntur. Vñ in nōnullis aīalib⁹ videm⁹ maris & ūc

Liber

minæ cōunctionē liberorū p̄crationē: educationēq; quodā
ture naturæ quod teste. M. T. in prio de legi in natura positum
est: & ab ea hoc est deo initū habet. Ius Gētiū: quo solā hoies
vtuntur. Ciuite: vt Romanorū. Spartanorū. atheniensisū. qd
legib⁹ interpretatione. xij. tabularū plebicitis. Senatuscōsulz
tis: decretis principiū. & auctoritate prudētum cōstat Prindps
vero legis nō scriptæ sed in natura posite ex qua hoies deinde
leges condiderunt: que origo sit: & quid ipsa sit. Ci. i. ii. de legi.
facile docet: cuius Ideo verba ponā. Hāc igitur inquit vīdeo
sapientissimorū fuisse sniam: legē necq; hoīm ingenis excogit
ata: nec sc̄itum aliquod esse populorum sed æremū qddam
qd vniuersū mūdū regeret iperadī phibēdī sapientis. Ita prin
cipē legē illā& vltimā mēte ēē dicebāt: ola rōne aut cogētis aut
veritatis dei ex quo illa lex quā dī hūano gñi dederūt recte est
laudata. Est. n. rō mētq; sapientis ad tubādū & ad detrahendū
idonea. Et ifra subdit orta ēāt simul cū. mēte diuia Q uāobrē
lex vera atq; princeps apta ad tubēdū & ad verādū rō est recta
summi Louis. Deinde suggestit ita cōcludēs. Est ergo lex lusio
rū intusforūq; distinctio ad illā antiquissimā & rerū oīm prīcī
pem expressa naturā ad quā leges hoīm diriguntur que sup
plicio improbos afficiū: & defendunt & tuētur bonos. Huius
cēmodi ergo legū originē hoc loco pdēdā censeo. Has itaq; le
ges mortali bus oīm prima dedit. Ceres dicēte Out. in. v. met.
prima dedit leges: cereris sunt omnia munus. Dio. itidē li. vi.
alt Nā preter ab ea repertū frumentū leges dedit: quibus fusile
pieq; homies vnuere assūcerēt: ex quo & legiferā dixerūt He
rodo. et in. vi. iquit quū in agrū ephesiū ingressi essent: sub no
ctē ad yrbe cōtēdebat: quū illic a mulierib⁹ sacra legiferæ cere
ris fierent. Et ver. in iij. aen. Macrāt de more bidētes Legi⁹
re cereri. idē sentit Pl. li. vij. (vt alij volunt) Rhadamāthus pri
miter cōdīdit. Postea alij alij primo leges tulerunt. Draco. n.
primus dedit Atheniēsibus deinde Solon. secundum Gellum
li. x. ægiprijs (vt Lactanti⁹ ait) Q uitus mercurius: (vt Dio) Ae
thiopes tulerūt quorū ipsi ægitij coloni dñr. Minos cretefibus
Licurgus Lacedemonijs Turtis: charūdas. Phoroneus. Argi
uis. Romulus Romanis. Italij Pythagoras: (vti Dionysio pla
cet) Archades. Ci. He. Strabo Plutarchus: Iustinus & Laer
tius auctores. Sed ne veri dei erga nos diuini muneris in itea

Cicerō

Cererem
legiferam
Outdius
Diodorus

Vergilius
Plinius

Lactatius
Qui quib⁹
prio leges
culerint.

mores videamur: ipsi primum hanc recte beatęq; viuendi mort
mā (sicut cetera oīa) acceptā referre debem⁹ quod nec cicer
nē ē tam prope (vt mōstraiū est) duce natura ad verū accedē
tē latuisset: sī vnlā dei vnq; cognitionē habuisset. De⁹. n. aucto- Deū mōst
re Iosepho li. iii. antiquitatū leges quas deinde hoib⁹ consiliu priō leges
tum iū volebat: primo Mōsi tradidit qui mox prim⁹ legislato- tradidisse
torū oīm quos memorauimus quippe quib⁹ testē Eusebio lon
ge maior natu fuit: eas hebreis cōtulit. dicēte eodē Iosepho cō
tra apionē dico igit̄ nosfrū legiſ latorē quēlibet qui memoran
tur: legislatorū āltigatē p̄cedere. Lycurgus. n & Solō & zaleu
c⁹ locrenus & apd oēs q apud grecos mirabiles sūt: nouelli at-
q; recētes quātū ad illū cōpatiē noscunt. Q si nec i p̄m nomē
legis fuissē oī apud grecos agnoscit: testis Homer⁹: q tuīq; in Homerus:
ope suo hoc vſus est noīe. Et paulo inferi⁹ subdit. Nā quum sit
tēp⁹ ifintū. si q̄s eū cōparet aliorū legislatorū ātatib⁹: hūc v̄l-
tra oēs iuentiet. Eusebius quoq; x. de p̄pa. euang. Mōs mul
to an̄ Cererēq; fertur primitus (vt dixim⁹) leges adidisse: fuissē
testaf a Deo igit̄ quē cl. Iouē vocat: lex originē hēt: & eā mor
talū omniū p̄lm⁹ Moses hebraeis cōstituit: q ceteris deinceps
hoib⁹ cōdendarū legū haud dubie exēpla fuit. Ceterū p̄ter
tripartitā illā iuris diuisionē q Vlpian⁹ fecit: habem⁹ in nostra
religione Ius diuinū: in quo multi quū memoriae nostre excel-
lūt: tū antea claruerūt: qui oī nō sine honoris p̄fatione nomi-
nabunt. Et in primis These⁹ auūcul⁹ meus: quē nemo aut nī Theseum
tuis valde vñq; aut nīmis sepe laudauerit. Fuit. n. vir tū diuini quēdū
tū ciuiliis iuris p̄tissim⁹: qui i p̄clarissim⁹ ital⁹ & ciuitatib⁹ ma diuini p̄tissim⁹
ximis honorib⁹ functus vbiq; sumae iusticiæ virtutesq; omnis simū extol
se specimē p̄slirat: a quo p̄fecto haud lōge abest Petri Marhe⁹ lic.
ei⁹ frater iuris cōsultissim⁹ quorū nos ēt i hac Petri matr
parte & si longo interuallo in presenti vestigio sequuntur. theilaus

Cui regiā aut popularē ciuitatē primo cōdiderūt
aut tyrānidē exercerint. Et Diadema vel seruitū
inuenient: & quis ariopagitarum cōsiliū cōstituerit:
aut suffragia inuenient. Cap 15.

Onus de legis origine sine q nulla res publica cōsiste
re pot: In fronte huius volumiū: docuimus porto
res ipsa postulat: vt pri⁹ q hic digrediar qua'e apd gē-
tes regimē ciuitatis principio fuerit: edisserē. Est igit̄ apd morta
e i

Liber

Strabo iest teste Strabone li. Geog trifariā diuisa reipu. administratio. Triplex rei. Vna enim vocat monarchia i. vni iperū. Altera aristocra-
pu. administratio. i. optimatiū regimē. Tertia vero Democratia. i. popularis
stratio. monarchia dñe oia licet iugne agere: ratio bñ impat. Plebs etiā cui suū
aristocratis est nichil itel īgere: aliquāto pelus. Pauci vero id ē optimates
Democra- quū princeps esse quisq; optet nec satis cōcordes regnāt. Vñ
zia. Diocletianus auctore Vopisco dicere solitus erat nihil eē diffi-
cilius: q; bene imp̄re. Optime tñvntus: optime populus. opti-
me pauci imp̄ant: si boni sunt. Ex quo alij allā cōstituerūt ciuitate. Aegyptij primi oīm teste pli. li. viij. regū principatum ha-
buerunt: vt pote q; (veluti ait Herodot⁹) nullo rēporis momē
to poterant sine regeviuere: apud quos primus (quod memo-
riæ pditū sit) mortaliū Menes regnauit auctores Herodotus
li. ii. & Diodorus in primo. Diadema at qd regium est insignie
Diadema: liberū patrē ad inuenisse auctor ē pli. in. viij. Cuius nimic rei
inuenitor. libet. Diodorus verā rationē reddere videtur: inquiens Mitra vero
Plinius. caput et ligatur ppter dolores: qui fumantevino caput aggrediu-
nūt. Popularē ciuitatē attici (vt pli. in viij. trādit) primi condi-
derunt sed idē reges ēt habuerint. Nā auctore Iustinoli. i. ab
Diadema: initio q; ciuitas & gēs rerū pulicarū imperiū penes reges ha-
bebat: quos ad fastigii huius malestatis nō ābitio popularis
libet. sed spectata inter bonos moderatio puehebat. ex quo (vt te-
Diodorus. ste aemilio Probo in vita agesilai apud lacedemonios reges
erāt) noīe magis q; imp̄o reges appellabant. Ninus at (testis ē
Iustinus. idē Iustin⁹) rex assyriorū prim⁹ oīm veterē gētis morē nouai
perī cupiditate mutauit. Vnde idē prim⁹ oīm (sic: ait Euse-
bius in. x de ppar. euāgel.) roti⁹ aliæ excepta India imperio
potitus est Verum q; attici popularē ciuitatē primū constitue-
runt (vti pli. falso. pdidit) nemo est: qui ābigat id a vero valde
esse alienū. Hebræi enīma quibus Iosephus in Primo antiqui-
tatū ceteras nationes originē traxisse pulcherri me docet: mul-
tis ante seculis q; aut iperarēt: aut attici athenē cōditae forent:
regnarunt quoruī res publ: eodē Iosepho auctore li. xx. an-
tiquitatum primo quidem sub populari potestate diu p̄misit:
Ab his proinde Democratiā prim⁹ manasse re. At⁹ est credere
q; ab atticis: qui posteriores fuerūt. Aristocratiā. i. optimatum
imperium quale Romani post exactos reges diu habuerūt: q;

primi cōsūt uerint: non facile tradidērī, post thesēū tyramnū primus fuit phalaris: Agrigēti ait pli. i. vii. ppquod innūerevi detur Theseū primū omnū extitisse tyramnū: secūdo vero phala: idē sed (vt vnius exemplo hoc falsū eē. pbē) Nembroth ex stirpe Noe ortus nō multo post dñiū babylone tyram⁹ fūis se perhibetur dīcēte iosephio in primo antiquatū Nēbroth quo Plinius
 q̄ filius Chusi pmanēs apud babylonios tyramdē exercuit si- cut a me prim⁹ ēt declaratū ēhecille. seruitū teste pli. Lace demonij inuenire. q̄doquidē cleomenes Lacedaemoni⁹ testis cāte Macrobius. li. i. Sat. ex seruis trauiinis bellatorū nouē milia cōscripsit. qui quoniam in bello nō necabātur sed viui ser uabātur. Seruū appellaūtū Reperio tamē ātē q̄ lacedaemoni⁹ teste iosephus
 mī. iosepho contra appionē terū potisētū apud hebraeos tnultos extitisse seruos. Ariopagitarū aut̄ cōsiliū plutarch⁹ a solone cōstitutū affirmat q̄ de ariopagitis a Dracōe nullavnq̄ mētio facta ē. In eo primū athenis capitis iudicium acti ē au- stor pli. lib. vii. Suffragia quibus in deliberādo iudicādoq; vti- mur. Palamedes primus omniū repperit.

CQ uod romana ciuitas Monarchiā aristocratiā et Democratiā habuit. Et de origine signū regū. Et ex q̄ arbore siebant magistratuū virge & quis prim⁹ censū ordinauerit aut carcerē adificauerit. Cap. iii.

E Go medius fidus semp illā pli. sñiam q̄ posteris la- xitas mundi & rerū aptitudo damno fuit / tanq̄ oīm verissimā plurimiseci. & n. (ne a primordio orbis re- petā quū hoies rerū fere oīm agētes pbe degebant) quod no- bis florentissime ciuitates exemplo fuit: q̄ paucis minimisq; co- tente dū illis paupertati p̄simonieq; honos fuit: i dies magis iperio mortibus hoīsq; artibus excelluerūt. At cōtra vbi diui- tie vbi sacre pecunie fames / vbi voluptas imigrarūt / tūc i re- perūt p̄cipites / tūc tensim dominādi libido / desideriū p̄ luxū / p̄dēdi oīa iuexit. Qđ lycurg⁹ legū lator sapientissim⁹ p̄spicēs alio nūmū oīm aurerū & argenticū teste plutarcho irrūtū fecit / ferreoq; solū vtēdū iperauit / cui⁹ sāctionēq; primū lacedemo- ni⁹ excessere ex maximis huīsimq; sunt effecti. Sed (vt de ce- teris illeam) hoc potissimū Rōane ciuitati igrūt. Ea. n. vbi pu- blicolas emilos. fabricios Curios / Seipiones / cauros pauperta- tis continentiaeq; amātissimos Imperatores sibi deligebāt / in

Libet

credibile memoratu ē: q̄ breui crescebat quātūq̄ sacerdū p̄clarē agebatur. E contrario vbi Senator cēsu legebatur: iudex flesbat cēsu magistratū ducēq̄ nīl magis exornabat: q̄ sāuisca pratio iquestu fertiliſſimo: ac sola gaudia in possidēdo erant: pellū adeo tre coepit: vt nūl q̄ elusitatis cōſiſtere poterat. Vnde omne regiminiſ genus perpella ē. Primū. n. Monarchiam

Romulus.

Florus

Liuius

Brutus et
Collatinus
primi cōſu-
les creati

Dionysius.
Dictatores

Decēntri

hoc est regū imperiū habuit. Nā Romulus auctore. Floro ei cōditor a Marte genitus & Rhea filius: primū imperiū tenuit post quē sex deinde reges secuti sunt: sub quibus teste Li. i pri mo ab vr̄be cond. cclxiī, ānos Monarchia duravit. Mox pul so Tarquinio superbo qui regū vltimus fuit: mutata ciuitatis forma secuta est aristocratia. i. optimatiū principatus. Nam pro regibus duo confules (vt Liuius in iij & Dionysius in. iiiij. docē) creati sunt: videlicet. L. Luni⁹ Brutus: qui libertatis vnde dex extiterat: & L. Tarquinius Collatin⁹: qui consules dicti a cōculendo hoc ē. puldendo. Apud eos summa tortus imperij erat: hi exercitū ductab̄it: & ab eorū magistratu qui ān⁹ erat (vt alibi dicemus) numerus ānorū signabatur, āno deide xij (vt alij volūt), viii, post actos reges quod liui⁹ & fenestella nō satis cōſtare arūt: quū. xi. latīnorū vr̄bes cōcitatē octauio Manilio Tarquinij genero cōiurassent i Romanos: Tit. larg⁹ pri mus Dictator creatus fuit: auctor Li. in. ii. ab vr̄be cond. Qđ in ſtitutū Dionysius li. v. antiquatū putat romanos a græcis ſū plisse: apud quos Elymnete tanq̄ Dictatores romæ creabant At Licinius ab albanis accepit etradit. Carthaginenses et au dore Trogo dictatore habebat. Hic aut̄ ſūmus fuit i vr̄be ma gistratus: q̄ppe q̄ habebatur in ſummo periculo vltimū reme diū ex tātu mēſib⁹ (vt Fenestella ait) durabat. Nā eo designa to p̄ter tūbunatū oēs magistrat⁹ teſte Polybio volumine ſua rum h̄ift: tert' o & Plutarcho in vita fabij Max. auctortatem ſuā amittebat. Et ideo dictator dicebatur: q̄is imperaret (ga ſicut idem in vita Marcelli: testatur) tuſla magistratū edicta Romani vocabat. Anno deinceps trecentesimo altero q̄ cōdita Roma erat. (velut Liuius i. iii. prodit) iterū mutata ē forma ci uitatis ab confulis ad decē viros: quemadmodū ab regib⁹ ante ad confules venerat: qui (vr̄bi quibus dā placet) rectio āno depositi ſunt: libid: ne. Apij Claudij: q̄ virginā cultus ſupram dæ amore deflagrabat: inſeruit ut alſerere voluit: q̄ quū pro

libidine omnia agerent: eosq; uōnuli senatores (vtl. Inquit Fe
 nesella) decē tarquinios appellaret: videtur tūc Romæ magis
 Monarchia: q; aristocratia fuisse, hoc pacto exactis decē viris:
 ad prioris formā regiminiſ reditū ē. At deīn āno. c. c. c. x. con-
 ditae vrbes p̄ cōſulib; primū tribuni militum creati sunt. A.
 Séprontius atratinns. L. At attilius: & T. cecilius. Democratia
 autē, popularis prīncipatus sensim irrep̄it: pl̄ebe paulatip
 seditiones adipiscētē nobilitatis magistrat⁹, primū n. C. camu
 leto auctore pl̄ebei cōnubia pm̄ſcuā cū patritijs h̄c cōperūt
 Mox quum Tribuni pl̄ebeis quotidie magis magisq; instarent
 a patritus tandem concessū est: vt ex plebe tribuni quoq; mil-
 tum cōſulari potestate fierēt: & ita. P. Licinius calvus primus
 creatus est. Deinde pl̄ebs cōſulatū aſsecuta est: & L. Sexti⁹ d̄
 pl̄ebe prim⁹ cōſul factus, nouissime obtinuit & dictaturā sum-
 mū in vrbē decus primusq; ex pl̄ebe. C. Marius Rutilius Di-
 ctator dictus fuit, h̄ec ex Luiō l. iij. & v. &. vi. &. vij. ab vrbe
 cond. & plutarcho i vita camilli. Eo deniq; pacto reipu, admis-
 tratio ex optimatibus ad popularē prīncipatum venerat.
 Ex quo nouissile iterū in Monarchiam, in ad vnius imperitum
 forma ciuitatis redacta est: q; a Silla & mario tesle Appiano in
 primo de bellis ciuil. cōperit fracta omniſenatus ptate. Eam
 pcedēte ipse cæſares adauxerūt: sub quib⁹ primū ipsa Roma
 toto pacato orbe floruit. mox in sequētiū cesa: ū inertia conta-
 buit: atq; ad interitū deuenit. Habiuit igit Romana ciuitas p̄f
 mū monarchiā. i. regū Impiū: subinde aristocratia: & democra-
 tiā: hoc ē consulū. Dictatorū. Decūtrū & tribunorū cōſulariū
 regimē. At nouissime rufus Monarchiā. i. tū Dictatorū tū cæ-
 sarum tyrannidē ſeuſſimā ptulit. Vñ sui interitus tuinā ma-
 nauit. Romanorū āt regū ſignia hoc ē fasces cū ſecuribus: co-
 rona aurea: sella eborea: trabæ: currules falere: ānuli: paluda
 mēta: p̄texta: togæ pīctæ: tunicæ p̄ palmatae: & oīa deniq; de-
 cora quib⁹ imperiſ dignitas eminebat: ex duodecim rufiæ
 populis auctore Dionyſio in. iii. Et Floro & Strabone in. v.
 Geog. quos Tarquinius (vt Dionyſio placet) simul acq; id Se-
 naus p̄m̄ſit. prim⁹ vi⁹ ē Vñ miror Macrobiū i primo Sat. scri-
 bere Tullū Hostiliū tertū Romanorū regē debellaris hetru-
 scis primū. Sellā currule: lictores: togam pīctā atq; pretextam
 e iij

Tribuni mi-
litum

Camuleſuſ

Appianus.

Rotmanni
regum insi-
gnia.

Dionyſius:

instituisse: ut Romæ haberetur. Verū Romulus ex more. xiiij.
heteruriae populorū q̄ singuli Lūlio & Dionyſio auditoribus fin
gulos regi statim creato lictores dabāt. antea. xiij. lictores sum
pūt. cuius sentētiae esse haud Lūliū pœnitit. Alii a nūero autū
que augurio regnū portēderat: eū securū numerū autumant.
Hi magistratibus ministrabant. fascesq; virgarū alligatos cū
securib; gestabant. Hmōi aut virgas ex betulla arbore fies
ri consueisse Pli. li. xvi. capite. xix. nat. hist. Innuere videatur
sic scribens Gaudet frigidis foribus: & magis ēt betulla. Galli
ca hæc arbor mirabili candore atq; tenuitate terribilis magis
stratuū virgis. Censum prīmus omniū Serui⁹ Tul. Rex ordina
uit: q̄ (vt Eutropius ait) adhuc per orbē terrarum incognitus
erat Carcerē quo custodiæ cōtinentur: ad terrorē teste Li. ab
vrbe cōd. Ancus prīmus ædificauit. quod Eutropius Tarqu
in⁹ carcerē nō superbo assignat: item vincula. fustes. compedes. cathe
edificauit. et hmōi supplicia: quibus homines afficiuntur.

Cui primi constituerint annum: & q; alij alij ha
bebant. & quis iuenerit hunc annū: quo vñitū aut
mensis.

Cap. iii.

H si de pria anni ordinatiōe statim post traditā astro
logie originē dicēdū erat: ad quā portissimū hmōi ra
tio p̄linē nō possūt in oīa vno loco explicari: hic p̄na
de anno tractabit⁹. Hūc ægyptios primo instituisse Hero
dotus li. hist. iij. prodit: ita scribens. Quæ aut hūanarū rerū
sunt: hecita referebāt inter se cōstare omniū hominū prīmos.
Aegip̄tios annū comp̄sse distinguētes eū in duodecim tempora
rum mēses: idq; comp̄sse exastris: eo sciēti⁹ (vt mihi videtur)
hoc agētes q̄ græci. Q uod græci quidem tertio quoq; anno in
tercalarem mēsem introducunt iēportis gratia. Aegip̄tij vero
trecentis diebus quibus duo decimū mensis taxāt adiūcūt huic
nūero quot annis quinos dies. Vnde eis ratio circuli tempora
rum cōsūt eodem redeūtis Herodot⁹ hactenus. Clæmēs iti
dē comprobat. huiusmodi tamē inuentiōnem Diodorus The
bæsis alignat li. primo. Sed non id infīcior Diodorum Herod
oto suffragari. quoniam Thebæi iuxta ægypto populi sunt:
a Thebis vrbe in ægypto nominari: velut Thebani: a Thebis
in Boetia: qd apud idoneos auctores obseruatū ē. quietiā (vt
Herodot⁹: aut Herodotus i prenotato libro) oīm Thebæ ægyptus vocat

batur. At servius super. v. æneidos dicit Eudoxū primū annū deprehēdisse. postq Hippchū: & vtīmo (vt ifra dicemus) Cæsa rē. Laertius aut̄ Thalerū milelio ascribere videtur: in primo in quiens anni tēpora illorū & vicissitudines priorē inuenisse ferunt eūq in trecētos sexaginta quinq dies diuisisse. Sed hoc illi cœleo apud græcos dūtaxat esse attribuēdū. verū rep̄mus ap̄d iosephū i prio & i. iiiij. antiquitatū. hebreos an̄ diluuiū Noe an̄nū duod ecī mēsib⁹ cōstitutū hūis: q̄ eođ teste in prio antiquitātū an̄nū prio ēt in æḡipto ordiauerit. Ellī in sup̄ ope p̄ceptū q̄ vari⁹ fuerit anni modus apud pr̄f̄ cos referre. Arcades n. (vt plū tar̄chus in vita Numē & macrobius in prio Sat. meminerūt) trib⁹ dūtaxat mēsib⁹ an̄nū suū explicabat: Chares & arcana tēs sex: æḡiptij primis tpi b⁹ teste solino quattuor: sed àtea (vt Cæsorino placet) duobus tantū. At Macrobius auctor iteger time fidei i prio Sat. at anni certū modū apud solos ægyptios semp̄ fuisse: vt etiā ex Hero. auctoritate liquido constat. Erat pr̄terea an̄nū tr̄iginta dierū. l. lunaris. auctor Seruus super teritiū æneidos. habebat & an̄nū magnū: quē volebat confidionis tib⁹ planetis in eundē recurrētib⁹ locum: qui secundū Ciceronē continet duodecim milia nonigentos quinquaginta quattuor solares annos. at Iosephus in primo antiquitatū capite. viij. dicit an̄nū magnū sexcentū annorum: patio impleri. Sed de hoc (vt Censorinus lepide demōstrat) inter autores non plane conuenit Reliqui gr̄eci trecentis & quinquaginta quattuor dieb⁹ annū proprium computabant. In hac varietate Romani quoq ab initio (pvt Macrobius docet) auctotero mulo annū decē mensibus ordinatū habuerūt a Martio incipiētes qui conficiebatur diebus trecentis & quattuor. sed quācum neq̄ solis cursu: neq̄ lunæ rationib⁹ cōgrueret. Numa pōpilius mox ad lunę cursum redegit: additis quinquaginta diebus: quib⁹ subinde sex alios dies adiecit rectatos illis sex mensibus: qui tr̄iginta dies habebat: qui quā non satis quoq̄ cōp̄teret. Hinc C. Iulius cœsar. Suetonio & appiano alexandriño & Plinio auctorib⁹ primus ornū an̄nū ad cursum solis accōmodauit: vt trecētorū. l. xv. dierū esset. Et intercalario mensa sublato vn⁹ dies quarto quoq̄ anno intercalaretur qđ bissextrū vocat. cā aut noīs ē: q̄a duob⁹ cōtinuis diebus bis dicim⁹ sexta calendas martias: duos videlicet dies pro uno computantur illi

Seruus

Laertius

Hebrei an̄num primo ex cogita runt. arcades

Macrobius

annus in naria

Iosephus

Numa pōpilius

Vñ dicatoris bissextrū

Liber

Cicero Mensis vii **tes.** Mēses vero hoc est lunae cursus quis (vii/cicero in. iij. de na
tura deorū ait) quia mēsa spacia cōficiunt mēses nomināt: The
bæos. i. iplos ægyprios (lunt. n. vi. diximus itd)e oīm primos in
stituisse Diōdorus affirmat: qđ tū magis hebreis qui haud du
bie primitus annū cōdiderūt: tribuendū esse videtur. Horū
aut apud romanos noīm (varijs. n. apud gentes noībus nun
cupantur) rōnē Macrobius & sensorinus assatim docent.

Vnde hore dictæ,

Horarum origo

Anaxime nes Horo logij inue tor.

Plinius,

Marcus Varro

Vitruvius

CQuis horas primū ordinauerit: aut Horologia diuersi generis inuenierit.

Hoc quib⁹ nūero vīgīntīquattuor dies noxq⁹ cōficit
testē Macrōbīo ab apollīne id est sole qui Hor⁹ voca
tur: nomē accepērūt quattuor itidē tpa hoc est ver:
æstas: autūm⁹. & hyems quibus annus orbis iplet: horæ dicū
tur: q̄ initio duodecim cōstitue:sunt. curus ordinatōnis talis
fuisse origo memoratur. Quodā tpe Hermes trimegist⁹ quū
in ægypto sacrū quoddā animal serap̄ dicatū in tota die quo
decies vīnā facere pari sp̄ripiis interuallo obseruasser: per duo
decim horas diem diuidi debere conlectit. Exinde hīc horas
numeris longo tpe custoditus. Postea in viginti quattuor ho
ras diuisus est dies. Horologū aūt solariū in quo vmbilicis lo
lis quē gnomonē vocat: vmbra horas ostendit. Anaximenes.
Milesius Lacedæmonie testē Pli. li. ii. capite. lxxviij. primus in
uenit. sp̄m̄q. αποτησ σκιασ hoc ēab vmbra Scio tericon
appellauit. Romæ multo serius cōtigit. In duo decim. n. tabu
lis (vt auctor est plinius in. vi.) ortus tantū & occasus solis no
minabatur. post aliquot annos adlectus fuit & meridies. Ac
census cōsulī. i p̄co eū pñūciabat: quū e curia inter rostra &
Græcostas in sole p̄spiciebat. a colūna vero ænea ad carcētē i
climato sidere supremā horā pñūciabat. sed hoc serenistānū
diebus vſq; ad primū punicū bellū. At. M. Varro primū horo
logū solariū in publico secundū coltra in colūna statutū fus
se tradit bello primo punico a. M. Valerio messala cōtinēte ca
tina in sicilia capta. pcedēte tpe Scipio Nasica prim⁹ romæ
dūtaxat (vt opinor) aqua horas diuisit æque noctū atq; die
rū id p̄horologū sub recto dicauit: à novib⁹ quis q̄cēfimo no
nagefimo quinto. Ceterū horologū teste Vitruuio li. ix. de ar
chitectura ex aqua Cresibius Alexandrinus prim⁹ respit. In
ueniū est deinde diūni quoddā ingenij acuītie horologū qđ

nunc frequens cernitur: & metallis: rotis dētatis atq; pōderib;
bus partim vmbilicis horas īdicatoribus: parti testātib; usitata
bulis: quin ēt eodē artificio planetarū omnīā ac solis & lunæ
cursus adeo facile representantur: vt cālō ip̄ n prope cōspici
vīdeatur. Est ēt aliud horologij genus ad pyxidis formā ex
cogitatū. Item ex tenuissimis harenis ægiprijs: quoꝝ tamē au
ctores (vti in calce operis dicemus) in aperto nō sūt. Sic deni
q; singulis fere diebus aliquid admiratione dignū hominū in
dustria inuenit: velut pyxidē illā: qua nauitē nauigationē pītī
sime moderantur. Et multa demū sūt. quibus prisca etas ca
ruit que nos suis locis referemus.

CQ uomodo pri mītus alij aliter dies obserua
bant. Cap. vi.

Diem alij aliter obseruabāt: qđ ab ægiprijs fluxisse
volūt quos (vti iter nōnullos autores cōnenit) pri
mos oīm ānum & mēles cōstituisse ferūt. Hi itaq; a
media nocte ad mediā tōrū id spatīū vni³ dīei noīe appellare
Romani quoꝝ eodē mō dīe obseruabāt. Babylonij iter duos
solis exort⁹ oē id tēp⁹ dīe vocabāt. Athenienses inter duos oc
casus. Vmbri a meridiē in meridiē vnu³ dīe cōputabāt: vulg⁹
omne a luce ad tenebras. Autores Varro: Plinius in fl. Gell⁹
& macrobius. Nos porro more atheniensium a sole occasio ad
solem iterum occidentem omne id medium tempus vnum
diem esse dicemus.

CQ ui primo libros ædiderint: & de prima Bibliothē
ca: & a quo aut vbi vslus imprimendarum litterarum
primiter inuentus. Cap. vij.

Qum idies magis magisq; hoīm ingenia sola lobroꝝ
comoditate vigeat: & ad capescēdas disciplinarū libe
raliū artes facilius oēs allīciātur. ipsaq; litterarū stu
dia mirū imodū vbiq; florent: piaciū hercle me fecisse du
cerem: si tale inuentū silentio preterire. Cuius nos etiā (quātū
exiguū vulerit ingeniu³) augēdi gratia hoc nempe munus su
scepimus. P̄fertim quū huiusmodi scriptorū libri (vti dīu⁹ Hie
ronim⁹ ad marcellā ait) ingēniorū effigies & vera & æterna
monumenta sint. Vnde agesilaus auctore Plutarcho quum
multi vellent sui corporis simulachrum gratis effingere: nūq;
id fieri passus est: animi tantū monumenta posteris reliquere

Multa quo
tidie hoīm
idustria
inueniri

Romanī.
Babylonij
Atheniēs
Vmbri

hieronym⁹

Plutarch⁹

Liber.

- Laertius** studens illud, n. sculpsit: hoc suū: illud diuītū: hoc bonorum
esse op̄ ducebat. Oim igitur primus Anaxagoras teste Laer-
tio volumine secundo librū ab e scriptum aedidit. Geltus vero u.
vi. scribit P̄isistratū tytannū omnū primū libros publice legē
dos prebusse. Sed protecto quis nō videt pperā grēcos hom̄
genus in sui laudē effusissimum hāc sibi gloriam vendicare?
Iosephus qui (vt Iosephus contra appionē p̄spicue demonstrat) recentis
sum sūt: Ex quo haud dubie multo ante grēcos antiquissimi
hebræorū qui sacrā historiā scripserunt: & ægyptiorū sacerdo-
tes vel caldæi libros aediderunt. Vnde Anaxagorā & p̄isistra-
tū apud grēcos tātū primos libros publicas credere par est:
Deinde at (vt idē Gelius testatur) ipsi athenienses numerū li-
brorū studioli⁹ accuratiusq; auxerūt. Verū omnē illā postea li-
brorū copiā Xerxes athenarū potius abstulit a portavintq; pa-
cas. Eos porro libros vniuerlos multis post tempellatib⁹ Se-
leucus Rex qui nicanor appellatus est: referendos athenas cu-
ravit. Ingens postea numerus librorū in egypto a Ptholomæis
regibus confectus est: ad milia ferme voluminū septingenta.
Strabo Sed ea omnia priore bello alexandrino incēta sunt. Ceterū
Strabo li. xiij. Geog. scribit Aristotelē omnū primū bibliote-
chā instituisse. Ait. n. E Scepsi fueri philosophi socratici Eraſ⁹
& Coriscus & Nereus Corisci filii: qui aristotelē & theophras-
tum audiuit. & successor fuit bibliotece Theophrasti: in qua ar-
istotelia inerat: Nam aristoteles & bibliothecā & scholam re-
liquit theophrasto: & prim⁹ omnium (quos seimus) libros con-
gregauit. & ægypti reges bibliothecæ ordinē docuit. Fuit et p-
gami bibliotheca preclarissima: dicente pli. li. xxxv. statim in
principio An priores cooperint alexandræ & pergami Reges
qui bibliothecas magno certamine instituere: non facile dixe-
rim. Romę bibliothecam a finiū Pollio nēm primū fecisse testa-
tur idē in prenotato libro: Inquieris Non est pretereūdū & noui-
tium inueniētū. Siquidē nō solum ex auro argenteoue aut certe
ex eis in bibliothecis dicātur illi: quorū immortales animæ in-
tusidē locis ibi loquuntur quinimo ēt q̄ nō iūt: singūlūrū: parientes
q̄ desideria non traditi vultus: sicut in Homero evenit: quo
maius (vt equidem arbitror) nullum est felicitatis speciem: et
q̄ semper oēs scire cupere qualis fuerit aliquis. A finiū polliois
hoc romæ inueniū: qui primus bibliothecā dicando, ingenia

hominiū rēpublī. fecit. Sunt etiā plures hodie in italiā biblios
thece. Sed illa ī primis oīm iudicio lōge celeberrima: quā Diu⁹
Federicus feltrius dux urbini cōdidiit quā mox Guidus prin-
ceps eius filius lux doctrinā fulgētissima ac vnicum doctissi-
morum homiū p̄fisiū quū auro & argēto tum librorū copia ad Ars imp̄sq;
auxit: ornauitq;. Fuit hoc igit̄ oīo magnū mortalib⁹ munus ^{ria.}
sed nequaq; cōferendū huic: quod nostro tempore adeptis u-
m⁹: repro: nouo scribēdi genere. tātū, n. vno dīe ab uno hoie
litterarū imprimitur: quātū nix toto anno a plurib⁹ scribi pos-
set. Vñ adeo disciplinarū oīm magna librorum copia ad nos
manauit: vt nullū āplius sup futurum sit op⁹: quod ab hoie q̄
uis egeno desiderari possit. Illud insup adde: q̄ auctores quo
q̄ plurios tā græcos q̄ latinos ab omni p̄torsum interius p̄cu-
lo vindicauit. Quare tantæ rei auctor nō est sua laude fraudā-
dus: presertim posteritas sciat: cui diuinū beneficiū acceptū
referre debeat. Quidā Itaq; Germanus noīe Petrus (vt ab ei⁹
conterraneis accepim⁹) prim⁹ omnium in oppido germanis
quā hodie Magantia vocat: hanc imprimēdarū litterarum ar-
tem excogitauit: primūq; ibi ea exerceri cœpit: non minori in calcogra-
dustria reperto ab eodē (prout ferūt) auctore nouo atramen-
ti genere: quo nunc impressores tantum tuntur. Mox quidā
noīe Coradus idem german⁹ Romam primo ī Italiam attu-
lit: quam dein Nicolaus lenonis gallicus prim⁹ mirum ī modū
illustravit: que passim hac tempestate per totū fere terrarū or-
bē florebit: de qua plura loqui supersedeo: eius iuentore vel
potius vnde ad nos delata fuerit (hoc, n. palā est: de inuētore
vero non ita fidem nostram obstringim⁹) prodidisse haud me-
parum fecisse ratus quū ea oībus notissima sit.

De primo vſuscribēdi apud prīcos & quādo p̄i-
mū inuenta. Charta vel Mēbrana. Ca. viij.
Hie vſum chartarū quo maxime hūanitas vitæ cō-
stat & memoria palmarū folijs teste Plinio in xiij. na-
tu hist. prior scriptitatū ē Vergili⁹ ī vi. folijs tātū ne no-
mina manda. Deinde quartū dā arborū libris postea publica
monumenta plūbeis voluminibus. mox & priuata linteis cō-
ficere coeperunt. deinde cæris. Nam pugillarū vſum ante tro-
iana tempora fuisse testatur Homer⁹. Papyrum autem post
Alexandri Magni victoriarū conditā aegypto. alexandria. M.

Petrusqdā

German⁹

calcogra-

phæ pīcīa

excogita-

uit.

Papyri &

chartarum

inventores

Liber

Varro auctor est ante chartarū vsum ab eo Rege inuēta esse: que fiebat ex frutice: qui nascitur paludib⁹ Aegypti. Verū cōtra Varrone qui chartarū vſu non nisi cōdita ægypto alexandria fuisse scribit Pli. Cassij Heminæ annaliū scriptoris auctoritatē inducit. Iile. n. tradit Cn. Terentiu scribam agrū suum in laniculo repaſſimantē offendisse arcā: in qua Numa Rex situs fuerat Aleyander (vti testis est gel⁹ li. xvi) trecentis & ampli⁹ annis post Numen fuit. Ceterum Liuitus in. x. de bello macedonico a cassio dissentit scribēs duas arcas lapideas oculo nos ferme pedes longas non vnam repetas a fossoribus in agro Lepetilijs scribe non Cn. Terentij: & in altera eaiū sepultū fuisse Numā: in altera vero eos libros inuentos: de quibus loquuntur. Idē Laetann⁹ affirmat: & plurarchus inuita Numæ. Postea vero id genus chartæ inueniū est: quo nūc passim vtriusculius auctor hād palā est hæc autē fit ex linteolis cōtritis nī hilominus tamē papyri nomē a frutice sumptū veluti chartæ ab vrbe Tyri remanlit. Mēbranas a teclū membrorū noīatas (est enī pprie ipsū coriū) Varro scribit per æmulationem circa bibliothecas ptholomei & Euinenis regū pergami inuentas fuisse. Vnde vulgo pergamena vocant. Verū ego affirmam mēbranas multo anteq̄ tradit Varro esse repertas: in hisq; prisum scriptitatū quādo sacros Hebreorū libros (hebrae, n. vt ostendimus: prīmi rerū gestarū in onumēta cōdiderūt) e mēbrana fuisse testatur Iosephus. Nā quū in. xij. antiquitatū tradit quēadmodum Eleazarus princeps sacerdotū per. lxxij. in terpretes sacros libros ad Ptholomæū philadelphum trāsmisserit: vt in græciū sermonē verteretur: sic inquit Quū vero ostenderent tenuitatē mēbrane vel incōprehensibilē eorū cōpaginē Rex miratus est Herodotus etiā in. v. testis est prisca cōuetudine in pellibus caprinis & ouillis esse scriptitatū. Sunt preterea plura chartarum genera: vt hieratica antiquitus sacrī tantū voluminibus dicata. Amphitheatrica a loco dicta: b̄bula: & Emporetica inutilis scribēdo & in voluctis dūtaxat chartarū mercium vsum prebens. propterea απο τῷρει πωρῷη mercatoribus nominata.

CQ uis primus Memorie artem monstrauerit
aut qui eiusdē gloriam adepti sint. Ca. ix.

Membrorū inuētores

p Roximū ē vt de Memoria dicas:qua (vt Fab² ait) omnis disciplina cōstat:q & necessariū maxime ē vi
tæ bonū: & vnicus eloquentie thesaurus. Huius ars Plinio in
vij. & quintiliano in. xi. auctoriis² a Simonide Melico primū
fuenta est: Videlur enī memoria valde iuuari signatis animo
sædibus: at mutato annulo: qui nos moneat: cur id fecerim²:
quod ipse fabius latē prosequitur. memoria aut plurimis pre
cipua fuit (vt Plinius & Solinus auctores sunt) Cyrus. n. rexp
sarum oībus in exercitu suo militibus noīa reddidit. Cineas
Pithi regis legatus postero dīe q romā aduenierat: vtrisq or
dinis vltros nominati appellauit. Mithridati regi duæ & virgin
tilinguæ (tot. n. nationis imperauit) tradūtur vota fuisse Cæ
sarem vero scribere & legere simul dictare & audire solitum
aceperimus. Idem etiam teste Spartano Hadrianus impera
tor facere consueuit.

CA quo primū Militaris ars inuenta: idē in exercitu
ordinis: & thessaræ: & vigilie. E: q primo pugnis et
calcibus: de infustibus pugnatū est Cap.xi.

DUc venio ad disciplinā militare precipuū Imperato
rū decus:qua sola multi quidē mortales æternā sibi
gloriā copiarūt. Vnde tanto l̄itteris p̄ferēda videt
quāto facta dictis p̄stāt. Sed hec in rudi sāculo admodū tur
pis fuit: vt pote q ferino more (vt infra ostendemus) exerceba
tur Huius (sicut Ciceroni li. de natura deorum. iiij. placet) iuē
trix Pallas extitit: ex quo bellona dicta est Papini² Regit atra
Iugales Sāguinea bellona manu. (vt vero Diodoro) ipse pars
morē bellandi repperit. Martialis Belliger inuidit q mars tī
bi sœvit in armis. Sed repim² apud iosephū in primo. antiquita
tū volumine Tubalcain qui ante diluvium Noe fuit. fortitudine
cunctos excellentē res bellicas decēter exercuisse. Ex quo ap
paret militaris ars esse antiquissima. proinde eius auctore neu
tiq p̄di facile posse iuspicor. Veteres aut ante vñi armos: pu
gnis: vnde pugna nomen hēt: calcib². ac mortu certabant: &
hec prima pugne origo fuit. Mox lapidibus fustibusq pugna
ri cœpū: testificante Herodoto. li. iiij. quū de quibulcā popu
lis loquitur: qui hāuē procula Tritone habitabāt. ait. n. Horū
virgines anuerſario Minerue festo in honorem ipsius deae
indigne inter se bifaria mūnīs preliantur. lapidibus fustib

Simonides
artē memo
riæ excogi
tauit
Qui pluri
mū memo
ria valuerit

Liber.

busq;. Affirmat idem diodorus li. primo in quib; Eodemodo clava & leonis pellis antiquo Herculi conueniunt. quo tempore nōdū arma adinuenta: sed fustibus homines iniurias popula bat: ac feratū pellibus tegebāt p armis corpora. Plinius vero in .vii. dicit aphros cōtra ægyptios: primos plū fecisse fustibus quos vocant phalangas Verū paulatim hæc disciplina tanti fieri coepit: vt nulla maiori cura: sindo: ac ordine apud oēs p pe gentes cōstaret: repertis exercitus ordinibus signi dationib;: thessalitis & vigiliis a palamede bello troiano. & sub idē tempus speculari significatione a Simōe: auctor plini⁹. de his latis. sed iam ad ipsa arma transeamus.

De primo usu armorū: & q̄ primitus iuenerit, Galeā gladiū: Hastā: loricā: clypeos: Ocreas: Cristas: lanceas: ætolas: Iaculū cū amato: falce: hastas vltates: plū Se curim: Venabula: arcū: Sagittas: & tormenta diuersi geteris: & arte ipsā machinamētorū: & de illo tormento æneo quod bombardā vocatur. Cap. xi

Alij alla bellorū instru mēta ad in uenerunt,

HAbulæ auctore Diod. li. vi. tradūt Martē primū fabricatis armis milites armasse: Vñ illi primus armos vñ (appellatur. n. bellī de⁹) attribuit. qđ etiā Ver. sēsile videſ. quū in frōte ſuę ēneidōs dixit At nūchorten tia Martis Arma virūq; cano. Ceterū arma q̄ p oīb; bellicis ſtrumentis auctores: vñurpant alij alla adinuenerūt. Galeā. n. Gladiū hastā. Lacedæmonij (vt teflīs est pli. in. vii.) inuenerūt Herodotus m. li. iiiij. putat Scutū & galeā ab æḡiptijs græcis eſte tradita. Lorica Midias messeimus. Clypeos p̄coetus & arcus inter ſe bellentes repperūt: ſiue chalcus athamātis filius: Ocreas & cristas cares. lanceas ætolas: iaculū cū amento ſe rūnt repperisse Aetolū martis filiū falce ſecūdū clémentem Thraces: hastas vltates & pilum Tyrrhenus. Vſus autē veliū auctore Valerio Max. li. iij. eo bello p̄mū repertus ē: Quo Capuā Ful. flaccus imperator obſedit. Securi p̄tesilea amazōnū regina repperit: venabula p̄ſeus. Arcū autē & sagittas scythes Louis filius. Sagittas (vt alij placet) perseus p̄ſei fili⁹ primū inuenit. hec ex pli. At Diod. apollini affignat: in vi. scribens: arcus in ſuper sagitādig; extitile reperto rem apollinem ferūt. Verū artapanus cuius testimonij Eusebius de prepar. Moſem pri euā. li. ix. citat. Moſem omniſi p̄mū bellicā instrumenta inq;

uenisse tradit: qui adhuc iuuenis id ægypto teste Iosepho i.ii. mū bellica antiquitatū primā gloriose expeditionē in æthiopes fecit Nec instrumēta eo tamen cæteri quos memor auimus: minus laudis merentur inueniuntur: qñ nō vnius generis arma vbiq; vsurpanit: sed alia aliubi. nihil quoq; primitus tā perfectū excogitari pot: cui non aliqd ab infrequentibus cōmode addi possit. In tormētis Cretes scor Tormētorū pionē: carapultā syri: phoenices balistam & fundā (vt testatur tunētores plinius) inuenierūt. Vegetius vero li. primo de re militari fundarū vsum dicit incolas insularū in mari hispano quas baleares vocam: cōperisse. Vñ Strabo li. iii. Geog. illos optimos funditores esse vocitatos affirmat. Idē Vergilius sentit in primo Geog. inquiens stupea torquentur balearis verbera fūdæ: Astē machinamētorū teste plutarcho in vita M. Marcelli Eudoxus & architas ichoarū. Equū ār qui aries dicit: in mirabilib; machinis auctore plinto in vii. aepeus ad Troiā inuenit. secū dum vero Virtutū li. x. de architect. Athenēses ad gadas opnigandas, testudines artemō clazomeni⁹ iuenerūt. Et hæc oia in hoīm pñciē adiuentia sunt: sed illud nouitū inuētū imprimis: qđ bōbardā vocat: cuius inuētor (licet de eo nihil explora sum hebeam⁹) vñtā veluti Salmonē⁹ fulmine flagrasset: qñ hæc fulmīni/odore/luce/sonitu/impetu/simillima ē magna. n. vñ ignis collecti emissi repete aut ferreis aut lapideis pilis qe: quid obuiū offēdit: quassat: dissipat: frāgit: cōtūdit. Adeo q nullus sane locus q̄uis natura munitus eit: qui facile expugne tur vñ i ea hoc tpe ois vis perditū: ois equestris splendor: ois dentib; bellica virtus turpiter dissidit. Hæc bombarda a bombo græce dicitur: quidam alij tormentum æneum malunt nū cupare elus tam & si modo plura fiunt genera q varie vulgo nominantur. Sed iam hinc oratio nra ad equū belicosissimū animal se se non indecenter transferat.

CQuis primū equitādiartē atysū equos domādivel eos ornāmēta iuenerit. & bigas at p; quadrigas iūxe rit & vehiculū cū quattuor rotis reppererit & qui ex equo pugnare primitus instituerit. Cap. xiij

EQuo qui magno mortalib; quū reb; bellicis tum in itinerib; facūdis & vñi & adiumento est, primū omni vehi Bellerophontem Glauci regis filiū docuisse Pl. in, vii, ē auctor, qui pegalū alatū equūquum inclimerā iret.

ascedit Horatius i carmine Et exemplū graue p̄bet ales pega
 sus terrenū equitē grauatus Bellerofontē. Sed Diodor⁹ li vi.
 scribit Neptunū equos primū domuisse: artemq; equitādi ab
 illo traditā: Alij volūt equū hoib⁹ anteā ignotū primum adi-
 disse. quod aelerit lucanus dicens primus ab æquorea p̄cussis
 cuspidē saxis Thessalicus sonipes bellis feralibus omē Exilit
 & Ver. Tuc⁹ oculi prima fremētē fudit equū magno tell⁹ p̄cussa
 tridenti Neptune Frænos autē & ephippiā Peletrōlī qui teste
 Seruio Thessaliae populi sunt primi adiuvenerūt. Idē (vt quis
 busdam placet) domādorū equorū vſū primitter docuere: testi
 ficante utrūq; Verg. in. iij. geog. Fræna pelotronis lapitæ giros
 q; dedere. Impositi dorſe atq; equitē docuere sub armis insul-
 tare solo: & gressus glomerare superbos Pli. li. viij. Idem affir-
 mat. Numide (vt hoc obiter subsungā) teste Apianus in li. de
 rebus libycis equo modo. i. sine ephippis in bello vtebantur.
 Bigas q; primum phrygū natio iuxerit Prob⁹ & plini⁹ audires
 sunt. Quadrigis vero Erichthonius prim⁹ est vſus. Nā quum
 Vulcanus auctore Oui. in. iij. Met. & seruio super tertū Geog.
 Impetrato a Ioue mīneruæ cōiugio: & illa reluctante: effecit illi
 bīdimis piecisset in terrā inde nat⁹ est puer dracōtēs pedibus
 qui appellat⁹ ē Erichthonius quasi de terra & lite p̄creat⁹. Nā
 επος est lis & Χρόνος terra. Hic ad regendā pedū fœditatē iun-
 dis equis prim⁹ oīm vſus est curru. Vnde Maro prim⁹ Erich-
 thonius currus & quattuor vſus. lungere equos: rapidissim⁹ ro-
 tis iſſistere Victor affirmat idē pli. Eusebius tamē hoc illi apud
 græcos tantū ascribit: dices Erichthonius primus quadrigas
 iuxxit in grecia: erant quippe anteā apud alias nationes. Id at
 fuit Danao regnante Argis vehiculū quattuor rotarū (vt testis
 est plinius) phryges iuuenérūt. pugnare ex equo (sicut idē ait)
 Thessali docuere. q; cētauri dicti sūt: habitates secundū peliū
 mōrē. hic de Cētauri sp̄otæ fabulati sūt q; media pte homies
 media pte eg essent q; quis nō me ptereat quādā fabellā sup hac
 re a Seruio narrat in tertium Georgicorum: que velut in nūge
 respuēda videtur Vera sunt igitur circa omnē controversiam
 (vt etiā Lactanti⁹ iquit) que loquuntur poetæ sed figmēto ali-
 quo specieq; velata. Sicut de Aeolo rege ventorum superius
 monstrauimus Sed nōnulli tradūt Cētauros primos equitare.
 nō ex quo pugnare esse ausos: dicente Diodo. in. v. Cētauros

Vnde loc⁹
 fabuledat⁹
 fuerit
 Centauros
 & equinā
 & humana
 formā ges-
 sisse.

nōnulli volūt in pello a Nymphis nutritos: postmodū eq̄os subagitasse: exq̄eis Hippocentauros natos. Creditū q̄ primi equitare ausi sint: eoq̄ natā fabulā: veluti equi esset hoīsq; naura. hæc hactenus Mox de quorūdā ludorū & saltationū origine differatur q̄ si haec rei bellice quoq; augendae grā istituta sunt. sed opus ē: vt mod⁹ ad sit: ne (sicut ci. in officijs ait) volūt prate elatiū aliquā turpitndinē iuuenes dilaberentur.

Quis prim⁹ istituerit apud græcos Olympicū certamē ludos pythios: Isthmios Nemæos Gíricos: fūnebres & pirrhicā saltationē atq; palestrē: & a quib⁹ inuenitus ludus pilæ: alæ & tesseraū. Cap. xiiij.

Vattuor ludos genera apd græcos p̄cipua exstisit se cōperio: quorū primi & lōge celeberrimi Olympici appellati sūt: ab oībus fere poetis decatati qm̄ i Olympo mōte apd Pisā & elidē oppida arcadic Ioui dedicati in pelopis honorē celebratūr quos teste Diodoro li. v. & plinio in. vii. & plutarchoi vita thesei herculē louis & alcmenæ filiū quidā cōstituisse ibiq; primū decertasse & palmā cōparasse tradūt. Sed Euseblus i. x. de p̄par: euā, dicit i olympico stadio cosylnm argiuū primū victorē fuisse declaratū. Alij autē (vt idē Diodorus in. vi. & Strabo i. viii. Geog. auctores sunt) Hercule vñi ex Idæis Dactylis hoc certamē inuenisse asserūt. Verū idē Strabo i prenotato li. ab epeis cōp̄ti affirmat. Et inferius ait ab Iphito olympicum agonē institutū constare. Sed Solin⁹ hoc illustri⁹ declarat: statim in principio sui operis ita inquīs Quippe certamē olympicū qđ Hercules i honorē atuī mater nī pelopis addiderat: intermissum Iphitus elæus fil⁹ ei⁹ iſtau rauit: post excidiū Troiæ anno quadragesimo octauo Herodotus li. viij. scribit olympicū certamē gymnicū atq; equestrē fuisse p̄misūq; propositū oleaginā coronā qua donabātur victores. Vñ Tritatechines Artabani filius eo t̄pē quo Xerxes bellū in grecia gerebat vt idētesis ē: audiens premium grecis coronā esse nō pecuniā generofā illā meritoq; laudandā sententiā dixit Pape Mardonii (is n. Xerxi persuasit vt in græcos bello moueret) in quos viros induxitinos ad pugnādum/ quā non pecuniarū certamen agl̄tāt: sed virtutis. Celebrabantur autē hi ludū quanto quoq; anno idētēpus olympiadē appella bāt ac deinceps apud græcos t̄p̄p̄ olympiades nūerata sunt

Q uis p̄t
mūm cer-
tamē olym-
pi cū insti-
tuerit;

Liber

veluti apud Romanos p̄ cōsules quorū magistratus annuus
erat Martias Bis iā pene mihi cōsul trigesim⁹ istat Scđt erant
Pythiū ludi Pythiū Nā quū Apollo pythonē serp̄te quia Iunone im̄p̄la
tonā matrē p̄secut⁹ fuerat sagittis cōfecisset ne huius victorie
memoriā vlla t̄pis diuturnitas oblitteraret: ipse a pythōe cog-
nomē pythiū adept⁹ ludos pythiū cōstituit dicente. O, in. i. M.
Neue operis famam posse delere vetustas
Instituit sacros celebri certamine ludos
Pythia per domitae serpentis nomine dictos.
Hic fūuenum quicunq; manu pedibus ve rotaue
Vicerat aesculæ capiebat frondis honc rem.
Non dum laurus erat: longaq; decentia crine
Ist̄epor acingebat de qualibet arbore Phœbus. Terti⁹ Ist̄hmis:
ab isthmo pte Achiae noiat. & a Theseo inuenti: dicēte Plu-
tarcho in eius vita Gloriari etiā aliqñq; est solitus ob illum (de
Hercule loquitur) Iou olympia ob se vero Neptuno Ist̄mia
a græcis celebrari. H̄i ludi teste eodē Plut. (vt quidā volūt) in
honorē celebabantur Scyronis: (vt ali⁹) Sinnis (vt ali⁹) Palæ-
mōis: quē latini portunū vocāt: Ouidius in xi. fastorū Q uem
nos portunū sua lingua palæmona dicit. Hic auctore eodem
Ouidio in iiii. met. ex melicerta hoīe p̄cibus Veneris de⁹ ma-
rinus effectus est. Verum plutarchus alios illi dicatos fuisse lu-
dos sentire videtur: in eadē Thesei vita iquiens: Q uod ibidē
in Melicertæ honorē constitutū est: noctu agebatur initiandi
magis q̄ spectaculi, aut celebritatis speciē p̄ferens. Hæc ille.
In his aut ludis victoribus pinea corona dabatur, de quibus
etiā Strabo li. viii. Geog. meminit. dices Ist̄hmo Neptuni quē
Isthmiū vocāt: templū eminet picearū arborū luco circulus
sum: ubi ludus Ist̄hmios decertates Corinthijs celebrare solit
sunt: & Solin⁹ itidē affirmat: scribēs huiusmodi spectaculū p̄
Cypselum qui teste Herodoto in primo periadri Corinthiorū
regis pater fuit: intermissi Corinthios olympia de quadrages-
simā nonā solēnitati præsiliæ reddidisse. Quarti Nemæia ne
mea silua vocitari: quos Arguiū auctore Strabōe li. viii. geog.
Nemæiū ludi. Et polyb. libro suaru hist. secūdo celebrate conseruit: ob Her-
culis memoriam qui nemæum leonem interfecit. Verg. Com-
pressit nemæum primū virtute leonem pyrrhicā saltationē pia-
genibus ad militarem artem exercēdis Pyrrhus auctore Pla-

**Pyrhicā
saltatio**

II. vii. In creta primus inuenit Solinus vero scribit a hyrrhico repertam fuisse: dicens pyrrhico reperto aequestres ruinas Creta prima docuit lascivias vertigines implicare ex qua discipula bellicè ret vsus cōualuit. Verū Strabo cūdā cureti assūgnās secus videtur sentire (nisi fortasse pyrrhicuſ vn⁹ de Curetibus fuerit) in. x. quā de creta loquitur: inquens Q uos p̄cipio curetē illis ostēdisse ferūt deinde instruxisse: vt saltatio nēquā pyrrhicā appellauerit saltarent. Et alibi idem afferere videtur: scribēs Curetes primo armiferam saltationē introduxisse. qñ d'otyssius Halicarnaseus in. vii. aperte demonstrat pyrrhicā saltationē esse armatā: & a bipīsis etiā Curetibus aut a pallade institutam pli. tamen in. vii. manifestissime docet armatā saltationē altam esse ab ea: quā pyrrhicā vocāt. Et illam a curetibus hancā pyrrho inuentā: & vtrāq; in creta. Seruitus autē super. v. æneidos altq; Tranquillus dicit. Iudus ipse quē vulgo pyrrhicā appellant: trola vocatur. & q; eius originē ex p̄fesse puerorū Lusibus. quis igitur mentis cōpos in tanta sup hūtus rei origine scriptorū dissentione p̄ certo quicq; auderet affirmare: De hac saltatione insuper Apuleius in. x. de asino aureo abūde edocet. Troiae vero ipe&taculū ludicrū quale foret: Maro in. v. disertissime tradit: vbi a troianis ostēdit nomē sortitū esse illoversu Troiaq; nunc pueri troianū dī agmē. De quo etiā Suetonius in caesare meminit. Fēt⁹ lusū equestrē pue roq; vocat. Gystinicos ludos. i. in quibus nudi & pūcti se exer cebāt: Lycaōtēs pli. primus inuenit Funēbres Acaſi⁹ (vt idē Iudi ait) in Olcho. post Theseus in Iſhmo. Palestrā (vt Dio. ē testis) Funēbres Mercurius instituit. Horatius in carmine Mercuri facūde ne ludi pos: Atlantiſ qui feros cult⁹ hoīm recētū voce formasti cat⁹: & Palestra decorē More palestro. Aleæ vero thessararūq; ludū & pile cæ teraq; lusoria animi relaxandi gratia inuenta pr̄terq; talaria Lydi populi teste Herodoli. omniū primi excogitauerūt unde mōro plinius ab Hero. discrepare: qui. in. vi. scribit pithum quendā lusoria pilā repperisse. nisi fortasse alter eorū de alia pila (sunt. n. plura pilas. genera) ut tellexerint.

De quorundam ludorum origine
apud latinos

I Vpercal qđ auctore Dionysio spelunca erat sub mō Quid lu te palatino ab Euādro sacra pani deo Arcadiæ qui percal f ij

Liber

Vnde lupercalia: liceus dñ: ex eo dictū nōnulli autumant: quia ibi p̄ caprū lue-

batur hoc ē sacrificabatur tā & si plutarchius in vita iouuli p̄ priū ac suū eius celebritatē fuisse inquit: vt Lucip̄ canē imola rēt alij scribūt a lupa q̄ ibi romulū & remū nutrierit: aut q̄ hic locus (qd̄ verisimilius est) pani licæo consecratus erat. Aut oīr enim latine lupus dñ: aut q̄ p̄ lupos arceat. Vñ Lupercalia ludicra q̄ quē auctore Li, ab vrbe cōd. Romanī lnuū vocabāt & idē putabatur esse Faunus: vel (vt fenestella tradit) Siluan⁹ sacrificabatur at Licæo mense februarij in hunc ferme modū luenes nudū licæū Pana venerantes pluxū atq̄ lasciuā currebāt ferētes scuticas. Mulieres vero vitro se ad verbēra offerebāt arbitratēs eā rē ad fœcūditatē cōducere Iuue. Nec pro-

dest agili palmas p̄bere lupco. hoc aut̄ Ludicru euāder ex acadia prim⁹ i latīnū itulit dicēte Oui. Trāslulit euāder siluetria numia secū. testātur idē Ver. in. viii. Luius: Dionisius: & fene stella. Q uod vero nudū currebant. Trogus & ouidius li. ii. fas̄ toḡ ex imitatione habitus ipsius dei cui hēc sacra fiebat: mo refluxisse tradūt. Sed fenestella & Serui⁹ alias ēt hui⁹ rei ratio nes reddūt quas Ouidio late p̄sequēte: ego in mediū p̄ferre sup sedeo: in his aut̄ ludis (qd̄ nō lōge ab re est). M. antonius nud⁹ & punct⁹ auctore Appiano in. i: de bellis ciuit. Cæsar is capiti diadema intulit. Erāt deinde circēles (sic. n. appellabāt) quasi circū enſes. Nā teste seruio sup. iii. geog. quū rūdā vetus as nōdū loca hmōi ludis apta ædificasset: inter enſes & flumina eos celebrabat: vt ab vtraq̄ pte esset ignauis p̄lēs p̄culū. Mox circus. i. locus muris septus ab ipsius circēlib⁹ denotat⁹: in quo ludi fiebat: edificatus ē: de quo Luius ab vrbe cōd. ait Tū primū circo q̄ nunc maxim⁹ dñ: designatur ē locus Dispōebatur at circus in formā spatiij oblōgi: & in summitate circi carceres erant: vnde equi curribus vincit ad cursū mouebātur. Et quū ad sūmū deuenientēt: reuoluebātur: donecad priorē metā deuenientēt: exercebātur ēt pugilesim medio loco muneribus collatis. dicēte Verg. in. v. æneidos mūera principio aī oculos circōq̄ locabāt. Solēnes deinde annuui mālere hmōt ludi: romani: & magni/variēt appellati. Et at insup Sāturnalia: quoq̄ dies leticiæ pleni erāt & i mēse decēbri magnifice appateq̄ celebrabātur. Hic martialis in xeniis dicit: postulat ecce nouos ebria brūa sales. In quibus (vt idē testis ē) amic

Circenses.

figura circi

Saturnalia

Iulcē sibi mūera mittebāt. Et q̄ primo mittebātur, xenia quasi hospitalia hoc est ad hospites missā vocabantur. Quæ vero remittebantur. Apophoreta Hecāt festa ianus auctore Ma crobio Saturno qui cū vua cōcors regnauit primi⁹ instituit. Quidā a pelasgis: alij ab atheniēsib⁹ (vt idē docet) ortū hūs de votūt. Et quoniā sib⁹ Saturno oīa cō. nunia erāt: hic teste Iusti no in xlīij. sui epithomatis cautū erat: vt Saturnalib⁹ exequa to oīm iure passim i cōuijs serui cū dñis recūbererūt. Erāt & lu di gladiatoriū: quos dū⁹ Cyprian⁹ ad Donatū execrat: ira in q̄s Par at gladiatoriū lūdus: vt libidinē crudeliū luminū sanguis oblectet: hō occiditur in hoīs voluptratē: & quis possit occidere: pītia ē: vīsus est: ars ē: scelus nō tātū gerit: sed docet. &c. De eorū autē origīne & cā iuli⁹ capitolīn⁹ in vita Maximī & Balbini principiū hæc memorat. Multi dicūt apud veteres hanc deuotionē cōtra hostes factā: vt cīuiū sanguine litatos pēcie pugnatū fortunam sariarent. Alij hoc litteris tradunt (qd verisimili⁹ credo) tūros ad bellū Romanos debuisse pugnas videre: & vulnera & ferrū & nudos inter se coētūtes: ne in bello armatos hostes timerent: ant vulnera & sanguinē perhorre scerent. hinc mos tractus videtur. vt impatores ad bellū pfici scicētes munus darent gladiatoriū. Habebāt prærea plura ludorū genera: quæ cāpus Martiūs (vt in officialibus libris Cicerō ait) iuuenibus exercitationis bellicōe causa suppeditabat: que nos studiō breuitatis omittimus.

CQuis primiū inuenierit inducias & foedera. Et q̄ alij alio modo fœdus inibant. Cap. xv.

Inducias primus oīm auctore Plinio li. vii. inuenit Ly caon. Sūt autē inducāt (nō ē. n. hoc silentio p̄tereundū) pacū quoddā & cellatio pugnēnanēt mī bēllo (vt itē stis ē Gell⁹ in primo noctiū ait) paucorū dieḡ: hoc ēvt vīq̄ ad certū diē nō pugnetur: nihilq̄ incōmodi detur: sed ex eo de poīlea uttiā iān oīa bellī iure agātur. Quīnētām horarū quoq̄ at p̄ annorū inducēt. Gellius. n. in prenotato li. tradit i primo annalī quadrigarij scriptū ē. C. Pōtiū sānītē a dictatore rō mano sex horas inducias postulasse. Liulus vero ab urbe cōd. li. i. Inducie inquit Vejetib⁹ in quadraginta annos datā. & in vii. Cereti in centū annos. Foedera idem pli. est auctor Thesēū primum comperisse. Sed Diodorus li. vii. Mercurio assignat

Ludi gla.
diatoriū

Inducias

fīj

Liber.

ita scribens Tribuūt preterea Mercurio preconia. dissidia: ac
fœderat: q̄ in bellis fuit. hæc ille. Verū ego puto Theseō ap̄d gr̄
cos dūtaxat fœderis auctorē exitisse Quā de dilectione lo-
sephi de antiquitatibus Iudcorū facile deprehēd̄: m̄ quū an-
tea tū Cecropis téporib⁹ posq̄ teste Euseb⁹ in. x. de prepar-
euā: omnia apud gr̄acos memoratu digna narrantur. In eun-
di fœderis morē apud assirios & egyp̄tios nōnullosq; alios fuit
se: sed p̄s̄ertim apud hebraeos. Nā Iacob qui multo ante Ce-
crops fuit: apud eundē iosephū legitimus cū Laban fœ-
dus fecisse. deinde Mosem qui auctore Eusebio Cecropist p̄-
fuit: vltro certū fœdus obtulisse qui bus dā regib⁹bus dū sibi per-
desertū tutū iter p̄eteret. Mox ēt iesum Mois̄is successorem cū
Gabaonitis fœdus percussisse cōstat. Qua propter huīreicer
tū auctore ēt p̄is longinquitate obliteratū nequaq̄ in luce p̄ter-
ri posse duco. T̄ cedus p̄terea alio aliubi iniri coniueuit modo
apud Romanos. n. telle liuio ab vrbe cond. volumine priofe-
cialis sacerdos ex iussu regis sumpta ex arce graminis herba
pura. (vt i nostris puerib⁹ docui⁹?) feriebat fœdū silice: di-
cēs Sī a louesferatur is: qui sanctū hoc fregerit fœd⁹: vt ego
hūc porcū ferio. &c. At polybius li. iiij quū de prio fœdere iter
rōanos & carthaginēses isto meminit: alium rū fuisse docet.
Ait. n. q̄ simulatq̄ de fœdere inter partes cōuenierat facialis
sumpto in manibus lapide dicebat si sine dolo malo hoc fœ-
dus facio. Dij mihi cūcta fœlicia presten⁹. Si aliter aut ago
at cogito: cæteris saluis: solus ego peam vt hic lapis e manib⁹
meis decidet: & mox lapide deliciebat. Arabes autē quoties
fœd⁹ faciebat cū alijs. quidā medius inter vtrnq̄ slās acuto
lapide feriebat volā iuxta maiores digitos ipsorū: qui fœdus
coponebat: deinde sumpto flocco ex vtriusq̄ vestimēto inūge-
bat eo tanguine leptē lapides in medio positos: interungēdū
inuocās Dionysiu & vraniam: hoc acto. idem qui fuerat seque-
st̄r fœderis inter amicos contrahendi. vadabatur hospitem
aut forte duem: si cū cine res agebatur: quod fœdus & ipsi
amicitiā cōtrahebār: seruare fustum centere. Sy th̄ vero hoc
quippe modo insib⁹: in fusō ingrāndē: calicē fistile vino com-
milcebāt eorū sanguinē: qui feriebant fœdus: percūtētes cul-
tello aut incidentes gladio aliquantulū corporis: deinde i ca-
lice tingebāt sagittas: securim: iaculū. hæc simul atq̄ fecerāt

Modus in-
cundi fœde-
ris apud ro-
manos.

Quonā pa-
cto syte fœ-
d⁹ inire cō-
fuerunt

se se multis verbis deuouere: postea vñū e potare: nō modo sit qui fecus faciebat: sed etiā comites hi: q̄ erāt maxime dignitatis. Barci pactionē in hāc formulā cōponebāt: seriebant. nō fecus super occultā fossā. & quo ad humus ea ita se haberet tā dū fecus in ea regione ratū fore sentiebant: Auctor Hero dotus libro. iii. iii. & v. & sic alii alio pacto deniq̄ inibant. qđ si recentere vellē: elem profecto longior æquo.

CA quo primū mos triūphādi fluxerit. Et q̄s primū apud romanos triūphū ant Ouationē duxerit. Et q̄s triūphare: aut ouare licebat. Cap. xvi.

Dionysiū hoc ē liberū partē omniū militarū gentiū spoliis onussum triūphasse Diodorus libro hist. v. & vi. & Pli. in. vii. art. 3; Solin⁹ tradūt. Deinde apud plerosq̄ populos vñū triūphādi noleuit. Nā carthaginensiū imperatores reb⁹ bene gestis triūphū ducere solebāt: dicēte Iulio libro sui epitomatis. xvii. Hastrubal grauiter vulnerat⁹ Imperio Hamilcarī fratri tradito interit. Cuius mortē cum Iuctus ciuitatis. tū & dictaturā vnde decim & triūphi quattuor in signem fecere. Verum apud romanos præcipius triūpho honor fuit. Romulus enim primū omniū teste Dionysio deuicto Acrone Ceninensium Rege lauro coronatus & quattuor vescus equis vrbē ingressus est: poliaq̄ hostilia Ioui Feretrio cōsecravit. Cæterum Liuīus de corona laurea & curru i hac pō: pa nō meminit: neq̄ Plutarch⁹ in vita Romuli. Eutropius vero primū triūphū Tarquinio prisco tribuit. deuictis Sabinis. Sed deinceps pō: nō pa triūphū insolens atq̄ sumptuosissima omnem prīlīcē virilitatis formam extuit: modumq̄ excessit. Nam triumphantes vehebantur equis albīs: quibus primus omnium teste Liuīus ab vrbē cond. li. v. & Plutar. Camillus vñus est: & curru in aurato: corona (vt testis est Gellius) aurea sedimis: & deuictus hostis oneratus colla cæthēnis currunt le quebatur: præeunte Senatu. Et sic in capitolium ascendebat ad templū Ioui optimi maximī. vbi mactato tauro albo ad propriā deinde domū redibant. Erat preterea minor triumphus: quæ ouatio appellabatur: vel quia (vt Plutarchus sētit Ouatio in vita Marcelli) ouis mactabatur. vel quia (sicut Festo placet) triumphet redentes expugna vñctores milites latabundi ingeplūs. minabant o litteram. Quādī autem ac nō triumphandi au-

Liber

Store Gelio II. v. causa erat: Q uū aut bella nō rite fidicā: nec
cū in bello gesta erant aut hostiū nomē humile vt seruorū
aut deditiōe repēte facta si in cruenta victoria obuenisset mil-
tis ve q̄ quīq; milia hostiū vna acie cecidisset (ita nō lege cau-
tum erat). Et ne prior lex ex cupiditate lauræ antiquareſ: et
altera suppetas tulit quæ Imperatorib⁹ poenam minabatur
quia aut hostiū occisorū aut amissorū ciuiū fallū uumerū li-
teris Senatui aucti essent referre. auctor Valer⁹ Maxi. li. iij.
Nō siebat in superius omnib⁹ triūphādi: licet triūpho dignas
gessissent. Quod quatenus Liuius volumine primo de bello
Macedonico plenissime edocet: eius ideo verba ponā. ait n.
Per idem tps. L. Cornel⁹ lētulus p̄consul ex Hispania rediſt
Qui quū in senatu res ab ſe per multos annos foriter feliciter
q̄ gestas expoſuſſet: postulassetq; vt triūphāti ſibi inuehi lice-
ſet in vrbē. Res triūpho dignas esse cēlebat Senatus: sed exē
plū a maiorib⁹ nō accepilſſe vt qui neq; dictator: neq; consuli
neq; prætor res gessiſſet: triūpharet. Et inſra ſuggerit. Et Se-
natus consulto. L. Lentul⁹ ouās vrbē eſt ingressus. Ouātes ve-
to teſie pli. li. xv. mytro coronabantur: quia hæc arbuscula (vt
Plutarch⁹ ait) vīm maxie bellū q̄ perofa eſt: & equo vettiſbas
militib⁹ subide comitatib⁹ in Capitoliū vbi ex ope ſacrificabāt
ſicut triūphātes ex tauro. At Lacedemonijs (vt hoc quoq; tran-
ſeunter ſubnectā) auctore plutarcho i vita Marcelli contrario
Romanorū more quū bellū dolo malo confeſſiſſent tauū ma-
stabant: ſin armis rē gessiſſet: gallū ſed ad rē redeamus. Sabi-
nus Massurius teſte gelio pedibus igredio ouātis dicit: ſequē-
tibus eos: nō militib⁹: ſed vniuerso Senatu: prim⁹ autē omnū
auctore pli. li. xv. possumius Tubertus ouans ingressus eſt vr-
bem. Cæterum quū de coronis facta ſit mentio: nō alienū eſt
earum originem ſubjicere.

¶ Qui primū coronas iuenerit Et flores miscere co-
perit. Et de varijs earū generib⁹: & a qb⁹ ciues coro-
nādi cōſuetudo manauerit. Et de vſu coronarū cō-
uiuiſſe: inibi locus Vergili enodatus. Cap. xvij.

Onoraři⁹ reptore teſte pli. li. xvi. ferūt liberū patrē ful-
ſe. qui prim⁹ oīm ipofuit capitil ſuo coronā ex hedera
poſtea deorū honori ſacrificātes ſūpferūt. Vi&tm⁹ ſi
mul coronatis. Regim⁹ tñ lōge antigorē coronatū yſū. Nam

Moses q̄ multis æstatibus (vt testis est Eusebius in. x. de euāg. p̄par.) processit liberū patrē: multas aureas coronas fecit: de q̄ bus Iosephus plenissime meminit in. iii. antiquitatū quū de sacerdotū indumentis loquitur. & in. viii. inquiens Corona vero in qua deum Moses inscriperat: vna fuit: q̄ ad hūc usq; diem permanēvit. principio ex arborū ramis fieri coronas in ludis & sacris certaminib⁹ mos fuit. postea varia florū mixtura cōponi coepert. Has glycera primū adiuenit. dicit̄ Pli. li. xxxv. capite. x. quū de Sicyonio pictore sermonē facit. Amauit in sua uenta Glycerā municipi suā iueneritē coronarū. certandoḡ imitatione eius ad numerofissimā florū varietatē pdnxit artē illā: Versū idē li. xxii. utrīsq; hoc potius assignare videretur: scribēs Postea variari ceptū mixtura versicolores: florūq; iuicē odores coloresq; accendere Sicyonij extingue posse pictoris atq; glyceræ coronatiæ dilecte admodū illi: quū opera ei⁹ pictura imitaretur. Paulo post subicere: q̄ vocant̄ ægyptie: siue hybernae tunc quum terra sileat: factæ e bracteis ligneis siue eburneis varijs coloribus infectis. Venerunt deinde e lamina ænea tenui inaurata: aut argenteata: q̄ ppter gracilitatē corollæ dicunt. Crassus autē dñes auctore Plinii li. xxi. prim⁹ suis ludis coronā aureis argenteisq; folijs dedit. & alii alias: oblitus ratis tamē eorū nominib⁹ Hinc deniq; multi fugae coronæ manarū. Erāt n. militares coronæ: videlicet triūphali: qua donabānū imperatores: Muralis: quam impator dabat illi: qui primus muros subiisse. Castrensis: qua eū donabat impator qui prim⁹ hostiū castra pugnās introisset. Naualis: qua dona si assolebatis: qui prim⁹ in hostiū nauē trāsilussit. & hæc ex auro siebant. sed triūphali primi⁹ ex lauro erat. Oleagina: qua (vñ ante dñxi⁹) victores in olympico stadio donabantur. Myrtle: qua ouantes coronabātur. Obsidionalis quā Plinius in. xxii. cūctis coronis pponit. Hāc autem illi qui liberati erant obsidiōe: dabat ei duci qui liberasset. Et ea graminea erat ex eō gramine: qđ ibi nauē fuerat: vbi obsidebatur hāc ex gelo li. v. suarū noctiū. Erat p̄terea ciuica corona proculdubio celeberrima: quā (vt idē ait) ciuis ciui a quo seruatus fuerat in plio: testēvitæ salutisq; preptæ dabat. Ea siebat ex frōde quer na: quoniam quercus primū mortalib⁹ vīctum p̄buit: vel quia (sic ut placet) loui in cuius tutela sunt ciuitates fa-

Variae
coronæ
Militaris
Muralis
Castrensis
Naualis
Oleagina
Myrtle
Obsidionalis

Ciuicæ

Liber

Cleopatræ
facinus.

era quercus est vel alijs de causis quas ipse iuita codriolani a fatim refert. De hac pli. li. xvi. meminit appellans eā militum virtutis lignē clarissimū. Vnde nō temere Antonius pius te stē capitolino Scipionis laureā illā (vt ita dixerim) sententiam frequenter Vsurpabat: dicitur ans malle sevnū ciue seruare: q̄ mille hostes occidere. Hac autē cōsuetudinē ciues coronis donaudi auctore: Valerio Max'li. iij. Athenienses primi oīm in traduxerunt: hoc honore vberrimo Virtutis alimento primū periclē decorantes. Erant insuper coronae gēmatæ: vallares: rostare: & spīcea: quā plinius li. xvii. tradit primā apud romanos fuisse coronam: At coronas ex cinamomo! Idem auctor est in. xlii. inter rasili auro inclusas prim⁹ omniū in tēplis capitolijs atq̄ pacis dicavit imperator Vespasian⁹. Sic demum eo coronarum luxuria processit: vt græci in conuicijs: symposijs: q̄(ita. n. græce compotationes vocantur) coronis vterentur in funderentq̄ in pateris hilaritatis gratia cutis rei (vt in tertio huius operis volumine dicemus) lones auctores extiterunt: Vñ obiter illā scelerate cleopatræ exemplū occurrit. Nā appa ratu belli acti ac gratificationē ipsius antonio timente necnis si p̄gustatos cibos sumēte: cū eo fūsūt extremis coronæ floribus veneno illūtis: ipsaq̄ capiti imposta. Mox p̄cedēt hilaritate: inuitauit antonium: vt coronas biberent. (Q uis felicet istas timeret insidiast!) Ergo cōcerpta in scyphū incipiēt haurire opposita manu: en ego sum inquit illa chare' antoni quā tu noua p̄gustantiū diligētia caues A deo michi si possem sine re vivere. occasio & ratio nocēdi adest. Inde educūt et custodia vincūt bibere iussit: qui sumpto potu' illīco expirauit. Autor plinius li. nat. hist. xxi. Artaxerxē etiā persarū regē in potatione corona esse. Vñ a plutarcho inuita pelopidae accipim⁹. Ad hūc igitur bibēdi morē maximis spōlionibus cōtenderē Emīnētissimū poetā allus. Se in primo æneidō illo versu crateras magnos statuūt: & vina coronat. Et in. vii. etiā dē operis crat̄ raslati statuūt: & vina coronat: Quod si pleriq̄ qui in eo loco velheimēter hæc sitarūt: quādo que intellexissent. nō vñque essent tot ambagib⁹ vñ. Sed tā ad. vnguentū transeamus: qđ haud quaq̄ minus q̄ coronæ ad luxum pertinet.

¶ De antiquissimo vſu vnguentorū: & quando pri-
mū ea cognita Romanis,

Cap. xvii.

Quis primus vnguenta inuenierit: nō traditur: illa dicitur
teporib⁹ nō erat. ait plini⁹, cui Iosephus in li. atq; q̄ta =
tū min⁹ astipulari videtur scribē: iacob qui teste eu-
sebio multis pestis statibus aī troianū belū fuit: missis ēgyp̄ū
ad Ioseph filiū suū tūc apud pharaonē ānonae p̄fectū inter cę-
tera munera vnguetū balsami. & in lli. eiusdē operis quū de
purgatione tabernaculū & sacerdotū sermonē habet: quā mo-
les fecit: qui quadringētis ānis Troę excidiū antecellit: ait, pu-
rificauit aut̄ & tabernaculū & sacerdotes hoc modo. Sūpsit si
clos quingentos & totidē in reos cinamomi & calami: (est aut̄
& hec species suavis odoris) priorē mensurā & medietutē horū
fussit contusam misceri: oleiq̄ oliuaū pondus mensure p̄mis-
cāe quæ dicitur bin duas coas atticas capiens. Quibus pmix-
tis & coactis facta est arte vnguentariorū vnc̄tio suauissima &
reliqua Ex quo quū hmoī Hebraeoḡ atq; s̄līmos vnguetovlos
cōstet: eos huius rei auctores extitisse haud credere absurdū
fortasse fuerit: nos tñ hanc rē in medio relinquimus. Sed. pli.
in. xiiij. & Solinus p̄diderūt primū castris Darij regis expugna-
tis in reliquo eius apparatu Alexādrū coepisse scrinnū vngue-
torū: posteaq; voluptatē eius a nostris quoq; sit et laudatissima
atq; etiā honestissima vitæ bona ad missā eē. Verū apud per-
fas etiam ante Darium vnguenta fuisse testatur Herodotus
li. iii. scribēs Cambysem cyri filiū missile legatos cū maximis
dōis ad Aethiopū macrobioḡ regem. iter q̄ vnguentia labastiḡ
fuisse. Regem vero quū ad Ichthyophagis (hi. n. missi fuerāt)
rationē cūlecturat hmoī vnguenti didicisset: id penitus asper-
natū eē. Quando aut̄ primū ad romanos vnguentum perue-
nerit, haud propalam ē. Certū ē teste pli. in. xiiij. Antiocho rege
aliaq; de victis: vrbis anno quingentesimo sexagesimo quin-
to. P. Lichiniū crassū & iulīū cæsarē Cen̄tores edixisse ne quis vē-
deret vnguenta exortica. sic n. appellauerunt.

Cui primitus iuenerit Aut̄: argētū: ferr̄: plūbū
aes: forcipē: marculū: vectē: incudē: aerariā: ferrariā: q̄
fabricā: ferr̄: compactionē: æris atq; aur̄: conflaturam
& ignem primo: mox e Silice aut liguis / & folles atq;
lucernæ v̄lum

Cap. xix.

EX metallis q̄bus nūc humane cōstat opes/ aurū p̄cio
sillimū ē cul⁹ habēdi tata mortales libido cepityti eo

Liber

effodiendo lālā ad inferos penetrauerint. dicente Ouid. in.
met. Sed itum est in viscera terræ:

Quaç recondiderat: stygijsq; admouerat ymbris;

Effodiuntur opes irritamenta malorum/

Iāç nocēs ferrū/ ferroç nocentius aurum Prodierat. Vñ de
hominibus intēte fodientibus illud phaletij scitū Plutonē bre
ui ad superiora adductū iti/ Strabo in. iiij. geog. nō indecenter
cōmemorat. Quare diogenes teste Laertio rogatus cur palle
ret aurū/admodū scite respondit /quia multos inquit hēt insti
diatores. Hoc auctore Pli. li. vii. Cadmus phoenix ad pñngeū
mōtē inuenit (vt alijs placet) Thoas, & Eaclis in panchaia/ aut
Sol occæni filius. Argentū vero Erichthonius atheniēlis/ at
Cæcus. Ad pāgātē at thracie mōtē hec metalla ideo (vt mea
quidem fert opinio) primū inuenta tradūtūr: quoniam ibite
ste Herod. li. vii aurū & argentrū maxime abūdant: Ferrū idēt
Dactyli in Creta adiuenerūt plūbū ex insula cassitide Mida
critus primus asportauit. Aes in cypro insula Cinyra Agriope
filius repperit: itē forcipē. marculū: vestē: incudē: ex Pli. li. vii.
&. xxxiiij. Cui Solinus nō astipulatur: ita scribens quū de cre
ta loquitur: Calthis eadē hita ē apud priscos: (vt caldem au
tor ē) ære ibi primū repto. Sicuti nec de ferro clemēs assent
tradēs Selmentē & dānameneū iudeos in cipro inuenisse. Ae
zariā fabricā alij calibas alij cyclopas inuenisse volūt: q; ferra
riam prīmi exercuerūt. auctor pli. Atq aeris vsum pannones
monstrasse clemenstradit. Aes conflare Aristoteles ait lydū
Scythā docuisse: Theophrastus Delam phrygē putat. Strabo
vero li. xiiij. Geog. dicit Telchines populos ferrū & æs omniū
primos esse fabricatos: vt pote qui harpē id est ensem falcatū
Saturno fecerint. Compactionem ferri Glaucus chius teste
Herodoto in primo ex cogitauit. Auri conflaturā ipse cadm⁹
(vt ait pli.) inuenit. Cæterū hæc fere omnia Diodorus quum
idēis Dactyli tū Vulcano assignare videtur: ita li. vi. inquiēs
Idæi Dactyli traduntur ignisvsum ac aeris ferricq; naturā quo
q; modo fabricantur: in loco quē berecyntum dicūt inuenisse.
Et alibi Vulcanū inquit ferri: aeris: argentii: auri oīmq; q; igne
fabricantur: artē inuenisse ferūt. Verū hīmōi metallorū vñsi
ipso primordio prope orbis apud hebræos qui mortalū oīm
prīmi geniti sunt: ex lectione Iosephi de antiquitatib⁹ iudeos;

Phaletij dictum Diogenis responsio

In plerisque locis fuisse deprehēdimus, qui volumine primo ferariā artē Tubalchain Lamech filio assignat, sicut clāmens tē periē ferri Delæ Iudæo attribuit. Quis Hesiodus Delā ex Scytha fuisse affirmet. Vñ eorū qui h̄mōi reū autores produnt alios alibi primos hæc metallā & si dū aī regia mōstrasse par est credere ignēreste Diodoro l.i, quidā sacerdores affirman vulcanū rep̄isse: & eo bñficio ducē ab ægyptis constitutum. Vitruvius in. ii. de architect, dicit arbores ab initio vētis agitas inter se terētes ramos hūc primū excitauisse, mox vero ho mines ligna adiūcītes conseruasse. Alli hoc idæis Dactylis ascribūt. Sed rectius profecto factarēt: si ideo (vt decet) hoc humanae vitæ aduersus vim frigoris p̄sidiū acceptum referrent. Ignē e silice pyrodes cilicis filius inuenit at eundem seruare i ferula Prometheus docuit, auctor pli, in vii. Hic magis meo iudicio admiratione dignū occurrit exploratorū in casulis pa florūq; inuentū: qui quā ad excutiendū ignēnō sibi sp lapidis occasio esset: ignē ex diuersis arborib⁹ cōcipere didicerunt. dīcente pli, in. xvi. Calidæ morus: laurus: hedera & oēs quibus signaria sunt. Exploratorū hoc vi⁹ in castris pastorūq; rep̄pit. Teritur igitur lignum ligno, ignēq; concipit attriti: exciente materia aridi somitis fungi vel foliorū facilime cōceptū. Sed nihil hedera p̄stantius, q̄ teratur lauro laurumq; terat Folles vero. i. instrumētū: quo attrahit vēt⁹ atq; emittitur ad ignē ex chādū Anacharsis Scytha teste Strabone li. ii. geopol. rep̄pit. lu Anacharsis foliū in cernæ vi⁹ ægypti inuenit, Auctor Clāmens.

CA quibus primū nūmus aureus inuenerit: aut quib⁹ uentor, argenteum & aes signauerit, atq; speculum argētū Egyp̄tius fecerit. Cap. xx, cernæ vi⁹

Tinā aurū sacra famēs (vt poeta dixit) posset et vita inuenerit, hominū i torū abdicari ab optimis quibusq; cōuītis p̄cīstū. Sicuti crates ille theban⁹ ita eē faciēdū exē. Cratē ma- plo docuit: q̄ teste diuo Hieronimo cōtra Iouianū. Quis laer gnum aurū ei⁹ aliter tradat) piecio in mare nō paruo aurū pōdere abire sit pōdus ī ma- pessū malæ cupiditates: ego vos mergā ne ipse mergat a vo- re piecille, bis. Q uod haud me hercule temere fecit aurū. n. etiā bonos ne dū prauos trāuersos plerūq; agit. Quāto igitur cum rebus humanis felicis ageretur, si res ipsæ inter se per mutaren- tur: sicut trojanis temporib⁹ Homerus tradit esse factitum

Liber.

Quā uisus sum pecuniarum (ex quo cū p̄ essent metalli generē antiquissimū cōfīet; quatenus apud Iosephū legim⁹ Cain Ade primi hominis filiū anxie cumulandis pecunij sc̄i cubuisse. Pef simū itaq; vitæ scelus fecit: qui primus ex auro denariū signa uit: q uod plinius lī. xxxiiij, penitus latere dicit auctore incerto Verū Herodo⁹ grauis alioqui auctor in primo hist. volumine scribit Lydos primos omniū nūmū aureū & argenteū ad viēdum percussisse. Q uod plinius fortasse minus silērio preteriſſet: nīl ibi (vt opinor) tantum de romanis locut⁹ esſet. Romæ aut (vt i dē pli. ait) nūmus aureus pc̄culus est āno vrbis sexcen ūsim o quadragesimo septimo. Argentum prim⁹ omnium auctore Strabōeli. viii geog. signari docuit Phaedō. Atqui Ephorus (vii idem auctor es) scriptis pdidit primo Aeginæ a phis done signari cœptū argentū. Ex quo (vt videre videor) huius cemodi scriptores primū ab herodoto q (sicut ostendimus) lydis hoc assignat: mox inter se dissentūt: nīl in alterutro mē dasit in dictione phidonis vnius mutatione litteræ. Romæ signatū āno ab vrbe cōd. quingētelimo octogesimo quinto: auctor pli. Liuius itidē ab vrbe cond. testatur sero esse signatum argentum. Eutropius vero in. ii. suarum hist. dicit nūmū argē teum. primum in orbe esse signatum anno vrbis romæ cīctē .cccc lxxxiii. Primi aut punici bellis sexto. Nota argenti (veluti pli. ait) fuere bigæ: atq; quadrigæ. Aes Ianus primus signaz ut dicit Macrobio li. Sat. Primo Hicigitur ianus quū Saturnū classe peruectū excepisset hospicio: & ab eo edoctus peritiā ruris: ferū illū & rudē ante fruges cognitas vīctū in mellus redigisset: regni eū sociate munerauit quū primum quoq; æra signaret: seruauit & i hoc Saturni reverētia: vt quoniā ille nauis fuerat aduentus: ex vna quidē pte sue capitis effigies: exalteravero nauis exprimeretur: quo Saturni memoriā ē i posteris propagares. Ouidius quoq; testatur in. i. fastorū scribess. Multa quidē didici: sed cur nauialis i ære altera signata ē: altera forma biceps. Et deinde īfert: At bona posteritas pupi formauit in ære: Hospitis aduētū testificata dei. Vnū miror hoc a Pli. Seruio regi romanorū assignari li. xxxiij. ita scribente Seruius rex prim⁹ signauit æs. antea rudi vlos romæ Timæus tradit. Signatū est nota pecudū: vnde & pecunia appellata: Quū plerimē ipse ē i inferius de illa prima æris signatio de mea.

Aquopri
mū argētū
signari ce
perit

Ianus prio
erasignasse

Nota pecu
dūqua æra
signata sūt
pecunia fu
isse appellata
tame

Minerit: dicens Nota æris fuit ex altera parte Janus geminus ex altera rostrum nauis. Sed pli. (vt arbitror) forsitan intellexit. Seruū (scuti credere par est) æs signalle vel primū apud rōanos dūtaxat: vel primū (vt idem in fronte li. xviiij. docet) ouīū bouq; effigie Nā Janus multo ante Conditā vrbē teste Macrobius in latio regnauit: Eutropi⁹ aut̄ secus etiā sentit: in prīmo scribēs saturnū nūmos ærcos latini⁹ primū instituisse Speculū argenteū auctore pli. in xxxlij Praxiteles primus fecit Magni pompej ætate. Inuenta sunt item specula ex ferro: plābo cristallo: vitro mixtisq; materijs incertis tamen auctoribus: in quibus effigiem nostram contemplamur.

De origine annularum. Et cur digitus sinistræ manus minimo proximus annulo coronari consuevit.

Cap. xxi.

Orum pmetheus (vt poete tradunt) cælestē ignē furar̄ esset, ferūt Iouē illū in monte Scythiae Caucalo ferrea cathena vinxisse: aquilāq; addidisseq; iecore eius assidue regnascente perpetuo pascere, dicēte martiale Qua liter in scithica religatus rupe prometheus assiduā nimio pectorē pauit auē. Post hēc pincere heū vt sibi Iouē cōciliaret hac arte vñū fuisse Iupiter amore Thetidis conspecta eius pulchritudine forte exasperat. Q uod sentientes pç quasq; puidētia nō falūtur: cecinerūt qcūq; Thetidi cōnubio iunctus esset: eius filiū patris gloriā longe superaturū. Hoc quū forte intellexisset pmetheus: loui renū classē dicitur. Qui veritus talionē: nō qd ipse Saturno patri fecerat: a filio pate ref: omnē de the tide cogitationem deposituit. Et ne erga prometheū parū gratus videretur: vinculis eū liberauit & vt liberationis eius perpetua memoria foret facta ex vtragiæ hoc ē saxo ad qd alligatus fuerat & ferro ex quo cathena constabat: annulo: digitum eius sinistræ manus minimo proximum cinxit que prima annuli & gēmæ inuenio fuit. Quod plintus li. xxxvii, probe nimirū sentiens fabulosum appellat: Dicens Fabula p̄f morditum a rupe caucasea tradunt: Promethei culog; iterp; tatiōe fatali: primūq; saxi fragmētū inclusū ferro ac digito circūdatū. hoc fuisse annulū: hoc gēmā. Q uis tñ inuenierit ēnūlū spē in xxxlij: al̄t aio ignorari. Cōstat veteres (vt idē auctore) ferreo annulo eē ylos (vt tertio bello punico, Appian⁹ ait oēs g. llii)

præter tribunos usurpasse) & longo certotope Senatū quidem Romanum habuisse aureos manifestū est: tam sero inueniuntur sunt. Vñ in eodē li. inquit. Nec illacis temporibus viros fuisse annulos video: nusq; certe Homerū dicit: quā & codicilos missitatos epistolarū grā in dicit: & cōditas arte vestes: ac vasa aurea argentea p: & ea colligata nodi: nō annuli nota. hęc ille. At Iosephus auctor antiquitatis in egerim i pleris q; locis in libris quos de antiquitatibus iudeorū castigatissime scripsit: p: nū clausis (vt dī) oculis annulorū vetustatē intuitū esse: aperte demonstrat: Hic n. quā in. li. antiquitatū de vestibus sacerdotū meminīt: quas Moses cōstituit: q; (vt sepi ex testimoniō Eusebīj docuimus) quadrigentis annis bellū trojanū pcessit: annulis ēt in vestibus alijsve operibus veteres hebraeos illacis typis bōe vlos s̄c̄ribēs testatur. Ad hęc aut̄ inq̄ tertio indulitus indumento: qd dī Ephot. Fit. n. hoc mō: vt sit textus ei magnitudine cubiti de cūctis colorib; auro p variatis: amplectēs omnē pectoris locū. & infra Vnūtū Ephot cū ratiōali annuli aureis pcculōs singulos sub æqualitate cōmissis: p vittā hiacintinā: q̄ immititur pligaturis & cōfertōibus alter utris annulorū. Et deinde subiungit: Quā ergo p se illiquos diximus: annuli sunt firmi: nec possunt pōdū lapidū sustinere: aliū duo maiores & rel. Et quā de mēla loquitur: quā idē Moses fecit: Ait: Et pulsugulos eius pedes superiori labio erāt annuli: p quos vectes deaurati mittebantur. Hic igit̄ hoc est ab hebreis (si antea non fuerit) annulorū vñ fluxisse credibile ē: eorū tñ veluti multas quoq; rē oblitteratis certis auctoribus. Mactobi aut̄ li. Sat vii. inquit p veteres nō ornatus sed signāti cā annū secū dī cūferebāt. Vñ nec plus habere qvnū licebat: nec culū: nisi liberō. Et imp̄t̄nebat sculprura materie annuli: siue ex ferro: siue ex auro foret. Postea vñus: luxuriantis etatis signaturas pccosis gēmis cōp̄it insculpere. Et hęc certati oīs imitatio lacessit: ut: vt hoīes aliquāto studiosius lapides pcciosos requirerent. Hic factum est: vt annulus in dīgitō qui minimo p̄ximū ē: similitrā manus gestaretur: ne pcciosi lapides (ē. n. hęc manus ociosior) frāgerētur. Vel ideo ille dīgitus (vt idē macrobi alt̄) annulo coronatur: quia ab eo nerū qdā vñq; ad cor p̄ḡt. Mox teste pli. li. xxxiiij. gēmas violari nefas putarūt: ac ne quis annulū amplius signaret: solidas gemmas addiderunt. Annulūq;

**Contra pli
mū hebreos
annuli
vñ reppis
se testis est
Iosephus**

**Quare i di
gio siniſ
stre manū q
minimo p
ximū ē an
nullū quodā
gestarecūt**

super (vt hoc quoq; referam) apud Romanos disslexerunt al-
terum ordinem a plebe: vt semel cooperire esse celebres: sicut
tunica ab annulis senatu tantum, hæc ex plinio.

De origine vitri & Electri / & quis primus inuenie-
rit mitrum, & Myrryna in Urbem aportauerit &
de Chrysallo. Cap. xxij.

Voniā pli.lib.nat.his, trigesimo sexto de vitri origi-
ne eleganter docet: ei? ideo verba ponā: que sunt
pars ē Syrie q̄ phœnice vocatur finitima fudæ ita
mōtis carmeli radices paludē h̄fisq̄ vocat Cadebea. ex ea cre-
dit nascibet̄ ānis quin p̄ milū passuū spacio in mare p̄fluens
iuxta ptolemaidē, ier? hic currit: in salubris potu. sed cerioniis
facer: liosus vado p̄fudus: nō nisi resuō mari harenas fatetur
fluctib?. n. volūtate nitescūt de tritis sordibus. Nūc & a mari
no credūtur astrīngi morbu. non prius viles. Quingentorū ē
passuū nō āplius littoris spactū. Idq̄ tantū multa p̄ saecula gi-
gnēdo fuit vitro. Fama ē appulsa naue mercatorum nitri quū
sparsū per littus epulas pararent: nec eslet cortinis attollendis
lapidum occasio: glebas nitri e naue subdūsse: quibus accen-
sis permixta harena littoris translucentes nobilis liquoris flu-
xisse riuos & hāc suis originē vitri. De hoc āne Iosephus ēt in
ij de bello iudaico Stradijs ait duobus a Ptolemaide belū an-
nē distare: iuxta quē sepulchrū Mēnonis sit: & vitrea in ro-
tunda valle garena: quā venti ex circundatis iugis cōuehāti
exhausta seculis vi. Sed ante omnia mirabili natura: mutādi
alia quoq; in vitru q̄ attigerit metallā. Electru teste Diodoro
li. vi. primo in Basilea in lula inuētū ē: i Cythiq supra galatiā
opposita in oceano iacet. In quā (vt idē ait) tēpestas electrum
plurimū euicit, nulla alia in parte orbis repertū. Nec me p̄ Sed
terit: q̄ fabule ex lachrimis sororum Phætōtis fieri tradunt.
de electro. Luccino varie sūt scriptorū opinōnes: quas pli.li.
nat. hist. Vlēimo late exequitur. Minium qđ i argētatijs quoq;
reptitur: iuētū ē (vt auctor est Pli. in. xxxiiij) a Callia atheniense
in clo iperāte aurū posse excoqui: harena rubēte i metallis ar-
gēti. qđ in Ephesio: agris vitruvio li. viij. Arch. reptum placet
Myrrhina que teste pli. Oriens mittit (est. n. humor sub terra
calore dentatus) pōpeius Magn⁹ prim⁹ in triūpho quē de pli-
gatis duxit: in yrbe inuexit. De chrysallo quū ip̄lexū locisre

Quis mīnt
um reppit.

Liber

De crystal perlatur & nullo hulus rei primitus inuentore prodito in obiecto
li origine beo qd referâ nisi q plinius li. ultimo. nat hist. prodit crystallum
gigni gelu vel hemerio concreto. nec aliubi certe repperit. q
vbi maxime lyber. næ niues riget: & glacié deniq; esse. Q d So
linus fallū eē probat. Nā si ita foret iquies nec alabāda asie.
nec cyprus insula hanc materiā pcreat̄: quibus regionibns
citansimus calor est. Verū hoc significanitus a diodoro in. ii.
declaratur sic scribēte Crystallus enim lapis ex qua oritur pu
ra congelata: non quidē a frigore: sed diui caloris vi:qua du
ritiem feruet: variisq; suscipiat colores.

¶ De origine Simulachrorū & statuarū. & q primo
statuas posuerint. & q græci cōtrario romano rūmo
re eas non velabāt. & qdā memoratu digna de ima
gine Magni alexandri.

Cap. xxiiii

Vana esse
simula
chra.

DT possenteorū memoria retineri. qui vel morte subtra
cti vel abentia separati sunt iccirco ab hoib⁹ (vrne
mo sane ambigit) fingendarū similitudinū ratio in
uēta ē. Q uo sit vt quū Deus vbiq; preses sit: nihil profecto sul
tius fieri potest: q; eius simulachrum fingere. Vnde moses vt
alioqui sanctus & innocens ac sapientissimus auctore Iosepho
in primo contra appionem: & in. xvii. antiquitatū suis legib⁹
probabit omnino simulachrum fieri: aut in templo pon. Ex
quo quū Caius princeps petroniū legatū in Syriā mississet: et q
mandasset vt omni ope curaret: suū simulachrum in tēplo hile
rosolymis erigere. Iudei ne patrias leges frangerent: adeo re
sistere coepertunt vt iā iā ad arma ventū esset nūl: vt idē testis ē
li. xviiiij. antiquitatū agricola iudeorum. Rex a caio impetrat
set: ne huiusmodi statua in templo poneretur. Apud Scires ēt
(sicut tradit eusebius li. de ppa. euang. vi) lege cautum erat:
ne simulachra adorarentur. In romanorū quoq; templis Clas
mēs ait ex instituto Numæ mos alcā doctrinā penitus a mulat
ris annis cētū atque leptuaginta ab irbe cond. nullā īdaginē
neq; fictā neq; pictā esse cōspectā. Afferit idē & plurarchus in
vita Numæ. Perse itidē teste Herod. li. primo & Strabone in.
xv. geog. statuas nō exstuebant. Sed vnde simulachra fingē
di vius profectus sit: non facile inter audtores cōuenit. Macro
bius enim ab Herrule autumat: qui lib. Sat. primo. Epicadus
inquit refert Herculem occiso Geryone: quum virctor per ita

Nam armenta duxisset: ponte qui nūc sublicius dictur: ad tēs
pus instructo hominū simulachra pro numero sociorū quos
ea superegenationis amiserat: in fluuiū de missis et aqua secū
da in mare due et a pro corporibus defunctorū veluti patrijs
sedidus redderentur. Et inde vsum talia simulachra fingēdi
inter sacra māsisse. Verū deinde sibi magis placere ait hūc mo
ré a Pelasgis fluxisse. Qui teste Dionylio Halicar. i. i. an. rom.
postq̄ diu errabundū i latiū venerit. in lacu curulienſie natam
insulā deprehēderūt decima p̄de scdm responsū apollini cōse
crata ereditisq̄ Diti facello & Saturno ara illū hūanis capitib⁹
hūc vitiorū vīcis placere se existimabant ppter oraculū i quo
erat & capita inferno & p̄tī trāscultite lumē saturni festū. Sa
turnalia nominātes. post hæc Herculē ferūt cum Geryonis pe
core per italiā reuertente suaſſe illorū posteris vt faustis sacri
ficiis infausta muraret offerentes Diti in hominū capita. sed
oscilla. i. parua ora ad humanā effigiem formata. Et saturni
aras non mactatis viris. sed accenlis cæteris excolementes. In
de inualuitcōsuetudo. vt & cæteri saturnalibus mitterentur
et sigilla hoc est oscilla arte fictili fingerētur. Alii auctore Dio
doro li. iii. dicunt Aetiopeſ simulachrō p̄ vsum primum inue
nisse: & ab eis dein ægyptios accepisse. Sed Lactantius. Fit a
Prometheo manasse huiusmodi viū tradit li. diuini. inst. ii. in
quiēs Verū quia poetas dixerē nō omnino mētiri solere sed fi
guri siuoluere & obscurare q̄ dicāt. Nō dico esse mentitos sed
prīmū omniū Prometheū simulachrū hois. formasse de pigi
et molli luto ab eo p̄ nūtā eē primo autē statuas & simulachra
singendi. hæc ille Reperim⁹ tñ lōge ante Prometheus qui te
ste Eusebio postogygiū diluuiū in attica fuit simulachrorum
vsum fuisse Nā Rachael teste Iosepho in p̄io antiquitatū quū
Iacob eius vir e Melopotania a Leba ſocero aufugisset. simu
lachra deorū furata ē. Eusebius exā ex tellimoniū plutarchi
in. iii. de euangelica p̄paratione simulachrorū fictionē eſſe an
tiquissimā cōprobat. Romae teste Plinio in. xxxiii. simulachrū
ex ære factū Cereris prīmū collat ex peculio Sp. Cassiliem
regnū affectantē pater Iplius intemerat. Mox adiis ad homi
nes statue transferunt. Athenienses. n. primi statuas publice
posuisse armadio & Aristogitonī tyrannicidis dicūtur. quod
haud proflus Plinius ſe ſcire affutat. Statuā aureā & solidā.

Oraculum:

Liber

primus omniū gorgas Leontinus Delphis in templo sibi posuit. lxx. circiter olympiade. quis (vt idē ait) statua ex auro solida quā græci holosphyra ton vocant: omniū primi in templo Anaitidis posita dicatur. Argenteam quidam primā fuisse eorum: quam sibi fecit pharnaces quā magnus pompeii in tripli transfluit auctor pli. In Italia teste Valerio Max. li. iij. M. Attilius Clabrio primus statuā equestrem auream patrī suo posuit. Fiebat etiam ex ære: ebore. ligno & marmore. Romanis antiquitus (quod non est præterevendū) statuas velare: cōtra græcis nudas ponere mos fuit. In hac statuaria arte plurimō sum floruerunt quos pli. in. xxxiiii. luculenter explicat: an oēs tamē phidias athenēlē magnis effert laudibus: de quo fabi idē li. xii. meminit. Occurrit hic obiter memorandū: vt Rosmae Macrianorū familia speciale sū habuit: vt alexandrū magnū virtū auro & argēto mulieres i reticulis & dextro cheris & anulis exculpū sp̄ gestarēt. Nā (sicut Iulius capitolinus in yīta. xxx. tyrānorū docet) dicuntur iuuari in omni actū suo: quia alexandrū sculptū aut auro aut argēto gestitāt. Vñ (vt opinor) augustus cæsar insigniā epis̄toliā Magni etiam alexandrī imagine diu yfus est. Auctor Tranquillus.

Angustus i
signādis e-
pis̄toliis diu
alexandrī
vī' estima-
gine.

Pictoriæ ar-
tis inuenio-
tes.

De origine picturæ. Et quis primū colores inueni-
erit: aut peniculo pīnxerit. Cap. xxiiii.

P Roximū est: vt post statuariā artē: de picturæ inveniō
primū dicatur. Q uādo illa effigies rerū lignis: ebore
metallis (vt dictū est) singit: hæc imagines colorū diuersitate
aut liniamētis quibusdā similitudines reddēs facit. Picturā
Itaq̄ teste pli. li. vii. Gyges lydius oīm primus inuenit i ægypto
In græcia vero pyrrhus Dædalī cognat⁹: vt aristotele placet:
vt Theophrasto: Polygnotus atheniēsis. Q d̄ haud quaq̄ idē
plinius li. xxxv. capite. ix. approbare videtur: sic scribens Sca-
cut Polygnotus Thasius: qui prim⁹ mulieres lucida veste pīn-
xit: capita earū mitris versicolorib⁹ operuit: Plurimūq̄ pictur-
æ prim⁹ cōculit. Si quidē instituit os adaperire: dētes ostendere
vulnū ab antiquo rigore variare. Incerta igitur de picturæ ini-
tijs q̄stio est. Nā & ægyptij eodem plinio teste sex milibus anno
rum apud ipsos inuentam: prius q̄ in græciam transire affec-
māt. Græci autē alij apud Sicyonios. alii apud corinthios reptā
dicunt: omnes ab ymbra hominis lineis circunducta. Q uod

Fabius aperte testatur in. x. dicens. Non esset pictura nisi quod lineas modo extremas umbras quam corpora in sole fecisset; et cū scriberet. At si oia pensem eas: nulla sit ars: qualis iueta est nec intra initum stetit. Quattuor hactenus Talis itaq; prima fuit pictura. Secunda singulis coloribus, postea operolior iueta est: duratq; talis etiam num. Linearis (ut plinius in. xxxv. tradit) a Phyloclae ægyptio vel a cleante corinthio inuenta est. Primi eā Ardices corinthius & Thelephanes Sicionius exercuerūt sine villo etiā colore. Cleophaetus corinthius colores inuenit. Idē auctor. Penicillo gloriā primus Apollodorus athensis contulit. In hac illustres fuerūt. Timagoras chalcidensis: rythris: dein de polignotus: aglaophion: alij quoq; post hos: de quibus pli. Quint. in. xii. assatim referunt: quos studio breuitatis omitto quā presertim talis minime instituti operis executio.

De primis plastice inuentoribus: & quis rotam figurariam reppererit.

Cap. xxv.

Onuenit picturæ cōtexere plasticē hoc est figulinā arte quæ ex terra similiudines itidē fingit. Hac (ut pli. in. vii. ait) chorebus athensis inuenit. Sed idē li. xxxv. Dibutadi hoc assignat: dicens Disputades Sicionius figulus primus inuenit corinthi filie opera: quod capta amore iuuenis. illo abeſte pegre: umbrā ex facile eius ad lucernā in parlete līneis circulū criplūt: quibus pater ei⁹ impressa argilla typū fecit: & cū cæteris fictilibus induratū igni proposit. Eūq; seruatū in nympheo: donec corinthium Mummius auerteret: tradunt Sunt quin famo primos omniū plasticē inuenisse ideochum Rhetum & Theodorum prodant. Demaratumq; corinthium profugum qui targunitum priscum populū terrarum principis Regem in hetruria genuit: comitatos factores Euclapū & Eugramnū: & ab his italie mox traditam plasticē Eprophastice id est forma quæ ad fingenda alia opera adhibetur: effigiem formare primus inuenit Lissistratus. Sicyonius frater lyspi. Idē hominis imaginē gypso e facie ipsa primus omniū expressit. Sic res in tantum crevit: ut nulla signa statuæ vel sine argilla fierent. Quo appareret antiquorem hanc fuisse scientiam quod fūdi aeris. haec ex pli. Hinc insuper plurima vasorum fictilium genera reperta sunt: quæ modo humanæ vitæ usui sunt. Rosam figurinā auctore Ephoro (ut ait Strabo libro. vii. Geog.)

Liber.

et Laertio II. primo & plinto in vii. Anacharsis Scytha philos
tophus primus inuenit. In quo tamen ipse Strabo Ephorū ar-
guit: inquietens Hæc ipsa autē loquor aperte haud ignarus: q̄
hic ipse nō oia verissime proferat: & illud p̄cipue de anachar-
side. Nā quomodo rōte ipsa ex eius inuentione extat: quam
Homer⁹ antiquior illo nouerit (Ceu figulus cui dextra rotam
quatit otius apertam. & reliqua. vt alij volunt) Hiperbeos co-
minthius inuenit. Diodorus vero li. v. dicit Talum dædali foro
ris filium repperisse. Figuli aut̄ teste pli. laudatissimi fuere Di-
mophilus & Gorgafus.

¶ Polydori Vergili⁹ vrbinatis de inuentoribus
terum Liber Tertius Incipit.

Agricola-
etionis com-
mendatio.

DCA quibus primū inuenta agricultura. Caput. i.
On ū equidēneſ cius quos dā fore: q̄ vehemēter de-
mirabūtur nos postremo fere loco de inuentoribus
agriculturæ aliqd tradere distulisse: quū p̄fici (vt
Cicerō in officialibus libris iqt̄) omnū reḡ ex quibus aliqd ex-
quiritur: nihil sit agricultura mellus: nil vberius: nil dulcius:
nil homine libero dignius. Vertum nec eo milii succenseat: q̄
tenus hoc ipsum cōſulto vel (vt verius dicam) ex iſtā uſtria fe-
cimus vt longo legentes itinere defatigati nouū tandem paſſū
ſiue (vt ita dixerim) nectar offendenter: quo vires recreare &
veluti diutinā fame explere posſent. De huius igitur rei initis
hic cōmode edillerā: si prius tamen docebit̄ quātis eā laudi
bus ure ac merito p̄ſtantissimi auctores efferat: vt pote qua
multis ſcatet bonis Columella itaq̄ in primo de re rustica co-
querēs ſui temporis molliciem: ait At me hercule vere illa pa-
les Romuli alliduis venationibus nec minue agrestibus ope-
ribus exercitat a firmissimis preualuit corporibus: ac miliciā
belliquū res postulauit: facile lufiuit duratā pacis laborib⁹
Semperq; rusticam plebem urbane præposuit. Cato itidem de
agricultura iquit Fortissimi viri & milites strenuissimi ex agri
collis gignuntur: minimeq; male cogitantes. Vnde teste cicerone
de ienectute in agris Senatores erant. vt. L. Q̄uintius Cin-
cianus: cui in agro aranti nūciatum eſt: eum dictatore eē fa-
ctū vt curi⁹: & cæteri ſenes. Ex quoq; eos accerſebat: viatores

nominati sunt. Quid q̄ etiam teste plinio li. xviiij. agrum mae Agrū male
le colere cēsorium probrum iudicabatur? Atq; (vt refert cato) colere ab
quemvirū bonū colonū dixisset: amplissime laudasse exīsima antiquis cē
bant. Sed ne putas hoc tantū in romana repu. contigisse: de sorū pbrū
cultura agri precipere p̄incipale etiam (vt plinius dicit) fuit iudicatum
apud exterios. Siquidē & reges fecere Hiero. Philometer: at- fuisse.
talus archelaus. Vnde non in urla Xenophonti (quēadmodū
testis est. M. Tullius in catone) nichil tam' regale videbatur:
q̄ studium agri colēdi. De laudib⁹ haec tenuis: Agriculturam
primū omnī teste Diodoro in primo Osiridē qui & Dionysius
dī repperisse ferunt. Affirmat item Tibullus in prio ita scribēs.
Primus agraria manu solerti fecit Osiris.
Et teneram ferro sollicitauit humum.
Primus in expertæ commisit semina terræ:
Poma que non notis legit ab arboreb⁹. Sed hoc (vt opinor) a-
pud ægyptios tantūmodo. sicut Triptolemus primus i græcia
& asia teste Iustino. In. ii. inuenit: de quo Oui. in illis fastorum
Iste quidem mortal is erit sed primus arabit. Et feret & culta
premia tollet humo. Et in latio Saturnus (vt suo loco dice-
mus) Sed omnī primā cererē quæ (vt ciceroni libro. ij. de na-
tura deorū placet) a gerēdis frugibus quasi Geres nominata
est: mortales agriculturam docuisse teſtatur Vergilius i prio
Georgicorū sic i cribēs Prima ceres ferro mortales Vertere ter-
rā i ſtuit. testatur & Ovidius libro quinto Met. inquiens Pr̄
ma ceres vno glebā dimouit aratro. Prima dedit fruges: ali-
menta q̄ mitia terris. Verū hæc haud ſcio quārum fide digna
ſint: quādo illud verius eſſe duto quod Iosephus in primo an-
tiquitatū tradit. Docet n. Cain Adæ filiū omnī primū cōpe-
rile terrā colere primū que terræ terminos posuisse. Vnde (vt
in cōfesso eſt) ex illis quos memorauimus. deinceps agricultu-
rā alios alijs primos mōſtrasse credere par est. Sed iam ad alia
que pertinet ad cultum agrorum tranſteamus.

TQuis primū mortalib⁹ fruges & eas molēdiāt ster-
corandorū agrorū vel pinsēdi frumenti viū moſtra
uerit: & boues aratro ſūxerit: aut ferramēta rustica
inuenierit vel cribra diuerſi generis. Cap. ii.
Etū naturā primū hoies glād b⁹ aliuisse Plinius in pe-
mio. xvi. libri auctor eſt. he & Nalo ſeltaū. i. met. dices.

Liber

Contentiq; cibis nullo cogente creatis
Arbuteos fructus montanaq; fraga legebant.
Cornacq; & in duris harentia mora rubetis
Et quæ deciderant patula Iouis arbore glandes.
Definde inuentū est frumētū, dicēte Vergilio in primo georgiæ
corū. Quū tam glandes atq; arbuta sacrae. Deficerēt silua: &
vidū dodona negaret Mox & frumētis labor addit?. Q uod
Quaremp; (vt plinius li. vii. docet) Ceres quū antea (velut dictū est) homi
nes glande vesceretur inuenit. Eadem & molere & conficere
colue=t
runt.
docuit. In attica, Italia, & Sicilia, ob id ea iudicata. Idē quo:
q; Maro affirmat. & Diodora, volumine, vi. scribens Cererem
primā ad inuenisse vsum frumēti, quod foris inter alias her-
bas nascetur ignotū cæteris docuisse que hoies nascēd̄ se-
uandi que & serendi vsum. Sed sibi in sicilia tātū placet eē in
uentū: quoniā his in locis agreste triticū oritur. Strabo etiā l.
xv. dicit in insulani terra in diez frumentū sua spōte nasci. At
qui idem Diodorus in primo huius frugis inventionem Isidi
tribuit. Neceo tamen (vt opinor) a priori sententia discrepat:
quādoquidē ipse paulo superius Isidem dicit eandē esse quā
cererem nuncupāt. Huic deo Oui. nō modo frun̄ eti sed oīm
frugūvsum assignat: inquisē prima dedit fruges alimēta que
mitia terris Verū Iustinus lib. sui Epit. iij. scribit sub Erichtheo
Athenarū rege frumēti sationē apud eleusin a Triptolemore
pertam, cui scilicet testis Diodoro l. vi. a crete mādaū fuit vt
id ab ea ante inuentū homines doceret. Sed idem Iustinus in
ibi diuersum sentiens hoc potius athenienibus ascribere vis-
detur dicens Primianifici & olei & vini vsum docuere: arate
quoq; & serere frumēta glande vescētibus mōstrauerunt, cui
Aristoteles auctore laertio astipulaſ. aiebat. n. athenienses (sic
eos reprehēdebar) frumēta & leges inuenisse: verū eos frumē-
tis quidē vti: nō legib⁹ Q uod Diodorus p̄be ac significanter
declarat in. vi. scribēs cererē post Siculos vsum frumenti pri-
mos athenienses docuisse. Q uo fieri potest. vt secundum cere-
rē & siculos ipsi mox primi hoc alis ostēderint In latio autē te
ste macrobio Saturnus oīm p̄tīm⁹ docuit. de quo Eutropius
ipse. n. inquit saturnus adhuc rudes populos domos ædifica-
re terras colere: plātare vineas docuit atq; humanis morib⁹
vivere. Q uū antea semiseri glandiū tantūmodo alimenus vi-

Diversos
diuersis in
regionibus
agriculturā
edocuisse.

nam sufficiantur. Vsum autem stercorum agrorum refle Servio super. viii. Aeneidos plurimus inuenit. Vnde & sterquilinus dicitur est. Plenus vero eius frater pinsendi frumenti. pp quod a pistoribus colebatur. Quaenam pli. in. xvij. huc vñia Homerū retate fuisse: & Argeū regem in græcia excogitasse diuulgasse vero i Italia Hercule tradat. Boues ad aratru Diodorus. li. iiiij & v. ait Dotonis secundū ex Ioue & proserpina genitū vel (vt alij sentiū) ex Cerere primū sumxisse: qui terra primus manibus hominū coleretur. Plinius vero. lib. vij. tradit: q̄ bouem & aratru briges Atheniensis inuenit. (vt alij). Triptolemus de quo poeta in primo Geog. intellectus: quum dixit Vndeque puer monstrator aratri. Super quē locū seruus Alij inquit Triptolemus: Alij osiris: quod verius est Nam Triptolemus frumenta dūcuit. Tacuit autem de nomine: quia non unus in orbe aratri monstrator fuit sed diversi in diversis locis. Vnde Trogus prodidit Habidem Hispanie regem barbarū populū primitus docuisse boues aratro domare: frumentaque fulco serere de osiris de (vt ostendimus) sentit eti Tibullus Ceterū oia ferramenta rusticā quibus terra vertitur simul (vt puto) cū aratro Cererē cōperisse Vergilius proculdubio hoc versu demonstrat. Prima Ceres ferro mortales vertere terrā instruit. Q uod vel seruus Honoratus grāmaticus approbat: dīces ceres prima omnēgenus agriculturę hominibus indicauit. Nā quis vel Olymvel Triptolemū aratru inuenisse dicant: illa tri omniē agriculturā docuit. Nā ferrū dīcendo omnia agriculturā ferramenta expressit Verū omnia hæc omnino fabulosa sūr: aut hi quos memorauius: nouissimi & alij alibi hēc cōmonstrarunt. Nam (ve Eusebij atq; Lactantij testimonio cōstat) multis āte tempesiātibus q̄ essent Ceres: Dionysius: Saturnus: Triptolemus: frumentū vñus apud mortales erat: p̄sertim apud hebreos & egyp̄tios: vt ex lectione Iosephi in primo antiquitatum cognoscere possumus. Sed magis n. ii. vbi (ne altius repetā) tradit quē admodū iudaea caritate annone laborāre Jacob ad eū endū frumentū filios in egip̄tu miserit. E quo quā hebrei (vt superiori capite indicauimus) prīmū omnīū terrā coluerit: porto citra omnem controuersiam credibile ē: ab eis tū agrorum culturam tū fruges ac eas molendi vñus tū & ferramenta rusticā ad posteros manasse: & hos ea ipsa (nulla, n. arsy) Fabi⁹ ait ita int̄

Liber

qui suū sletit) subinde ad auxisse. Cribro si genera teste Plinio libro. xviii, e letis equorū Gallia inuenit. Hispania ex lino ex eulloria ad excutiendā farinā. & pollinaria ad purgatdū pollinē, & grossiusculū puluerē. Aegip̄ vero ex papyro iuncōque

Cui primitus vites & vsuma vini & arborum fructus reppererit: & vino aquā miscuerit: & vnde talis fluxerit: aut quis oleā & vſū olei & mel adiunget: vel ex hordeo potum fecerint: atq; lac coagulauerit.

Ca. iii,

Et si abūde videt natura homini suppeditasse: quā eū prīcipio tālē procreauerit: vt ipse ex omnib; aīas lib; vn; ratione (sicut ait Cicero) ad deū qua pxime accedere posset: Tamen quā statī genitus nullo foret subsidio fultus: (carebat. n. indumentis: rēdibus: igne: cibo preter q; in dīe quēsito: multis deniq; rebus vite necessariis: que deinde vī gente necessitate quae rerum magistra est: ipse adiuenit) non facile est (vt Plinius In fronte. viij libri perhibet) existimare natura homini melior patens an tristior nouerca fuerit. Fatēdū est tamen: q; si nos hisquā illa nob̄ stradidit. contenti essem longe melius res sepe haberent. Nā (vt de ceteris sileam) quis modo fieret temulentus: quod fœdissimū est vitæ dehonestamentum: milleḡ vītorum origo: si aquam priuū a natura poculum homini datum: non vīnum potaremuss: cuius vīm (vt infra docebimus) elius etiam primus inuentor turpiter perpensus est. Vnde diuus heronimus ad euſlochium devirginitate seruanda inquit Sponsa Christi vīnū fugiat: pro veneno hæc aduersus adolescentiā prima arma sunt dæmonū. nō si aqua rida quatit inflat (uper bia: delectat ambitio. Facile alijs carnis vītūs: si hi hostis nobis inclusus est. Et infra subdit: Vīnum voluptatis inveniū est. Vnde proximus a Libero patre intemperantię gradus ad incōcessā Venerem esse coſueuit. Propter quod teste Valerio Maximo matrone romanæ vīno abstinebant. Quod tamen haud obesseſi effet (vt par est) modus in reb;. Nā auctore Plinio non est quicq; aliud vīno modice sumpto vītūs. Qui netā Plato (vti testis est Macrobius libro Sat. ii. existimabat somitem esse quendā & incitabulum ingenjū virutisq;: si mens & corpus hominis vīno flagraret. quod etiam Persie sensissevidetur: quicq; teste Strabone libro. xv. Geog. de

damnatur
ebrietas

Nihil vīno
modice ſū
pto Plinio
testē vītūs.

febris maximis Inter vinum consultabat: quiss ipsi firmiores
 putare: q̄ que in sobrietate fuisset deliberatae Sed tam ipsum Q̄ quisna v̄t
 vini inuentorem indicemus. Vites & vini v̄nta atq; ceteratū n̄ fuerit in
 arborum fructus Dionysium inuenisse Diodorus lib. litij. au- uentor.
 Auctor est vbi dicit Dionysium orbē cum exercitu per amhulan-
 tem & vitem plantare: & ex racemis vīnum torculari ex quo
 ipsum Laeneum appellant: educere monstrasse. Et alibi vīni
 repperisse et arborum fructus testatur. Quāquam idē aliubi
 dicit vites ab eo non esse satas: verum terram cū ceteris plan-
 eis sponte sua tulisse Item Vergilius Hunc initium & reliqua-
 rum arborum inuentore suisse afferere videtur quū de virib⁹
 & alijs arboribus scriptur⁹ statū i principio secundi libri geog.
 dixerit Nunc te Bacche canam. Cæterum Capella de nupius
 Mercurij tradit eum apud Græcos tantum primum vīpi vīsu
 edocuisse. Sicut Saturnum apud latinos Seruius in octauum
 Aeneidos & Eutropitis testimonio sunt. Quidā autem ex ar-
 boribus alimenta hominibus a Seculo Ventifilio reperta vo-
 lunt. auctor Eusebius in primo de Euangelica preparacione
 Culturas earū vel aliarum arborū teste Plinio in. vii. Eumol-
 plus athienensis docuit. Quāuis verisimil⁹ sit id Dionysius
 priorem presulissime mortalib⁹ qui aeas (vt ferunt) arbores plan-
 tavit. Sed hecparū pfecto fide digna sūr Q̄ ua ppter facile La-
 statiū serēte in hæreō: q̄ i. s. suarū linst. (vt in m̄is ad aḡis itidē
 meminim⁹) scribit noe quū ex ēplo eggrell⁹ foret ex arca ter-
 ra studiose coluisse: atq; vīneā primū oīm sua manu seuisse.
 Vnde arguūtur ait qui auctor rē vīni liberū putant. Ille n̄ non
 modo liberū (ed etiā Saturniū atq; vraniū multis aīcessit tāra
 eib⁹). Q̄ ua ex vīnea quū primū fructū cepisset lat⁹ fac̄⁹ bibl-
 iusq; ad ebrietatem iacuitq; nud⁹: Idē etiā Iosephus i prio āti
 quitatū & Hieronym⁹ cōprobat Vino aquā admisceri Staphi-
 lus Sitheni filius (vt pdit pli. in. vii.) instituit cui⁹ rei D̄odori
 luculentē in. v. quū de dionysio loquitur rationē reddit ingēs
 Aliunt quum purum in coenis vīnu detur omnes deū hospitem
 optare bibent. Quū vero poss̄ coenam aquā mixtum sumitue
 Iouem vocare faluatorem. Na puri vīni potus ad insaniā redi-
 git atq; vero mixt⁹ voluptatē letitiatq; affert & phibet i sanitam
 Vīnū coniulis aquā vīno admiscidi mos fluxit. Porum ex hor-
 deo (vītēdem ait) Dionysius, liber pater primus fecit quem

teste Eusebio in. iij. de euāg. p̄par. ceruissā vocāt: secundū Dio-
 dorū zitū ducūt: paulū a vini sapore differentem. Quod ipse
 potionis genus eos portisimū cōficere docuit: quorum regio vi-
 res non ferret. Oleā autē Minerua Athenis inuenit. Vergilius
 Olcæq; Minerua inuētrix in hunc sane modū. Quā n. Neptu-
 nus atq; Minerua teste Seruio de athenarū nomie cōtēderet
 placuit dījs: vt eius nomine appellaretur Vrbs qui munus me-
 lius mortalib⁹ attulisset. Neptunus perculo littore equū anti-
 mal bello aptū p̄duxit. Minerua iacta hasta oleā creauit: que
 melior iudicata fuit: propterea q̄ est insigne pacis. At qui Dio-
 dorū in vi. dicit Mineruā nō creasse mortalib⁹: quib⁹ ignora-
 erat. Quippe (vt nos infra aperte ostendim⁹) ante hūr⁹ deſor-
 tū erat hæc arbor cū alijs silueſtrib⁹ immixta: olei nū v̄lus (vt
 Diodor⁹ ait) aberat: quū eset ignota & eo pacto illam olet ex
 primēdī modū cōperile ferūt. At Cicero li. de natura deorum
 .iij. Aristæū Apollinis filiū oleā inuenisse tradit. Oleum vero
 q̄q; ipse Diodorus (vt mōlitraut⁹) dicit Mineruam repperisse
 tamen li. v. hoc Aristæo assignat: sicut lac coagulare: atq; mel
 conficere. Cui Iustinus in. xiiij. etiam asp̄culatur: quis in. iij. (vt
 antea diximus) olei v̄sum athenienles inuenisse p̄dat. Pl. ve-
 ro in vij. scribit oleā & trapetas aristæū athenienlem itē mel-
 la inuenisse Oleā prærea q̄ longo tēpore athenis tantū reperti
 tur: testatur Herodorus. Quilij v. dicit Epidauri osquineis
 de agrorū sterilitate oraculū cōſulētib⁹ psychia iuſſiliet: vt Daē
 mie & auxel⁹ simulachra ex ligno oleat erigerent: quoniam
 ferebatur nusq; genitū nīſt athenis illa tempeſtate oleā esse: o-
 galle athenienles vt ſibi permetteret: oleā icidere. Quod aque
 fallum eſſe: ex loſephī teſtimoniō deprehenditur: ac illud q̄
 Minerua vel aristæus hāc arborē aut olei v̄sum primo mon-
 strauerint. Hic n. in primo antiquitatū ſcribit Noe quū iam
 cedentib⁹ aquis arca in armenia ſuper verticē cuiusdā mon-
 tis residuſſet: emiſſe columbā & eā mox oleæ ramū ferētē ad
 illū rediſſe. Quo quidē tēpore (vt palā eſt) nondū eāt athenas.
 Deinde in tertio eiusdē operis docet Moiem iſacrificijs oleo
 eſſe v̄sum ad lūpina ſeruanda. Poit quē auctore Eusebijo i. x.
 de euāg p̄par. Apollo aristæi pater genitus eſt. Vñ credere cō-
 uenit Mineruam & aristæū in grecia dumtaxat hāc primo
 conuincere, in italiā olea omnino rāde p̄uenit. Nam Theo-

phraslus teste plinio in principio. xv. libri. Verbis Romæ anno circiter quadringétesimo quadragesimo negavit: nisi ita. xl.
milia passuum a mari nasci. Fenestella vero dicit hanc arborē omnino non fuisse italia: hispania: atq; aphrica Tarquinio Peli sco regnante ab anno populi Romani. clxxxiii. Mel & lac coagulare aristaeum omnū primū comperisse Diodorus & Plinius
auctores sunt: cū quibus congruit Lustinus in xiiij. licet. li. xliij
volum mellis colligendi Gargori regi Curetum attribuat: qui in Hispania saltus Carchesiorum coluit. Sed hic (vt opinor) tam
cum in Hispania primus fortasse huius rei auctor extitit. Ver-
cū haec primitus Hebræis potius assignauerim. Siquidē teste Iosepho & mortalium omnū primi pastores fuerūt: & apd eos
multo ante Aristaeum mellis vslus erat.

A quibus quædam peregrinæ arbores in Ita-
lianam translatæ.

Cap. iiiij.

HArbores tam magno sunt mortalib⁹ vslui: vt sine quis
vita degi nō possit. Arbore. n. (vt plinius ait) sulcamus
maria: terrā vertim⁹: tecl⁹ ex ædificam⁹: simulachra
deorū cōficiam⁹: Arbores pterea cōmunē animalib⁹ vidiū sup
pediat. Quatuor aliae peregrinae sunt: de quib⁹ hoc loco carpti
ac breuiter edisseram. Hæc aliae alibi nascuntur: non enim ois
terra (sicut Poeta inquit) omnia ferre potest. Ex quo multæ
in Italianam aliud translate sunt. Sicut Cerasus: quā. Lucul-
lus post victoriam Mithridaticam teste Plini. lib xv. anno ve-
bis sexcentesimo octogesimo primus vexit e ponto. Testatur
etiam diuus Hieronymus ad Marcellam sicut lepidissime scri-
bens: Accepimus & canistrū cerasis refertū talib⁹ & tā virginia
li verecūdia rubetib⁹: vt earum in a Lucullo delata existimarem
Siquidem hoc genus pomū poto & armenia subugatis de Ce-
ratunto primus romam pertulit Vnde & de patria arboris nomē
acceptit Et zinziphia & tuberes maloë genera Hæc ex aphrica
illa ex Syria Sex. Papynus nouissimis diu Augusti temporis
bus primus acculit. Et armeniacus & persicus arbores: q̄ ex
nomine ipso peregrinæ esse apparent Q uis tamē eas translu-
lerit: non facile dixerim Multe etiā ficorū genera sunt: quæ ex
aliis gentibus ad nos peruenierunt: incertis propemodū au-
ctoribus testis Plinius. Sed Platani in primis ex his quæ alium
de vectæ sunt multū in modū celebrata est. Quæ vt ad nos ve-

Arbores
magno esse
mortalib⁹,
vslui.

Luculū ce-
ralū arbo-
rē primo ro-
mā expōto
Ceraia ad
uexisse

h iij

Liber.

merit: aut quantu*m* ei honoris accesserit Plinius *fn. xiiij.* docet si*m*
inquiet*s* Sed quis non iure miretur arbor*e* vmbra*e* gratia ta*m*
tum ex alieno peritam orbe*e* platanus ea es*e*. Hæc per mare lo*m*
n*ū* in diomedis insulæ eiusdem tumuli gratia primu*m* inuenta
tnde in Siciliam transgressa: atq*ue* inter primas donata Italæ
et*m* ad Mornos viq*ue* peruercta: ad tributarium et*m* pertinens
solu*m*: vt getes vestigal & pro vmbra pendant. Dionysius pri*m*
or Sicilæ Tyrannus Rhegyum in urbem translulit eas dom*u*
suæ miraculum De his fatus ac superq*ue*. Nō est. n*on*. suscep*t* ope*m*
ris munus peregrinas arbores describere Sed hæc (quæd*o* ad
agricultura attinet) perstrinximus: vt illi qui circa rem rusticam
oblectantur: plurim*as* arbores quæ modo in latio abundans
aliunde originem habuisse intellegant.

Quis primus animalib*u* nom*e* iposuerit & ea occi*m*
dere istituerit: & de prio carn*u* es*e*. Et q*uod* multi mor*m*
tali*m* carn*b* oli abstinuerut. Et q*uod* fuerit autores le*m*
cida*m* m*el*æ: & ungueti coronar*u* p*ri* c*on*stitu*m* d*ad*ar*u*
& de prio v*is* uenadi & p*is*c*ad*i: & i*alis* inueni*e*. ei q*uod*
ap*d* romanos prim*p*auon*e* m*el*is posuerit vel auia*m*
ria istituerit: atq*ue* aialia legion*u* i*signia* fuerit. Cap. v.
Voni*a* villa*d*iuersi*gnis* aialib*u* abudat: q*uod* veluti hu*m*
manæ*v*itæ necessaria deus finxit: co*s*entaneu*e* e*st*: vt in
tr*ai*cursu de his obiter aliquid dicatur. Aialib*u* itaq*ue*
simul ac creata s*unt*. Adam telle Josepho i*p*rio antiquitat*u* & Eu*m*
seb*io* in. xi. de p*par*. eu*ag*. noia iposuit: quib*u* et*m* n*ū*c vocatur
Hæc sc*id*um Pli*m*. volumie. vii. Hypplus Martis fili*u* occidere pri*m*
mus istituit: sicut Prometheus bou*e*. Q*d* magis Abel Ad*æ* si*m*
lio tribuere: qui oim prim*u* (vt Josephus *é* auctor) primogen*u*
Prior*u* secu*m* ta suor*u* greg*u* deo sacrificau*m* Carnes aut*e* sub Saturno ho*m*
lor*u* hoies est in aureo saeculo qu*uod* oia humus fuderet: nullu*m* comedisse:
ac carn*u* es*e* sed v*n*tu*ers* vixisse frugib*u* & pomis: q*uod* sp*ote* terra gignebat:
abstinuisse auctore diuo Hieronymo contra Iouianu*m* testatur Diceardi*m*
in libris antiquitatum C: descriptio*e* græcie. Eantes et*m* Cizy*m*
nus & Asclepiades Cypri*m* ætate qua Pygmaleo i*ori*ente regna*m*
uit: scrib*u*it esum carn*u* n*ō* fuisse. Cherem*o* sto*e* narrat de vi*m*
ta antiquor*u* Aegypti*m* sacerdoti*u*: q*uod* ex eo tempore quo ceperisset
diuino cultu*m* delerire carnib*u* & vino abstinuerint: ou*m* quo
q*uod* pro carnib*u* vitauer*u*. & lacieor*u* alter*u* carnes liquidas: ali*m*

Quia villa*d*iuersi*gnis* aialib*u* abudat: q*uod* veluti hu*m*
manæ*v*itæ necessaria deus finxit: co*s*entaneu*e* e*st*: vt in
tr*ai*cursu de his obiter aliquid dicatur. Aialib*u* itaq*ue*
simul ac creata s*unt*. Adam telle Josepho i*p*rio antiquitat*u* & Eu*m*
seb*io* in. xi. de p*par*. eu*ag*. noia iposuit: quib*u* et*m* n*ū*c vocatur
Hæc sc*id*um Pli*m*. volumie. vii. Hypplus Martis fili*u* occidere pri*m*
mus istituit: sicut Prometheus bou*e*. Q*d* magis Abel Ad*æ* si*m*
lio tribuere: qui oim prim*u* (vt Josephus *é* auctor) primogen*u*
Prior*u* secu*m* ta suor*u* greg*u* deo sacrificau*m* Carnes aut*e* sub Saturno ho*m*
lor*u* hoies est in aureo saeculo qu*uod* oia humus fuderet: nullu*m* comedisse:
ac carn*u* es*e* sed v*n*tu*ers* vixisse frugib*u* & pomis: q*uod* sp*ote* terra gignebat:
abstinuisse auctore diuo Hieronymo contra Iouianu*m* testatur Diceardi*m*
in libris antiquitatum C: descriptio*e* græcie. Eantes et*m* Cizy*m*
nus & Asclepiades Cypri*m* ætate qua Pygmaleo i*ori*ente regna*m*
uit: scrib*u*it esum carn*u* n*ō* fuisse. Cherem*o* sto*e* narrat de vi*m*
ta antiquor*u* Aegypti*m* sacerdoti*u*: q*uod* ex eo tempore quo ceperisset
diuino cultu*m* delerire carnib*u* & vino abstinuerint: ou*m* quo
q*uod* pro carnib*u* vitauer*u*. & lacieor*u* alter*u* carnes liquidas: ali*m*

terū sanguinem eē dicētes colore mutato. Brachmanæ apud
 Indos teste Eusebio li. vi. de prepar. euāg. nihil animarū ede
 bāt; Iosephus li. ii. de bello iudaico & in: xiiij. & xviii. antiqua
 tū tria describit dogmata iudeorū Phariseos: Saduceos: Es
 seos quoq; nouissimos miris effert laudibus: ppter ea q; ab uxo
 gibus & vino & (vt Hieronymo placet) carnis semper absti
 nuerint. Nec etiā (sicut idē fētit) hebreico populo statim post pec
 catū Adæ elus carniū adeo cōcessus ē. Euipides tradit q; in
 Creta lous prophetæ nō solū carnib⁹ nō vescebat: sed nec co
 édis cibis quidē. Herodotus vero i p̄rio Babylomios p̄scib⁹ oī
 tantū vicitasse docet. Xenocrates at̄ philosphus de Tripto
 lemī legib⁹ apud athenienses tria dūtaxat p̄cepta in tēplo
 Eleusine residisse scribit: honorādos parētes: venerādos deos Tria p̄cepā
 carnis non vescendū. Lacedemoniorū etiā mēsē summe fru
 galitis erant. Multa deniq; huiusmodi cōtinētia exempla re
 ferre possem q; in presentino inuitus studio breuitatis omitto Secundæ
 Secundas mensas q; bellaria nū cupatur: sones primi omnium affixa
 teste valerio Max. inuenierūt. Idē & vnguenti & coronarū in
 cōiuio dādarū cōsuetudinem haud pua luxurie irritamēta mensa.
 reppererunt. Propter quod Spartanæ ciuitas (vt idē auctor ē)
 severissimi Lycurgi legib⁹ obiēperās aliquādiu ciuiū suoq; oc
 culos a contēplanda Alia retraxit: ne illecebris ei⁹ capti ad de
 licati⁹ vite gen⁹ plaberētur: vt pote q; audierat lautitiā in etiā
 imodicos sūptus: & oīa nō necessaria voluptatis genera flu
 xisse. Vñ mox ad romanos hāc malū cōtagionē transisse veris
 mile ē: apud quos indies magis q; latius sorpere. Nā tā
 ra erat cōiuiorū luxuria: vt facile vna mensa patrimonū &
 si āplū absumeretur: magnū p̄ sepi⁹ res pu. detrimēti⁹ patere
 Vñ Cato ve: usi hac pte vates teste plutarcho aiebat difficile
 esse eā tēpu. salutā fore: vbi p̄ scilicet pluris q; bos vænit. Qd̄ iu Catonis dī
 uenalis Saty. xi. cōquerēs: inqt Multos potro vides: quos sa: cūm
 pe elusus ad ip̄m Credit oritur oītū solet expe tare macelli. Et
 qb⁹ iſole viuēdi causa plato ē. Egregius cōenat melius q; mī
 ferrimushor⁹ &c. Ex quo multæ leges quas Cato cibariās vo
 cat: de coercēdis sūptibus latē fūt. Sed qd̄ de romanis loquor
 nōne illa Cleopatra luxuriosissima cēties festertiū (vt testis est
 Pl. i. ix.) cōenata ē: haustō vñione p̄fōsissim⁹ At: vt vtereg; mo
 res ornitam⁹ q; etas vñq; maioriāt cura à luxu gule idulit

q̄ nostra palati, n̄ causa totū percurrimus equor̄: dicēte Dñs
 Hieronimo propter breuerū gule voluptratē terrā lustramus &
 maria & vt nullum vinū precio i usq; cibus fauces nostras trā
 teat: totius vitę opera desudamus. Item iuuenalis interea gu
 stus elementa per omnia quærunt. Verius vero igitur ē quod
 socrates dictabat multos propterea velle viuere: vt ederent:
 & biberent: se autē bibere atq; esse. vt viuere Auctor macrobi⁹
 in. ii. Sat. Possem in hoc loco multorū stritamētitorū gulē inuē
 tores prodere: quos tamē malo in tenebris iacere: q̄ eos nomi
 nando tot conutis obnoxios reddere Vsum venādī & pīcan
 di quidā teste Eusebio in primo dē prepar euag. apud phoeni
 ces repertū volunt. Veluti Salem & eius vīum Misor & Selech
 inueniētis dicuntur Rome pauonē Q. Hortensius auguralice
 na primus posuit. auctores Varro in. iii. de agricultura: & pli.
 in. x. & Macrobi⁹. ii. Satur. iii. auiarla hoc est loca in quib⁹ do
 mi aues educantur: primus testis pli. instituit iclūsis oīm gñm
 auiabus. M. Iælius Strabo Brundisi⁹ equestris ordinis. Habuit
 eriā tomæ Alexander Imperator voluptatis gratia auctor lā
 pridius. Ex quo coepiū ē animalia carcere coerceri: quibus na
 tura cælū aut terrā assignauerat. Nā & leporaria id est viuaria
 Ferarū muris vndiq; lepta auctore Plinius i. viii. a fuluio Hir
 pino primū cōdita sunt: vt etiam hodie nōnulla extant. Dñs
 .n. Federicus Dux vrbini duo quidē fecit: in quibus omne se
 rarū genus inclusit: vt quoties serebat animus: se honestissio
 hmōi venationis genere exercere posset. Non est insuper ab
 re docere tantū honoris quibusdā accessisse animalibus: vt le
 gionū Romanorū insignia forent. Erat. n. signalipi: m̄notau
 ri equi: apri: & aquila. quā legionibus. C. Marius in secundo
 cōsulatu suo propte dicauit auctor. pli. libro. x nat. hist.

CQuis primum inuenierit Linū: ræta: nēdi texendī
 q̄ modū: vel arte fulloniā aut quis lanas infecerint: à
 reppererint Larificij vestiūq; vſū: & fusos aulea vſi
 triñā aut Sericū arç bōbycīnā vistem Cap. vi.

Mille lini vſus sunt: sed presertim in velli faciūdis (qd̄
 execratiōedignū ē) in parnicē hominū. Quod n. ma
 l' miraculū videri pot̄: q̄ vt herba sic hoc linū q̄ eate
 nus Aegip̄u. Syriā. aphrica. Hispaniam. Galliā. Italie admo
 neat: vt multi p̄uo qd̄ē spacio adea ipsa loca levissimo ēt

Veruſta ro
manorū in
ſignia.

Vētorū flatu pueniūt. Audax itaq; vita & scelerū plena (vt Pl. ait) aīl qd serere voluit: vt vētos pcellasq; recipet. Ita n. tā puo semine nascitur qd orbē terrarū vltro citroq; portat: hoiemq; ipsū tāq; si patū fuisset in terra mori: cogit perire in aquis: vbi inseptus a mōstris marinis vorat. Propter qd Plim⁹ aīl haud se scire q; execratio sufficeret cōtra iūētōrē: Sed ad rē veniam⁹ Linū Arachnæ virgo q; Lydia fuit: oīm prima teste pli. II. vii. in Arachnes uenit: Q uāq; eius vsum apud Hebraorū antiquissimos multo: fabular ante fuisse cōpimus. Hæc lanifici g̃tissima Mineruā i certamē puocauit a qua i bes̃iolā q; aranea dī: cōuersa est auctor Oui. in. vi. Met. Hæc eadē rætia iuenit: q; feris autib⁹ atq; piscib⁹ ca piundis tenduntur. Nendī aut̃ texendiq; artē Palladē istiuis se nemo abig̃t: quippe que minerue ars nominatur. Q dīrue revidetur Naso i prio de arte amādi his versib⁹. Quid facis. Aeacide tñō fūt tu a munera lanæ: Ah titulos alia Palladis arte pete. Et Ausom⁹ II. i. Litia qui texūt & carmina: carmina musis Litia cōtribuūt casta Minerua tibi. Pl. tñi in vii. dicit Aegyptios textilia cōperisse fulloniā artē Nitias Megarenis iuenit Lanas infecere primū Sardibus lydi: auctor Pli. Vsum vero lanifici Iustin⁹ li. ii. Atheniēles primū docuisse tradit. Q d̃ ego Mineruæ pot̃ tribuerē. Si quidē illa erat: aīq; Athenæ cōditæ forēt: & quoniam lanificiū callebat: credibile est: ea primo lanificiū mōlrasse: p̃'erti Atheniēlib⁹ apud quos castissime colebatur Qua p̃pter Iustin⁹ (vt puto) facile intelligit Atheniēles lanificiū vsum primos post Mineruam docuisse velut ei⁹ auctore Diodoro primos scđ m Cererē vel Siculos frumentū mōstrasse p̃baui⁹. Fusos i lanificio repperit Closter filius Arachnæ testis Pl. Aulæa ornamēra quib⁹ parietes & aulæ tegū aulæorum tur: p̃mū teste Serulo sup. II. geo in aula Attali regis Asiae vñ inuentor nomē habētiūta fūt. postq; is populū Romanū scriptis heredē Vestiū vñ pailladē inuentisse Diodor⁹ li. vi. auctor est. Sed Eu sebius quū de reb⁹ phænicū in primo de euāge. prepar. docet referit q; Vso ex Sæculi genere ortus tra ditur primis corpori bus tegmina ex pellibus ferinis cōfiscisse. Q uod ego illi apud phœnices dūtaxat tribuēdū duco qñ Adam primus a deo factus teste diuo Hieronymo pellicā sibivestem fecit quod pcul dubio vestes faciūdi posteris exemplar exitit. Sutrinā artēm (vt testis est Pl.) Boetius om̃m primū inuenit. Præterea quo: aīs sutrina

Liber

niā de vestibus acta est missio videtur locus exigere ut singuli vestimentorum inueniores qdām. videlicet quēadmodū teſte Strabōe li. ii. geog. lati clauū primitus reptū est ab incolis baleariſſū ſiſularū: quo Catus Cesar auctore Trāquillo ad manū fibriato vñ ē. Et aurū intexere (vti Pli. in. xxxiiij. & in viij. eſt teſis) Attalus rex Alij. ſuenit. vñ attaliciſ ſtib⁹ nomē. Eſt acu facere excogitauerū phryges id est: ideoq; phrygiones vocati ſunt. Et reſtam tunicā Tanagl pria cōtexuit. Et apd grecos iuentū ē palliū: ſicut apd Hetrūcos p̄texta. Sed quū plurima ſint vestimentorū gīa: q̄ppe quorū nullū ē mod⁹. Alij. n. alia in dies repūtū: at p̄ vſurpat: adeoq; magna luxurie vīs treplīt: vt i his vana ſpirituſis opū oſtētatio appareat. Supledeo hīmōl (vt ita dixerī) delirā mētorū laud grauate auctores req̄rē. Nō p̄teribo tñ ſerīcī: ſeſminaꝝ virorūq; luxuriæ vberimū ali mērū: Hoc Seres Scythaſarū pp̄l a quib⁹ nomē hēt: primū iux- gīmū luxu- terū dīcēte Pli. in vi. primi ſunt hoīm qui noſcātūr. Seres lan- tīgī alimērū tlo ſiſularū nobilles: p̄fusā aqua depeſtētes frōdiū canitiē. vñ ge- min⁹ ſeſminis nīſi labor redordiēdi fila: rursūq; texēdi tā mul- tiplici ope: tā lōgiq; orbe petiſ: vt in publico matrona tranſ- luceat. Ite Ver. m. ii. G. Velletraq; vt folijs depeſtāt tenuia Se- res. Ex hiſ at Vergiliſ verbis multi ſuſolcātūr huiusmodi vel- lera nō a vermiſ (vt apud nos ſūt) cōſiſt: ſed ſua ſpōte in ſo- dib⁹ illarū arborū naſci. Cui opinioni Solinus etiā ſuſfragari vi- derur: quū ſcribat Seres aquarū aſpgine inūdatiſ ſrōdi⁹ vel lera arborū ad minicuло depeſtere liquoris & lanugis tenerā ſubtilitatē humore domētes. Verū Seruius hoc nō min⁹ ſcīt q̄ elegāter declarat ſup. iſ. georg. vbi Maro oſtēdit apud alias quoq; gētes lanigeras arbores naſci: dices Quid nemora Ae- thiopum mollī canentia lana: &c. Ait. n. apud indos & ſeres ſunt quidā in arborib⁹ vermeſ: qui bōbyces appellantur: qui aranearū more fila tenuiſſima deducūt: vnde eſt ſerīcī hāc Seruius. Cui Plinius ſuppetias ferre vi deſerit quū in. xl. de bo- byce coaloquitur ſcribēs. Et in Co insula naſci tradūtur cuſilli terebinthi. fraxi ni: quercus florē hymbrīb⁹ decuſſum terre ha- llū animāte: fieri at prio papilioes puos: nudolq; mox frig- ſū ipatiētā villis ihorrefſcere: & aduersus hyemē tunicas libi- instaurare dēſas pedū aſpitare radēte foliorū lanuginē in vel- lera. hāc ab hiſ quoq; gīni ſubi gīq; vnguīum carminatōne,

Mox trahi inter ramos: tenuari cœu pedine. & reliqua. Bōbidas igitur vestes a lericis non distinguunt quas in filiu retor = quere ac inde texere in Co insula paphila platis filia inuenit: Autores Aristoteles de animalibus & pl. in. xl.

C De Origine Architecturæ. Cap. viii

D Omines primū more ferarū in silvis & spelūcis & ne morib⁹ vescebātur: cibog⁹ agresti vescendo ibi vitā agebat. Mox repto igne (vt Vitruvio de Architectura placet) cognit⁹ eius cōmoditate ad temporē ppter vim frigoris arcendā ppius accedētes: in vnu plures cōuenire cōpe = sūt. Et in eo cōgressu q̄quid vellēt: tā tū facile tractare ictepantes ut pote q̄ rationis participes erāt: alij de frōdere et̄a facere alij speluncas sub montibus fodere (vt Trogloides & libiq⁹ dam populi Hesper⁹ Aethiopibus vicini testis Straboe in. xvii geog. factitabāt) nonnulli hircundinū mīdos imitantes de luto & virgultis cōdere locaque subirent. Et si homines quorū vbi in fēditur ingeniū valet: nouis in ueteribus gloriātes: & alit alit subinde ostendentes aēdificiorū effectus. parietes furcis rectis & virgultis interpositis luto texerūt: at luteas glebas are facientes rūtere: & vt imbris & æstus vitatēt: arūdinib⁹ vñ frō de regere: vel ex vlua palusī tuguria cōponere cōperūt: que aēdificia Vitruvius testatur sua etiam ætate cōtrixisse Gallia Hispaniā Lusitanīā Aquitaniā phrigiam: nec nō Aegyptus fecerat secundum Diodorū. Hodie quoq⁹ in plerisq⁹ italię locis talia sunt presertim (vt ipsi complexim⁹) in gallia cisalpina. Eteo pacto rē paulatū ad artēi architecturam deductā ferūt: q̄ aēdificiā d' rationē docet. Quā auctōr Q̄ iodoro in. vi. palladi aſſignat Q̄ d' ego audacter ac libero (vt dē) rectore ex iosephī testimoniō aut Cain Adæ primi hois filio at Iobal ex lamech genito potius attribueri: quoq⁹ alter primitus (sicut infra dicimus) ciuitatē: alter tabernaculū cōdidit. Vñ deinceps nō mō casas: sed domos ex lateriis patietibus & lapide stratas tū deorū templa q̄ ornatissima facere cōperūt lediam ad edificiorū diuēti generis auctores transcamus.

C Q̄ ui primū luteas at lateritas domos edificauerint vel eaq⁹ structuras & tegulas & lapidinas inuenierint Et de prima colūnarū origine: & quando primū Mars morū vsus Romæ in aēdificiis,

Cap. viii.

Liber

D Omosluteas (vt Gelio placat teste Pli. li. vii.) doxi
us celij filius primus edificauit sūpto ab his dīrū
nidis exéplo. Lateritias vero hoc ē ex laterib⁹ con
strūtas eodē auctore furialos & hypblos frēs Nthenis primū
ficerūt. Eaꝝ structuras Dio. i. vi dicit Vestā saturni ex Rhea si
litā primā iuēnisse domos ipsas & agros teste laertio. Epimeni
des Cretēsis primit⁹ expiāsle dī Tegul̄as q⁹ domus tegūtur
Cynira agriope filius i Cypro iſula iuēnit. Lapidicinas hoc ē
locavbi lapides effodiuntur. Cadmus Thebis: aut (sicut Theo
phrasto placet) in phoenice. auctor pli. Verū ego hīmōi regē iūe
tionē verius (vt opinor) primitus Caſin aut Seth eius frīs filius
assignarē. Qā hic teste Iosepho in primo antiquitatū mortalitū
oīm primus ciuitatē cōdīdit. de qua mox mentionē faciē illive
ro (vti in primo huius operis volumine monstraui m⁹) colūnas
duas i. vnā lateritīā: alterā lapideā: vt in eis regē celestīū disd
plinā scriberēt: cōstruxerēt. quā primā colūnarū originē eē di
xerim. Quo appetet in ipso fere mūdi primordio domos alia
ve ædificia ex diuerſis materiis cōstruēdī vsus fuīsse. Non ea
tñ inficias eosquos ex auctoritate Plini p̄didimus: alicubi p
cedente tpe hæc primos docutisse. De Marmore testat dicere
Cuius fodent: i cā (tātū enī delitiae ſoli mortalib⁹ obrepſit) na
tura ipla regē pene acta ē in planū: montes ipſi cæſi: pmōtoria
mari aperta: viscera deniq̄ terræ in mille ptes dilacerata ſunt
Vñ (vt de cæteris ſileam) ad Romanos tāta marmoris cu⁹ cō
uehendī ḡra naues et siebāt: copia aenit. vt. M. Scauri ædilita
te auctor pli. li. xxxvi. nat. hist. ccclx co'lūne marmoreæ ad ſce
nā theatri tparijs portatae ſint At L Crassus orator prim⁹ pegr
ni marmoris colūnas habuit. M. vero lepidus Catulli in colu
latu collega prim⁹ oīm lūmia ex numi dico marmorei domo
posuit magna rephēſione: q̄ Cōſul fuit āno vrbis ſexcētimo
Sexagesimo ſexto. Crusta marmoris primus teste Cornelio ne
pore rot⁹ dom⁹ parletes Mamurra eq̄s romanus opuit: q̄ fuit
pfect⁹ fabronz C. Cesaris i gallia. Marmore aut scalpendo pti
mi oīm inclauerūt. Dipœnus & Scylus geniti in creta iſula
prius ē Cyrus in persis regnare inciperet. hæc ex Pli.

CQui primitus condiderint oppidū muros: turres:
tabernacula: delubra: at quis primus Deo omnipotēt
templū fecerit. Et qui puteos foderint. Cap. ix.

Mortales ab initio cōditis per tura casis (vt dictū est) paulatī iter se coēdo efera agrestiq; vita ad māsue-
tiores mores puerū ut: tūc primū viculo quodā so-
ciatis simul viuētes oppidū hoc ē locū muris munitū edifica-
rūt: vt eo opes suas cōferrent: vbi nullū esset hostiū piculiū: q
mox Ciues acoēde voctatis sunt: & ipū oppidū cluitas. Hoc
primus oī m teste pli. Cecropis cōdidi: q fuit (vt i usq; aīt)
ān Deucalionis tépora: idcp a le Cecropiā noīauit: q deīsi ark
fuit Athenis alīq agros qd pelasgicū auctore Strabōe lib. viii.
Geog. homer⁹ vocat a phoroneo rege ante cōditū volūt. De
quo lucanus in. vi. Vbi nobile quodā: Nūc sup agros erāt. fuit
alterū argos in attica: aliud (vt pli. in. iii. est testis) in Achaia
Hippū cognominatū. Quidā etiā Sycione p̄t cōstructā dicūt
Aegypti⁹ vero multo ante apud se Diōspolim hoc est Iouisop-
pidū aēdificatiē asserūt. quod fidem proprius est quū ipsi om-
nino antiquissimi sint. De hoc oppido Strabo. li. xvij memi-
nit Muros Thrason fecit prim⁹ oīm. Turreſ (vt Aristoteles ait)
Ciclopes innenerūt: vt Theophrastus: phœnices auctor pli. in
vii. Quod vergilius palladi assignare videtur ibu colicis dicens
Pallas quas condidit arces ipsa colat. Quequidem omnia pro-
be fabulola puto. quum Cain Adæ filius qu (sicut incoſe lo ē)
in ipso p̄modū orbis principio fuit auctore Iosepho in pri-
mo antiquitatū mortalium omnium primus Cūitate in cō-
diderit: mutisq; muniverit. quam ab Enoch filio suo seniore
Enochiam appellauit. Tūrriū vero q̄ pre altitudine vix ocu-
lis terminari poterat: in eo loco deinceps Babylō vocata est (vt
idem testatur) tuuentus post diluvium Noe rursū vim aqua-
rum formidans id suadente Nembroth primitus construxit.
Quare Cecropiā: Argos: Sicyonē: Diōpoli ciuitates vna cū
turrībus postmodū conditas fuisse: iam meo iudicio liquido
constat. Tabernacula teste Iosepho in primo antiquitarum Io-
bal filius Lamech fixit. Quāvis Phœnices Sæculi ne potib⁹
attribuunt. auctor Eusebi⁹ de prepar. eu ag. Delubra Epime-
nidē Cretenē primū cōdificasse: auctor ē Diogenes Laertius li.
primo At Vitruvius Pythiū architektū primum omnium p̄t
mene aēdem Minerua ecclie tradit. Herodotus ramen lib. ii.
Aegyptios (vt nos in primo huius operis volumine scriplū)
primos dīs delubra statuisse prodidit. Deo autē omni potētū
i iij

Liber

Salomon rex Hebreorum annis ab ortu Ade primi hominis tribus milibus centum & duobus primus omnis auctore Iosepho vii. vtiq. antiquitatum Hierosolyme templum condidit. Quod David silius patrem struere parentem Deus per Natham prophetam ab opere propter eius manus hostium sanguine pollutas amouit. Eisque madauit: ut id Salomonis filio condidum relinqueret. Qd qd templum quoniam miro opifici artificio tuum magis ingenitum aurum copia quo ornatum erat oim profecto operum quod tunc in orbe terrarum existabant celeberrimum fuit. Secus tamen factitauit Alexander Romanus imperator vir in hac parte haud me hercule contentus: qui teste lampadio in templis nunc ppter quatuor aut quinq. argenti libras: aurum guttulam quidem aut bracteola posuit: id est idem versus Persi repetens In lacris quid facit autum? Puteos auctore Plinii vii. Danaus ex Aegypto aduectus igitur iam qua vocabatur Argos diplo iuuenit: Quod sane absurdum est. Nam ne ab ouo vt dicitur incipiatur constat. Hebreos Aegyptum egressos Duce Mose per deserum multos fodisse puteos: quo tempore nondum danaus erat: dicente Iosepho contra Appionem in palam vero est ex predictis annis tempore computato: quia hi qui vocabantur pastores. i. nostri progenitores. Ex Aegypto liberati ante tres & nonaginta atque trecentos annos haec pauperrima inhabitauerunt: quod danaus argos accederet. Sed nec agri squide Danaus puteos fodit: verum eius filie. Poeræ non fabulati sunt (vt testis est Strabo li. vii.) agros aquis carere. Vnde Homer versus: Di posuere Argos lympham primus expedit. Sed non ipsam regionem quamibus irrigua est aquarum inopia labore voluntatis oppidum. Ut homerus error creauerit illo versu.

Verbo nullo non sisticulosam argolidem
sed desiderabile significari voluit. Urbem vero illam (vt Scrabo ait) in loco lacuisse arido seruit: in qua magna erat puteo & copia quos non danaus (sicut pli. placet) sed eius filiae iuueniret. Et si
ceterum hoc carmine Argos aquis vacuum danae struxere redudas

¶ De primis Labyrinthorum Pyramidumque auctoribus. & quae
est eas construendi causa, et de Mausoleo sepulchro: ac deva-
rio apud getes oli sepelievadivu. Et unde apud romanos mos
crematione cadavera atque de origine fuebris orolis. Ca. x.
● Pereprediū ē: vi anteā hic digradiamur: labyrinthos
dicamus: portentissimum humani ingenij opus, inse. n. cō-

tinent mille itinerū abages: occurfus ac recursus inexplicabiles: crebris foribus inditis ad fallendū occurfus: redeūdū pīm errores eosdem. Quattuor hi fuisse memorantur. Primi Aegypto quem alij regiā. Motherudis fuisse existimāt ali⁹ sepulchrū Meridis quod etiā Diodorus sentit. Sed Myridim nō Meridim vni plinius: vocavit in alterutris per mutationē litte rae mendā sit. Plures alij Solis honori extuctū ferūt. Hūc pli. li. xxvi. ait a Petesuco regē siue a Tithoe esse conditum. At Herodorus li. iij. cōmune ægyptiorū regū opus appellat: seç̄ il lum aspexisse paulo supra stagnum myrios versus crocodilos rum vrbem conditum testatur: de quo Strabo etiam in. xvij. meminīt. Hinc vtq; sumpsisse Dædalum exemplar illius: quē fecit in crea: non est dubiu: sed centimā tanū eius partione imitarū. Secūdus hic ab ægyptio labyrinthus fuit: de quo in: tellexit poeta in. vi. aeneidos dicens: hic labor ille domus & inextricabilis error. Et Adrlane apud Oui. Epi. Decima.

Quum ibi ne viitus recto moreteretur: o:

Que regeret passus produce filia dei. Idem Naso in. viij. M.

Dædalus ingenio fabre celeberrimus artis.

Ponit opus: turbatq; notas & limina flexu

Dicit in errore variatā abage viarū. Pli. quoq; & plutardi⁹ in vita thesei & Strabo atq; diuus Hierony. mētionē faciūt. Tertius in lemno fuit. quē eodē pli. auctore fecere architecti zimilus & Rhodus & theodorus idigena. Cui⁹ Plinius ærate (vt ipse est testis) relige extabat. Quart⁹ in italia. oēs lapide polito fornicibus recti. Italicū labyrinthū (sicut testatur pli.) Sibi fecit Por sena rex Hætruscōrū sepulchrī cā dicente Varrone sepultus ē Porsena sub orbe Clusio: in quo loco monumēnū reliquit lapi de quadrato: singula latera pedūlata tricenū: alta quinqua genū In pī basi quadrata intus labyrinthū inextricabile. &c. De Labyrinthis latis ē dictū. Sequuntur pyramides quas auctores mīme sūt sua laude fraudā dī: pī videlicet eas magnitudinē. tā alte. n. i. ægypti fuisse tradūt: vi magna oīm admiratio fue rit: q̄ rōne in tantā altitudinē subiecta forē cemēta. Tres autē pyramides auctof pli. iter Nēphi & delta fuisse cōstat. Quarū primā ac reliq̄s maximā teste Dio. li. iij. trecēra sexagīta hoīm milia annis viginti cōstruxisse p̄ducūtur quā (vt idem docet) si biseccūt in sepulturam Chemis. Rex: quē Herodotus Cheopē

Liber.

appellat Post hunc regnū cœpit (sicut Diodorū ait) Cephēus
eius frater Quidā nō fratrē: sed filium noīe Chabreū regnū te-
nuisse afferunt, qđ simili⁹ vero Diodor⁹ autumat. At Herodor⁹
nō Chabreū (nisi codex mēdosus est) sed Chebrenē & nō fili⁹:
verū fratrē illi⁹ q primā cōdīdit pyramidē vocat: Cōueniūt tñ
vr̄lūc tñue filius ei⁹ siue frater fuerit: secūda pyramidē ædifici-
cauerit: arte priori simili⁹: magnitudine quidē imparē. Et haec
dux auctore Strabone inter seprē spectacula m̄ndi nūerare
sūc Marcialis Barbara pyramidū leat miracula Nēphis. Nūc
regē (vt Herodotus & dīodor⁹ pdūt) secur⁹ ē Mycerim⁹ Rex
prioris pyramidis auctoris fili⁹. Hic teniā pyramidem lōge mi-
norē paterna vīcenis (velut testatur Herod. in .i.) pedibus ex
omni pte reliq̄t. Hāc quidē Strabone in Rhodopidis mērettis
rule sepulturā ab amantib⁹ factā volūt: narrātes huiusmo-
di fabulā: Q uod ea dum iauaretur: aquila alterū calcū emaz-
nu ancillæ rapuit: & in gremium regis iura Mēphi dāq̄s dimi-
lit. Et q̄ rex demiratus p̄quiri mulierē iuūlit: quā in vrbe nau-
crati carū inuēta vxorē duxit: & defuncte mox pyramidē con-
struxit. Qđ Herodor⁹ pr̄fūlū eē dicit: quā Rhodopis mulier
lōge post fuerit: q̄ reges: q pyramidē reliquerūt. Hmōi igit̄ re-
ges quos retrullimus pyramidū auctores tradūtūr qđ ego tñ
p̄ certo affirmare nō ausim, qñ Diodor⁹ li. ii. & pli. in. xxxvi.
nat. hist. scriptores grauissimi a quisbus facte sint. nō satis con-
flare dicūt: iustissimo casu obliteratis tantæ vanitatis auctori-
bus Pyramides autem faciēdi teste pli. causa a quibus dā tra-
ditur. ne plebs esset occasia. Vnde Iosephus in .ii. antiquitatū
dicit Aegyptiōs coegisse Hebreos pyramidē edificare: vt eos
huiusmodi laborare atteneret āt ne reges pecunia successori-
b⁹ aut emulis insidiāntib⁹ p̄berēt Propter qđ ipse plinius hec o-
pera regū pecunie ociōsā ac stultā ostentationē vocat Verum
ego hāc poti⁹ fuisse causā opinor. q̄ Aegyptij (vt ait Dīo) do-
mos nīas diuersoria appellabāt: tanq̄ breui⁹ ipē a nobis shabi-
tādas: defunctorū vero sepulchra sēpitemas domos qñ ap̄
Inferos infinitū sit tēpus: vocabāt Iccirco dom⁹ ædificāde eis
tā cōtēnebat, circa sepulchorū magnificētiā (vt stultissime sit
etiam apud nos hodie) summatum studiū operamq̄ tanti im-
pendentes. Quamuis nōnulli teste Dīodoro. Acgypto. hmōi
sepulchorū p̄cipiū studiū ab Aethiopus esse mutuatos asse

uerent nemo tñ Rex ex his qui eas pyramides cōdiderūt: in illis sepultus est. aucto^r Diodor⁹ in primo Mausoleū autē. I. Mauloli regis Cariē monumētū auctore Strabōe l. xliij. geog. Artemista eius vxor sibi struxit. qđ teste plinio l. xxxvi inter septē miracula cōputatū ē dicēte Martiale Aere nec vacuo pē dentia mausoleas de quo etiā meminerūt Cicero: Lucanus: Gelius: & vitruvius. Vari⁹ pterea apud gentes oīm v̄sus se peliendi cadauera fuit Mortul. n. persarū nō prius humabantur: q̄ aut ab alite aut a cane traherētur. Mālagete Derbices miserrimos putabā: q̄ egrotatione moriebātur: & parentes cognatos, propinquos quū ad senectutē m peruenissent: iugulatos deuorabāt: recti⁹ esse ducētes: vt a se potius q̄ a vermb⁹ comedēterur. Tibareni quos dīlexerant: ienes suspendebant patibulis Albani Caucasi montis accole mortuorū curā habente: aut meminiſe nefas putabāt: quib⁹ cū etiā pecunia defodiabant. Aegyptiū statim mortuo hominē ferro incurvo cerebrum per nāres educebāt: locū illū medicamentis explentes: de hinc acutissimo lapide ethiopico circa illa confiniebant: at pīllac omnē aluū protrahebāt: quā vbi repurgauerāt: rursus odoribus contulīs reficiebant. Mox iterū consuebat: vbt hæc fecerāt: saliebāt nitro abditū. lxx. d̄es. (nam diutius salire non licebat) quibus exactis cadauer syndone inuoluebāt gumi illinentes. Eo deinde recepto propinquā lineā homini se fgiem faciebāt. in qua mox inferebāt mortuum: inclusumq̄ ita reponebāt. Et id (vt arbitror) ideo factitabāt vt eo pacto cōdita cadauera diutius incorrupta seruaretur. Nā Aegyptiū teste Servio in tertū æneidos secuti Stoicorū sententiā pī uasū habebāt. tā diu si am durare: q̄ diu duraret & corpus. Macrobius id est lōgēū indōꝝ populi in vītreis sepulchris mortuos cōdere. Scythæ eos quia defunctis amatissent: viuos ifoediebant cū oslibus mortuorū. Regē āt suū vbi mortuū ad eas gētes quibus ipasset: circūtulerāt: similliter humo regebat: & cū eo sepe leiebat aliquā ei⁹ pallaciū strēgulatā & eū: quivina miscebāt. āt q̄ erat anuntijs. nec nō oīm reḡ primicias. Nasamones sedētes mortuos humabāt: obseruantes vt dū quis cōpisset agere aīa n: eū se lētē cōstituerēt: ne supin⁹ spiritū efflaret. hic cani volucrib⁹ & canub⁹ seiuuos pīcilebāt. T̄races defūctos plusum & læticiā terre demandare/referentes quot malis li-

berati in eis esse nō fonsicinatae, cōtra ædito puero / ppinqūs etiam
 cōploratione plexi hātūr; recētēles qualūq̄ necesse foret illi
 q̄ vitā ingrelius esset. ppter hūanas calamitātes, inslritū me
 hercule inter tot vitæ mala sapientiæ plenū. Eorū aut optima
 tes simul atq̄ cōbusli erāt sepeliebāt. Quidā Aethiopū de
 mortuos in flume pliciebāt: exstīmātes id optimū sepulchrū
 esse: aut vitro circūdatos dormi seruabāt: aliqui fonsilibus cōde
 bāt atq̄ infodiebāt. Assirij melle cōdebāt, ac cæra oblinebāt:
 Mabarhei cadavera p stercore habebāt, regelq̄ suos in sterco
 linijs de fosidiebāt. Taxili mortuos vulnib⁹ pliciebāt, sicut
 Caspij pariter coeteris bestijs. Quēdā indice sc̄mīne cū viris
 cremari sibi fonsicissimū gloriolumq; purabāt. Eadī canibus
 ad hoc ipiū nutritis oblicere tenes. Qđ (vt diuus Hieronimus
 ē testis) quū alexandri pfectus nicanor emēdare volūsset, pe
 ne amisi prouincia. Parthorū sepultura aut auī aut canōis
 matus erat. Essedonū asiaticæ Scythiæ populoq; mos erat: pa
 retū sc̄iera cāribus pseq: & pximorū corrogatis cōribus cada
 uera ip̄a dentibus laniare: pecudūq; carnib⁹ mixta dapes
 facere: & capitibus auro incinctis propoculo vti. Que auctore
 Pli. li. iiiij. vltima erāt pletatis officia. Herod. tñ in. viij. dicit: illos
 parentū capitibus nō loco poculi, sed pro simulachro vſo esse
 agentes illi: s̄ quot annis maiores hostias ceremoniasq;. Hypbo
 rei hoc sepulture genus optimū arbitrabāt: vt si quos fatig
 ras teneret vte: repulati delibutiq; de rupe nota p̄cipite calum
 in mare profundū destinaret. h̄c ex Herodoto diodoro: Sira
 bone: Trogo. Pli. diuo Hieronymo: Eusebio: Solino: & Vale
 rio Max. Romani testis Pli. in. vi. postq; longinquis belis obru
 tos erūt cognoverūt: cadavera cōburere coepérūt: prim⁹ om̄
 in cornelia domo Syla Dictator crematus est: veritus rationē
 .i. tumēs ne eius corpus e/ epulchro extraheret. pinde ac pple
 Marthcadavera eruit. Hinc igitur apud Romanos cremādi ca
 dauerā vſus increbuit. sed hūc magis forisq; domi seruatum
 esse duco. nec si semper cōbusla sunt. Fuit & apud alios homi
 nos cōburēdi. Pli. n. testatur. in. xix. quū de lini gñib⁹ logii
 quies. Regū inde funebres tunice corporis fauillā ad reliquo se
 pant cinere optimates ēt thraecū (vt diximus) cōburēbarū fu
 nebre Orationē de bruti laudibus primus Valerius publicula
 habuit: q̄ adeo grata lucūdaq; Romanis fuit: vt ex eo cōsuerūt

do māserit: vt q̄ strenue pugnādo ob̄flet: ab optimatibus laudaretur. Dicitur ēt funebris⁹ grecorū orōib⁹ illa veteris uor fuisse: Nisi iam Solō qui testē Gelo lī. xvi. Tarquinio Prisco romae regnante leges Atheniensib⁹ dedit: huius rei auctor (vt Anaximenes orator dicit) ante extiterit, testis Plutarch⁹ in vita valerii. Apud Romanos deinde auctore eodē Plutarch⁹ in vita Camilli quin̄ mulieres ornamenti aurea quibus circa corpus vtebantur: ad conficiendā paterā, in Delphū mutrendā coriis buerit: Senatus decreuit vt quēad modū p̄ viris: ita ēt p̄ feminis in funere orationē hērī liceret Hinc igitur defūctos laudādi nos mos fluxit quem nos hodie laeuamus.

CQui primū Obeliscos fecerint: aut romā vexerit: & ubi locus Plini⁹ emaculatus. & de nouis obeliscos rū et quales essent Aegyptiorū litteræ, Ca.xi.

I Abyrinthos ac pyramides regū opa oī admiratione digna supiori capite descripsit⁹ eorū simul p̄dūis auctōribus. Sequūtur mō obelici, quos reges iuxta certati fecerū. Sunt āt obelisci trabes lapide solis numis sacrate: p̄p̄qd ad radiorū similitudinē fiebāt. ap̄d Aegyptios nomē hēnt a radio et plane talis ēt radij formādū p̄ feneitrē intrat Greci a verū li multitudine nūcupāt apud quos verū ē Obelisci primū i ægyp̄tō mox Rōe plures eredi sunt. Prim⁹ oīm testē Pli. lī. xxxvi. hoc op̄ istiuit Mitres qui i Solis vrbe regnauit sōnio iull⁹. Hoc. n. Ipsiū in eo inscriptū erat. Postea & aliū ægyptiorū reges ius pra dicta vrbe fecerūt. Sorhis. n. q̄tuor erexit quadragenorū & octonū cubitorū lōḡ: tūdie Railes at̄ is quo regnāte illū capiū ē quadragita cubitorum idē & aliū posuit lōgitudie vñ cetera nis pedib⁹. p̄ latera cubitis q̄tuor Erāt & aliū duo vn⁹ a Mirne posic⁹ alter a Phio hec ex Pli volumie xxxvi. Verū qdā codicēs nō a Mirne sed a Smarre & nō a Phio sed a beraphio hñt vri alterutris mēda sit vnū alexādrīæ statuit octogita cubito rū Ptolome⁹ Philadelph⁹ Phærō ēt duos in æde Solis posuit hāc videlicet ob cam Ferūt. n. hūcregē testē herod. l. ii. facin⁹ admisſe q̄ spiculū i medios flumis vortices contorserit & p̄pter id euēstiglo amissō iusu decenio cæcū extitisse Undecimo aut anno ab vrbe Bucioraculū accepisse visū eē libi redditurū stoculos abluisset lotio mulieres quaæ caerorū vitiorū expers suo tantū yīro contenta fuisset. Et ante opūia loquim yxores

Liber

expertus quum nihil amplius cerneret reliquarum deindevis
nam expertum tandem vidisse libique oes mulieres quas fuisse
set expertus preter eam (in uxorem enim duxit) cuius loto lo-
tus yulum receperisset: concremisse: atque ea calamitate liberosque
quum alia in alijs tēpīs donaria posuisse omnia mēoratu-
digna: tum maxie memorabilia ac spectaculo digna iēplo So-
lis gemina faxa: quos obelos vocat a figura vero: centū cubitorum
longitudinis: octōnum latitudinis. Fuerunt & plures
alijs in ipsa ægyptio vnde Augustus Cæsar teste Ammiano duos
Romanos ex Heliopoli vrbe ægyptia portauit. Quorum unus
qui (vt auctoꝝ est plinius) exculus fuit a rege Semneserteo: in
circo maximo: alter qui a Sesostride factus est in campo martio
positus fuit. Tertius in vaticano erat a Caio príncipe inuestus
dicente plinio. li. xvi. capite. lx. quum de arborū magnitudine
loquitur: abies admirationis precipue visa est in nauis: quæ ex
Aegypto Caui pricipis iussu ob eliscum in vaticano circo statu-
tum adduxit. Hunc (vt idem in. xxxvi. testatur) Fecerat Seso-
stridis filius Nuncoreus Et deinde subditus Eiusdem remanet
& alius centū cubitorum: quem post cæctatem visu redditio ex
oraculo Solis sacravit. Hec pli. ex his verbis facile concidere possumus
plinium intelligere de altero obelisco: quem (vt superius
ostendimus) ex auctore Herodoti (nisi codex mendax
est) pheronem non Nuncoreum (vt apud pli. legitur) recepto
oculorum visu solis sacrasse constat. Vnde citra omnem contro-
uersiam plinius locus depravatus est. Quare (vt obiter pli. ema-
culetur) loco Nuncoreus legendum esse duco phæro. ne duo
inter se grauissimi auctores certare videantur preterea quo-
niam haud difficulter fieri potuit: alterum ex his quos pharaon
fecit: eundem esse quem caius Romā portauit. Qd deminor
Hermolaū barbarū virum alio qui sagafissimi ingenij nō am-
mauerisse: presertim quum paulo superius admouisset in
decio capite eiusdem trigesimi sexti plini voluimnis vbi Nuncore-
us inscriptus est: legendum esse Sesostridis nō lesotidis: q[ui] testis
Herodoto fuit luius phæronis pater: de quo plinius li. vi. capite.
xxix. meminit: & Strabo in. xvij. & Iosephus contra appio-
nem volumine. ii. Non est etiā silentio pretereundum: obelis-
cos q[ui] plurimum notis quibusdam, & varia animalium effigie
insculptos fuisse que vel regum gloriam vel eorum persoluta

Vota sequentibus aetatibus monstrabant: quæ loco litterarū erāt, dicēte plinio l. xxxvi. Et n. sculturę ille effugiebat quas vī demus: ægipelæ sunt littere. Et cornelius tacitus li suarum his l. xiii. priori inquit Aegipelij per figuræ animalium sensus mentis effingebant. Et antiquissima monumēta memorie humane impressa saxis cernuntur. Strabo etiā l. xvij. ait in obeliscis quibus dā littere sunt: quę regū illorū diuitias ac potentiam declarant. Nam per speciem adis mella confidentis, regem iudicabant, cui cum iucunditate moderante aculei inesse debent, per accipitērem denotabant cito factum: quoniam hęc aliarum ferme omnī aut si velocissima, per insurmetā etiā quædam membra ve humana scribant. Quod Diodotus statum in principio quarti libri plenissime edocet.

CA quib⁹ primo Asylū cōstitutū fuerit. Cap. xij.

p. Offq hercules migravit e terris: nepotes eius auctore Seruio sup octauū Aeneidos timētes isidias eoꝝ quos auus afflixerat: Atheniis sibi primi oīm asylū hoc est templū enī sericordie collocari: ut: vñ nullus per vim posset abduci. Nā cōponitur ex a. quod ē sine: & strabo, qđ Siati⁹ affirmat in. ii. Theb, dicens Fama est desessos acie post busta patentis Numinis herculeos sedem fundasse nepotes:

Sic sacrasse loco cōmune animālib⁹ ægis Confugium De quo plutarchus ēt in vita Thesei mentionē facit Verū ego hoc primitus inuenī Mosiverius (nī fallor) assignauerit: qui (vt auctor est Eusebi⁹) lōge major natu Hercule fuit Hic n. teste Iosepho II. antiquitas iiii. in tribus ex his ciuitatib⁹ quas ipse cōdiderat: postq̄ Israhelitas in patrū solū reduxerat: Asylū cōstituit quod his tantū pfugū foret qui minime sc̄iētes homicidium perpetrarent. Secūdū hec longo deinde tempore Romul⁹ vt haberet aduenias plures: qđ qb⁹ cōderet Romā: ad imitationē atheniēses (vt Seruius tradit) Asylum teste Liuio i primo ab vrb. cōd. & Dionysio l. b. ii. posuit: quo quisquis pficeretur ab omni liberatus esset, dicēte Ouidio in ilij fastorum Romulus vt saxo lucum circūdedit alto. Quilibet huc inquit confugitus erit. Vergilius quoꝝ in viij. ait Hinc lucrum īgentem: quem Romulus ācer Asylū Retulit fuit & aliqd asylū auctor Strabone in. viij. Geog nō procul a Trezene ciuitate in insula nomine Calauaria Neptuno dicatū. Tū ahud. quoꝝ in Ae-

Liber

gypto ad Canobiscā Nili hostiū cōsacratiū extiit. de quo Herodotus li. iij. meminit inquietus Erat & in eo littore quod nūc quo: hec: herculis tēplū: ad qd si quis cuiuscunq; hoīs seru⁹ cōfugiēs capiat sacras notas: se se deo tradens: eū nefas ē tangatur. Quæ sicut ad meā vīq; ætate prorsus imora perseuerauit Fuit etiā ipsa ægypto (sicut cōmemorat Strabo lib. xvi. & vltis moe geog.) Otridis Asylum: & in Syria Apollinis.

CDe origine Theatri. Et qui primo Romæ Theatrum: & Amphitheatrum construxerit: & de virtutis q̄ forma. & quare Amphitheatrum harena spargebatur

Cap. xiiij.

Theatrigd hemicidi specie cōstrūctum erat & rotou
σεωμαι quod est video appellatuin latine dici spe-
ctaculū pōr: cōsuetudo teste Cassiodoro in epistolisa
grēciis sumpta est. Nīquā agrorū cultores feriatis dieb⁹ sacra
dīversis numinib⁹ p̄ lucos vicosq; celebrarēt: Atheniēs p̄t-
mū hoc in urbānū spectaculū translulerūt. Theatru grēco vo-
cabulo appellantes: quod ieo eminus astans turba cōuenies
sine aliquo īmpedimēto cōspiceret. apud quos auctore Euse-
bio in iij de euang p̄pat. Dionysius primus Theatrū fecit: p̄-
pter quod (vt mea fert opinio) Seru⁹ ait theatrales ludos inho-
norem dūtaxat apud veteres liberi patris fieri cōsueuisse Plo-
tarchus si mīliter q̄ Athenis theatra forent in vita Theleias
perte docet: Vnde apud alexandriā in antirrodo insula thea-
trum enā fuille Strabo i. xvij. auctor est. Hūc morem romanū
quo p̄ (vt pleraq; alia in vrbē cōstrūēti theatri translulerunt)
Qd ita dispositū erat: vt a frōte inter duo cornua Scēna esset
dicta & πότησ σκηνήσ qd apud grēcos tabernaculū ligni-
ficat: ita appellatū ad facēda vmbra Scēna primo inuēta est
vibratiōnēs grās: in qua Comici tragiciq; & ceteri poētū suā
citabūt: poētū ita. In ea ēr erant p̄comes & bictēs citharede &
huiusmodi. Theatralis at scēna apud annq; Timos parietē nō
habebat sed frōdib⁹ rāntū tegeb̄tur. Postea tabulata cope-
rūt cōponere in modū parietis: & sic binis & saepē plurib⁹ cōi-
nationibus cōstabat. Deinde erat p̄scēnū pulpitū n̄ qualiter
diexercebat̄s. Verg. Enēerēs inēnū p̄scēnia Ludi. In medio
orchestra: in qua Senatorū serib⁹ erāt loca designata Vnoim
agēt. Ú gestis spectari posset. Dicta orchestra: q̄ in ea saltatio

his fieri confuerunt. op̄ Xv̄ sc̄l enim grece salto dicit. in Cas-
 uea vero que pars media theatri erat: subsellia equitū erāt in
 cuneos eodemodo diuisa. In circuferātia hemecich erant gra-
 dus ita dispositi: ut altiores in ambitu semper excederent: i hya-
 plebs pm̄scue sedebat. Quibus nō erat locus sedendi: statēs
 in cauea spectabant. Nā tenatus a populo secretus ludos spe-
 ctare: Cuius rei teste Luvio in. inī. de bello Macedonico & plu-
 tarcho Scipio ille a phricanuſ & Valerius ſépronius log⁹ cōl u-
 les primi auctores fuerūt: qđ et vulgi animū auernt & fauore
 Scipionis magnopere qualauit. Valerius aut Maxim. hoc ex-
 senitēta posterioris Aphricani actū esse narrat. Caeuae thea-
 tri nullis fornicibus obducie vells tegi solebat. Ex quo prim⁹
 oīm. Q. Catulus teste pl̄. m. xix. lintheis in theatro vñ brāfe
 cit primus q̄ byllina vela duxit. In hāc lane formā Theatrum
 M. Scaur⁹ i ūa ædilitate nō qđē ppetuo: sed triginatā die
 bus ſeniorū ludoū duraturū (principio. n t̄parta fiebat the-
 atra) primus oīm romæ extruxit: dicēte Pl. li. xxxvi cap. xv.
 Hic fecit: in ædilitate ūa opus maximū oīm: q̄ vñq̄ fuere hūa
 na manufacta. nō temporaria mora verū etiā aeternitatis dellī
 natōe. & reliqua. C. aut Curio q̄ bello ciuiti in cæſarianis p̄ib⁹
 obiit: in p̄tis ſtueretheatra duo oparia e ligno conſtruxit: qb⁹
 inter ſe ſe auerſis: ne muſe ob ſtreperet ſcenę: & repete circum-
 ſis ac cornib⁹ iter ſe coeūtibus faciebat: at aphiteatū & gladi-
 torū ſpectacula edebat. Hec ex p̄ſio. Mansurum Theatru e
 quadrato lapide (ut ait Cornelius Tacitus) primus Rome con-
 ſtruxit p̄peius magn⁹. Cui exēplar ex eo q̄ Mitylene erat:
 post deuictū mithridatē ſumpliſſe teſſis ē plutarch⁹ aphithe-
 atrū aut qui loc⁹ era ſpectaculog⁹ grata: forma rotunda: & ve-
 lut (ut ſupra ostendim⁹) ex duobus collans theatriſ: primus
 omnū teſſe Cornelio i gestis neronis in campo martio poſuit.
 C. Iulius Cæſar. quod paulo poſit auctore Tranquillo Augu-
 ſtus mausoleum edificatus deſtruxit: quin & ipſe amphithe-
 atrū deſtinavit mediavib⁹: quo dad Vespaliano cōditū fuit. &
 a Tito cōſecratū. auctoſ Suetonius in eorū vitis. Sed quoniā
 Domitianus (ut idem eſt teſſis) omnibus operibus que morte
 filiorū vel reſtituit vel p̄fecit ſuū cūtaxat ſiruū addidit ſinevī
 la pristini auctoriſ memoria. Hic (ut opinor) illi de hoc amphithe-
 atra. Martialis ſtatū in principio ſuī op̄is adulat: dicens Ois

Liber

cæsareo cedat labor Amphitheatro: Vnum pro cunctis fama
loquatur op^{us} Augusto et Cesari herodes Hierosolymis thea-
trū & amphiteatrū cōdidit. auctor Iosephus in. x v. acijgratū Inā
phitheatro at bestiarū & gladiatoriū iudi celebratur. Nā pmul-
ti capitū dānati: aut in bellis capitū illuc cū feris pugnādo mor-
tē operere cogebātur Qd epigrāmaticus poeta affīmat de da-
latořbus inquiens Hec cepit harena noctētes. Vñ Se testatur
duos qd ad id certamē destinati erāt: sibi prius mortē cōsciuisse
harena (vi hoc trāfiter doceā) aliqñ pāphitheatro. i. cōrētū p
cōtinēte ab auctoribus eleganter ponitur. Martialis Quiqd
fama canit: donat harena tibi. Et id quoniā āphitheatrū spar-
gi harena solebat: vel ne pugnantes fodarentur cruento occi-
sorū: vel ne crux sparsus spectatibus esset horroř: ppqd iue-
nū multitudi harenā vertendo cruento obtegebāt. At quidā
stulte quidē alia spargendae harenę causā augutari sūt. tradē-
tes eam sterni: ne gladiatořes diffuerent.

¶ Q uis primus inuenieris fabricā materiarū: & in ea
ferrā, aſcīā, perpendiculū, terrebrā, glutinū, normāt,
fornicem, libellam, tornum, clauem: circinū: dola:
& vasaviminea.

Cap. xiii

Habīcā materiariā hoc est lignariā dedalus (vt pl.
li. viij scribit) primus oīm inuenit: vt in ea ferrā aſcīā
perpendiculū, i. instrumētū: quo plūbo a filio & gno-
mōe pēdete rectitudo siue obliquitas opis ppēdit: hoc ē exaiat
& terrebrā & glutinū: qd grēci collā nomināt: quo ligna ferrū
mināt Normā aut & fornīcē & libellā & tornū atq clauē Theo-
dorus Samius rep̄pit. Ouid⁹ tñ li. viij. Met. docet Perdicē Dē-
dali ex forore nepotē circinū hoc ē instrumētū quo circuli ver-
tendo designātū. & serram inuenit. Traxerat. n. in exēplū
spinas in medio pilce noratas, de quo ēt ibim ait vt cui cauta
necis ferrā reperta fuit. At diodorus li. v. dicit qd talus nō pdix
(nisi codex mēndosus est) adolescens filius fororis eiulsdē Dē-
dali qui ab eo eru diebatur: rep̄pit et tornū & rotā figu-
li: vt ante mōstrauim⁹: ita quū plurib⁹ reb⁹ hominib⁹ p̄fuisset
magna laude celebratus ē. Hūc puerū Dedalus inuidia mot⁹
exiliū turpe esse: magistrū ab adolescēte gloria vīta dolo-

Interficit. Ceterū ego huius lignarī artis vel elū dēinstrumētorū (quis alia aliubi usurpatū) inuentionē poti? Hebraīs tri buerim. apud quos multo ante Dædalum optimi opifices fuit: p̄sertim in cōstrūctiōe tabernaculi: quod Moses qui etiam Dedalo (vt auctor est Eusebius) antiquior fuit: deo dicauit. vel assignauerim Tyriis: qui teste Iosephus i. viii. antiquitatum in hac arte Hebraīs longe excellētiores fuerūt. ppter quod salomon deo tēplū cōditur ab rege Tyri p litteras faberīgnarios (sicut idē Iosephus & Eusebius testimonio sunt) perit: Quo pacto at ex gracilioribus lignis capacia & in ventrē tumentia vascula (velutis sunt dolia) fierēt Speusippus auctore laertio docuit. Vasa devimine facta vt qualos: corbes & cætera teste fecit super primū geog Ceres omniū prima monstrauit.

CQ uis prim⁹ mari imperauerit & vt p̄io nautigari ceptum sit: & q̄ inuenierit artē nauigādū: nauigia dū tueri generis remū: vela: anchoram: gubernacūlum & pugnam naualem.

Cap. xv.

Ovis no fatetur humanū gen⁹ merito ifanīe audacieq̄ cdargui: quū sese iutra suos fines minic̄ sciat tutū cōtinere. Nā quis de⁹ optim⁹ maxim⁹ ei abun de cōsuluerit: sua tñ spōte i pericula ruit. Ille n. nobis terrā ve luit solidū & ad nos substantiādū idoneū elemētū dedit At nos celū atq̄ mare tentamus. Nōne Dædalus fabricatis alis celū ipsū adiuit nō ne mōsæna pecunie cupiditale oceati tenulit gno freti mare nō dico sulcamus: sed propemodū habitamus Quod Flaccus Horatius dolens in primo carminū inquit: Ne quicq̄ de⁹ abscedit Prudens oceano dissociabili Terras: si tñ i pie Non tangenda rates transiliunt vada Audax omnia per peti Gens humana ruit per nefas. Et in eum paulo superi⁹ q̄ hoc primitter tētauit illi robur & æs triplex Circa pectus erat q̄ fragilem truci Comissis pelago ratam prim⁹. Et Pro. liij. de p̄tinacufragio dicit Ergo sollicite tu causa pecunia vite es. Per te immaturatum mortis adimus iter.

Tu vitijs hominū crudelitā pabula præbes:
Semina curarum de capite op̄ia tuo. Et deinde subungit
Ite rates curæ & læti contexite causas.

Ista per humanas mors venit acta manus. Idem
Natura insidians pontū substravit auarīs. & rel. Quid deniq̄
K lij

(vt poeta ait) nō mortalia pectora cogit auris sacra fames! Ita q̄ adeo ab initio mare a mortalib⁹ frequētū ē: vt deinceps omissis ratibus quib⁹ primū ē nauigatū: naues instar domorum ædificauerint: quibus etiā nūc totum fere pelagus sternitur. Et ita nauigādi arte cōpta maris i perīū sibi vēdicare ausi sūt in eoq̄ nō sed ac in terra bella gerere. Sed iā ad rē veniam⁹. Minos telle Strabone li. x. geog. mari prim⁹ imp̄ aut. Qd̄ Diodor⁹ i. vi. Neptuno assignat: q̄ prim⁹ nauigādi artē iuenit Ait .n. Neptun⁹ sed in Cretēles prim⁹ nauigādi arte iuenta classē instituit: eiusq̄ pfectus est a Saturno fact⁹: Qua ppter traditū est posteris Neptunū iperasse mari. Cretēles oīo priorib⁹ ānis (vt Strabo docet) nauigādi prīcipatū tenuerūt. Vñ ab eis fluxit pueriū Cretes ne scit pelag⁹ i eū: q̄ ea q̄ p̄be nouit seigno rāre dissimulat. vt in nīis adagijs docuim⁹ Primū āt auctore Pli. i. vii. inuētis ratibus i mani rubro iter i sulas ab Erythrae genauigari ceptū ē: qd̄ ēt testat⁹ Q uiti. i. x. dices. Si nēo p̄ esse ciller: eo q̄ seq̄batur: nihil i poetis supra Liuū Andronycū: ni chili historijs supra pōsticū ānales haberent⁹: ratib⁹ adhuc nauigarem⁹. &c. I p̄as vero rates sūt q̄ nīj Erythrā regēsēd my siōs & Troianos priores iuenisse i Hellepōto putēt: quū trans̄ sēt aduerter⁹ thracas Nauē (sicut Pli. li. vii. scribit) prim⁹ i Græciā ex Aegypto iunxit Dāna⁹. At alis testē Eulebio iprio de Euāg. p̄par. a Samothracis iuentā dicūt: aut (vt Clémenti placet) ab Atlāte. Alij vero (velut ostēdim⁹) a Neptuno. Verū ego hoc aliquāto verius (vt par est) Noe tribuēdū iudico qui extē simonio Eusebii. li. x. de p̄par. Euāg. & Dānao & Neptuno lōge grandior natu fuit. Hic. n. vir sanctus & innocens auctore Iosepho in primo antiquitarum quū a deo diluviū in pernicē humāni generis futurū esse cognouisse: vt aquarū vim euaderet: Arcam sibi lignēa fabricat⁹ ē: que haud dubie nihil aliud fuit: nisi nauis: & cōdēdorū diuersi generis nauigiorū primū ac vnicum posteris exemplar. Berolus itidē chaldeus (vt Iosephus est testis) eam ipsam arcā nauī appellat. Non futuria igit̄ tur & nauigandi & condendarū nauīus sus primū a Noeante quem (quod memoriae proditum sit) nemo mare tentauerat: fluxisse credere conuenit quum presertim ab eodem Iosepho accipiamus illi⁹ nepotes dum alii aliam orbis regionem ad habitandū tenerent: multis nauibus esse ylos. Tibullus autē

hoc tyrijs assignat: Elegia, vii. dicens utq; maris fastū prospera
 Et turribus aequor: Prima ratēventis credere doctat tyros. ob
 hoc videlicet (vt puto) q; tyrii teste Strabone li. xvi. diu nauit
 gādi arte excelluerūt. Ex quo fit: vt ēt q; post Noe diluvium ad
 hāc vīsq; ætate homīl arē exercuerūt: no nū il benemeritū sint.
 Nāquū nulla fere ars intra initū suū steterit multa q; ppe quū
 naviq; tū ceterarū rerū aucti carū gñia repta sūt: q; plurimū
 arte illustrarūt quorū. pide auctores recēsere haud oīo alienū
 ducim⁹. Lōga iraq; nauit falon (vt placet philo Stephano) pri
 m⁹ nauigauit. verū Aegeisla hōc inuētū paralo attribuit. Cre
 sias Samyræ: Saphan⁹ Semiramis: Archimach⁹: Aegæoni. at
 Diodor⁹ li. i. alt q; Seocois Rex ægyptiorū prim⁹ oīm lōga na
 uit vi⁹ è Biremē Erithreis fecerūt. Triremē Amodē corithiū iue
 nisse. prodit thucydides. Quadritemē Carthaginēs sedem
 aristotelē Q uī q; remē iisituit nesichthō salāmus: quod nauigii
 genus teste polyblio volumine primo Romāi primi oīm in ita
 lia in apparu primi belli punti aedificariūt. Sex ordinū zenazo
 ras syracusias. Et sic deinde pgressi sunt vīsq; ad. I. ordines
 onerariā nauē hippi⁹ tyrii siue nit. lēbū Cyrenēs. Cibā phe
 niceis Celocē Rhodii. Cercirē Cyprī. q; nauigiorū gñia sūt. Re
 mū at Cope inuenērū latitudinē eius platae: vela līcar⁹ hec ex
 pli. Dto. ta mē dicit æolū velis vt nautas primū docuisse. Ma
 lū i. arborena uais & antenā dedalus Hippagines hoc ē (vt Fe
 sto placet) naues quib⁹ equi veluntur. Salaini: vel Athenicn
 ses. Tectas lōgas Thasit. Kostra addidit Pīzæ⁹. Tyrrheni acho
 rā Eupala mius eadē fecit bidēt. Q d inuenrū quidā auctore
 Stra. li. vii. Anacharsi di ascribūt: qui iuueni tharpagonas. i. ielū
 in summitate aduncū: quo nauigia captuntur. qd
 est rape. Amminicula gubernāti tiphys umpto (vt arbitror)
 a miluo aue exēplo. Hæc. n. auis teste Pli. li. x. viderur artē gu
 bernandi docuisse caude flexib⁹. in caelo mōstrāte natura: qd
 esse op⁹ in pīzido. Classe vero primū depugnasse Minocē auct
 ore est plinius. Hæc de nauigii dicta sufficiant: quæ quoru
 potissimum merces vltro citroq; conuehendi cauſa repa sīnt
 ei vīsq; conuenire vīsum est: mercaturæ inuentores q; primū
 subtexere.

**¶ Quā primū mercaturā inuenierit. Et de
 primis insitoribus.**

Ca. xvi.

K iug

Liber

Mercatura haud equidē paruo mortalius auxilio est: quādō in asportādis mercib⁹ vitæ humanae necessaria vbiq; locorū suppeditat multarū quoq; ac maxi marū rerū viū experientiāq; hoies edocet: ad barbarorū iūp necessitudines regūq; amīctas cōtrahendas plurimū vale re censem. Vnde pī, in xxxii, haud temere putat comētia vi dus grā eē inuēta Sed ibi (vtopinor) de rerū commerciis loquuntur que (vt ipse tradit) trojanis rēporib⁹ iūmutandis rebus ad vi- clum necessariis mortales inter se exercebant: propriet qđ se- cū tūchādū dubie multo p̄clarī⁹ agebas. Mox autem repto (sicut idem sentit) aureo nūme: tāta hoībus lucrī cupido incēs sit: vt merces asportādi cā se se ad omnia pericula vel (vitā dicā) ad aleam (velut etiā hodie fit) exponerent. Ex quo ve- rissime Flacc⁹ Ho. de his ait. Impiger extreemos mercator cur rit ad Indos Per mare pauperiē fugiēs persaxa ignes. De hu- tismodi mercatura Cī quoq; in primo de Officiis Mercatura autē inquit sī tēuis est: sordida purāda est: si magna & copiosa multa vndiq; apportās: multiq; sine vanitate īmpties: nō ē ad modū viruperāda. Atq; erā sī latiata q̄slu vel contenta portius vt sepe ex alto in portū: ex ipso portu se ī agros possessioneq; cōtulerit: videtur lure optio posse laudari Mercaturā ēt tele Plu. viri p̄clarissimi exercuerūt Thales Solō Hippocrates ma thematic⁹ & Pla. Hāc auctore Pli. II. viij. Peni inuenierūt. Verū Dio. in. vi. Mercurio assignat sed Pli. sibi oīo repugnare vide- tur quū in eodē li. dīcat emere ac vendere instituisse Liberum patrē presertim quū mercatura q̄ ait p̄eos: inuenisse: nil alid si nisi actus quidā emēdi vendiq; merces. Vñ ita fortassis intel- gendū ē. vt p̄oīi merca turā a libero patre institutā primi ex- ercuerūt. Cāterum deq; hoc primitus penīs aut Mercurio vel libero patrī assignandum ducimus. Quādō ex testimoniō Iosephi li. iiij. antiquitatū vñ vendēdi & emēdi multo ante apud hebræos: hoc est Noe temporib⁹ fuisse cōstat. Institutores ve- ro primi teste Herod. in primo Lydi extiterūt: Sūt at institutores non quilegregie mercaturā exercent: sed qui a mercatoribus emūt: vt diuīsim deinde merces emptas vendāt. De quib⁹ M. Tullius in primo officiorū ītellexit: inquiens. Sordidi ēt putan- tur: qui mercantur a mercatoribus: quod statim vendant. nī chil. nī proficiunt nisi admodum mentiantur.

Quis primū insituerit arte meretriciā, aut iuenerit
cincturam capillorū, vel vīlum tondendi. Et quando
primū Tonlores Romæ. Cap.xviij.

DENERÉQUA ex spuma maris procreatē eminētissim⁹
apud nos poetarū & Ouid. testimonio sūt ipudicam
oibusq; plūtū libidinis fuille ppalā est: quippe que
plures ex adultero filios procreauit. Nā ex famoso Martis iu
pro genuit Harmoniā: de qua Plutarchus in vita Pelopidae af
fatum meminit: Ex mercurio Hermaphroditū: ex Ioue cupis
dīnē ex Anchisa Aeneā: & ex Bute Erycē. Vnde amorū gra
ziarū q̄ sit pulchritudinis & deliciarū & voluptatū oīm et libe
dīnis atq; cortus Dea hita est. Hæc autēne sola impudica vi
zorūq; appetens videretur: omnium prima teste Lactatio li. L.
vt eī in hist. quā p̄lci sacram appellant) Meretriciam artem
insituit: auctorq; mulieribus in cypro īnula fuit vni vulgato
corpoē questum facerent. Ex quo apud Cypriostē īstio
li. xviiij: mos īoleuit: vt virgines ante nuptias statutas dota
lē pecunia quesituras īquestrum ad litus maris mitterēt: pro
reliqua pudicitia libamenta Veneri soluguras. Harū ex uue
to octoginta admodum virgines rapl: & nauibus imponiūs
sūt Elīsa: quū illa transirete Tyro fugiēs: vt lūuērus matrimo
nia: & Vrbs lobolē haberet. Apud babylonios ēt cotiuetudo
fuit. vt quū rē domesticā consumpliscent: vnuīq; plabae
obuictus ī opīa filias suas adigeret ad questum corpōē faciū
dum. auctor Herodotus volumine primo. Sed quid de exter
nis loquimur: quū apud nos longe consūtiūs accuratiūq; Ve
neris constituta q̄ det optimi maximi p̄cepia seuentur. Nūc
enī ī fertiliſſimo q̄stu sunt adulteria. Nūc paſſim lupanariapa
tent. Nūc īnuentus ī celos amores (vt Flacus ait) de tene
ro meditatur vngui. Nūc meretrices dīescunt: vt potē q̄ non
amāt: sed spoliant amantes. (vīs v̄urbanissimus poeta de tōstrī
ce impudica muliere scribit) Dicit enim de ista tōstrī Amaria
ne non tondet: Non tonder inquam: quod ergo facit: radit.
Nūc ipsa veneris ars sola viget. Nulla enim mulier casta est
nisi quam nemo rogat. At nec ipsa quidem. Nam (vt Ouidius
doct) eius mens adultera est. Hinc diuus Hyeronimus con
tra fouintanum verissime inquit Nullam ī pudicitia ferua
ti posse. Vnde Elīsa tertium apud iudeos Philosophorum ge

Liber.

nuis virisane prudatissimi auctore Iosepho l.ii. de bello Iudaeo
vxores non ducebant: nullā omnino mulierem vini viro fidē
seruare arbitrantes, ppter alienos dūtaxat filios enutriebant:
Cuius rei manifestissimū exemplū p̄buit Phæron Aegiptiorū
rex vnā castā mulierē in tota Aegipto reppit: cuius lotio lor
(vt probe docuimus: quā de obeliscis sermonem fecimus) vi
sum recepit. Quo slvī quivxorē pudica habuerit: id profecto
veluti diuinū munus deo acceptum referat dicente iuuenas
le Sat. vi. Tarpeiu Limē adora pronus: & auratā lunoni cōde
tuuencā: Si tibi congerit capitīs matrona pudici. Non sola
igitur (vt ip̄a cupiebat) Venus ipudica ē. At quanto Venete
p̄stantior Lucretia extinxit: q̄ non p̄ndicic̄rē p̄stāde sed consa
ter seruandae vnicū p̄buit explū: sibi ipsi moriē cōscīcēs Hec
camen sola pudica eit. In tantum libido crevit: qua in hercu
le nihil in vita mortalium turpius fte diuīq; esse pot. Q uādohę
nobis tūbæluis cōmuniſ est: & hac vna tanū humanae vita
dignoſ citur infirmitas. Vnde magnus alexander (velut resis
tē Plutarcus) le duabus porfissime rebus mortalitatē intellige
re aiebat: sapere videlicet ac coitu: quas sola natura infirmi
tas pareret. Pythagoras vero rogatus q̄n concubendū esset
tūc inquit quā teip̄o ſi firmior fieri: vis auctor Diogenes li. viii.
Q uod nos & si probe ſtimus nihilominus tñ mulierum illece
bris in libidinē trahimur: veluti canis (ve dicit) ad vomitū ſuū
reveritur. De his ſatis ac ſuperq; Tindurā capillorū teste Cle
mente Medea primū inuenit. Vñ aut tondendi ab Abāribus
fluxisse ferunt. Ita. n huiusmodi populi quā natura bellicosi
forent: expeditus: cū hostibus comitibus cōgrediebātur. Testaf
vt rūq; Plutarchus in vita Thesei: inquiens Vigebat etiam illis
réporibus cōluerudo: vi qui ephēbis excessiſſent. delati in
delphos de cornis deo primiſtas darēt. Accessit igit̄ i delphos
Theseus: & éteriorē capitiū partē arrasit. At Aabates primi
hoc tondendi more vñ ſunt. Q uē quidē non ab arabibus (vt
quidā exſtimat) didicerunt: nec misios imitati: ſed q̄ natura
bellicosi eſſent: & ppter pugnādī ac ppter ceteros manus cū hor
ribus conferendi peritiam tenerent. Et post paulo inſert: Ne ig
tur vllaſ hosſibus ad capiendū anſas darēt rōdebat. hēc il
le. Ea ēt de re magnus Alexander ſuis ducibus imperasse di
ctit: vt macedonū barbas arraderet. Toniores in italiā exſi

clia primā venere: anno post conditam urbem quadringentis
anno quinquagesimo quarto adducēte. p. Ticio Menare
fuis Varro Ante int̄lī fuere Primus omnium rādi quotidie illis
erit Aphrican⁹ sequēs diuus Augustus cultris iugiter v⁹. Au-
tor Plii, volumine. viij. nat. hist.

CQ uod multa quū veteratū noua inuēta sunt quo-
rum auctores ignorantur. Cap. xviii.

Onusā probescim⁹ quātū laudis præmij p̄debeat⁹
illis: qui oīlī a quid suo igenio vel ad viūm virtē vel
ad animū excolledū vñle nihil nō necessariū excogit
cauerint. Eo p̄fecto huiusmodi reū auctores hoc vno ope-
re oēs cōplicati: ne quempiā sua laude fraudasie videremur: di-
ligenti⁹ opera enauauimus. Sed quū virtutas (vt Varro inq̄)
multa tollat: pauca non deprauet. ea propter multis vñmū q̄
aut ad suos minime referūtur auctores: aut omnino ad nul-
los: vt pote q̄ nō pduntur. Qua ppter si scriptores quos legue-
remur: nullos phane habui⁹ ne inī fane virū lit nos q̄dā li-
gentio p̄terisse. Q uādo illud admirationē dign⁹ ē: vt plurima
noua inuēta sint: quorū inuētores nō tradātur. Et ex his q̄dā
nec scriptū habeam⁹: quo nomine vocari possent. Nā quid iu-
cūdius reperiri potuit horologio: quo nobis & si occultato lōle
per tintinabulū sua (vt ita videtur) sp̄ote sonas hore nūrū atque
aut quid gratius ipso tintinabulo: quod alij cāpanā nōnulli no-
lam nuncupant: inueniri valuit: quod licet recens inuentum
nō sit Molis, ne temporebus teste Iosephoi & antiquitatū eius
vñs erat: de quo Marcialis ait Redde pīla: sonates thermaz-
rum: ludere pergis: Virgine vis folalatius abire domū vñrū
q̄tū pariter auctor latet. Sed & aliud meo iudicio admirabis
Ius fuit: inuenire pyxidē illā: qua nautae admodū perillū me na-
vigatiōne moderant⁹. Quis tamē eā re p̄gnōmū in aperto
nō est. Addē p̄terea illud tormētū æneū q̄d bombardā vocat⁹
omni admiratione execrationē p̄ dignū i pernitē hominū ex-
cogitatum quo I haud adduci possum: vt humānū ingenium
inuenisse credam: led me hercule potius malum quempiā dā
monem⁹ mortali⁹ monstrasse puto: vt inter se non modo ar-
mis verū etiam fulminib⁹ pugnare valerent. Cuius auctor per illi exempla
(sicut op̄inor) monitus non temere nomen iūris occultauita

Liber

ne in se (vit) mereretur) primū huiusmodi tormentū experietur. Perillus, n. teste plinio, li, xxxiiij, vtr Achenensis ut phalaridi Agrigentum tyranno crudelissimo placeret ex æere taurum artificiosissimum fabricauit: cui ianuā in latere posuit ut quā reus inclusus subiectis ignib⁹ torqueretur mugitum non hominis vocem videtur emittere. Pro quo opere quium a tyranno munus postulasset: in illo ipse includi omnium primus a phalaride iussus suppositis ignibus artifici sui verum experimentum præbuit. De quo Ouidius in primo de arte amandi ita cecinit.

Et phalaris tauro violenti membra perillit

Torruit: in felix imbuuit auctor opus

Iustus vterque fuit: neque enim lex aequior villa est:

Quam necis artifices arte perire ius.

Est & illud nouum inueniū: in quo terque pes viri terque eius quis scit: qui equo insidet. Nā (ut in marmoreis statuis Romæ conspicit) antiqui nō vtebātur: nec quo nomine appelleb⁹ apud auctores legitur: vulgo staffa nominatur. Sunt & huiusmodi plurima sed illa in primis iritamenta gulae. Quæ hodieram diversi generis ex saccaro sunt: vel etiā pars maxia armature. Que quā suis vocabulis haud apte explicari queant: referte super ledeos. Est vel nouitium inueniū: illud lanuum tegmine capitis quod Biretrum vocat. Veteres enī omnino caput non ve labant: sicuti testatur nūmis mara: vel ipse statuae: q̄ (ut romæ vidiimus) nundum caput habent. presertim quum id propalat sit q̄ ea fingimur effigie qua prolium sum⁹. Sed hoc omnino C. Cæsarise exemplo significantius cōprobatur. Hic, n. auctore Tranquillo quā caluit: si de formitate iniquissime ferret obtrœctatorem saepè socii obnoxiam: deficiētem capillum retinere a vertice confueuit ut illā obtegeret. Quod quidem quis non videt: ab eo fieri sub absurdum fuisse: si more patrio comodius decentius caput hoc ē de honestamentum illud caluit: si operire potuisset. Ex quo apparet recens esse inueniū hoc experimentum capitīs quomodo passim utimur auctore tamen ignoratur. Et sic huiusmodi milia sunt quorū iuxta auctores non produntur. Accius est etiā inueniſſe & multo utilius qua ratione frumentum ad decurrentis aquas impetu molere possumus. quis non vtiq̄ recens sit: tamē apud idoneos auctores

suo nomine caret: vulgus molēdīnū vocat: Multa insuper no
vissimis temporibus instrumēta musica inuenta sunt: quorū
auctores iam in obliuione vñuerūt. Ex quibus propter sua
uitatē cōcentus omni admiratione & laude digna sunt illa q
organā nūcupāt. valde quidem ab illis dissimilia: que Dauid
Iudeorum Rex (vt in primo huius operis volumine memora
timus) feceret: quibus Leuitæ lacros hymnos cōcinerēt: sicut
nos his pariter canimus. Item alia quædam sunt: quæ mono
chordia: clavis cymbala nominātur horū tamē æque iuētores
magno quidē sua gloriæ dāno i nocte densissima delitescant
Non proditur itidem: quis primus fecerit candelā ex seuo: rē
et si scordidā attamen apprime vtilem. Sicutis: qui primū aues
advenandū domuerit: quod similiter recens inuentū eū. Nec
memorie proditū est: quis annulos primo reppererit: quibus
apud Romanos (vt monstrauim⁹) magn⁹ honos accessit. Sed
quid miramur: huiusmodi rerū admodū tenuū iuētores diu
turnitatē tēporis oblitterasse: quū imprimendarum litterarum
artis nouissime diuino quodā ingenio excogitate ipse auctor
prope modum in tenebris iaceret: quē tamen pro virili parte
operā impēdimus: (quēadmodū suo loco ostendim⁹) quantū
per me fieri potuit: ab omni obliuionis iniuria vindicare. Ex
tant plures p̄terea artes q̄irā suū initium tanq̄ huius le quum
minime steterint: subinde ab inēquentibus aude neutiq̄ ad
suos priores auctores: sed ad eos a quibus incrementū acce
perint: perperā (vt plerisq̄ locis huius operis docuim⁹) referunt
Q. Vare proinde si vetera quædam inuenta aut noua mi
tris attigimus: id profecto in causa fuit: q̄ malui paucis ver
bis certa tradere: q̄ multis incerta persequi.

FINIS.

CSi aliquod autem in toto opere simulatione syllaba
rum litterarum ueerratum fuerit: id veluti tenue ac puerile
impressorum incurie ascribēdū legentes monere sub absurdum
vñsum est.

CFinis Polydori Vergili Virgilinatis de Inuētoribus rerū
opus. Impressum Parisiis Pro Oliverio senant Comoratē
in vico diuī Jacobī ad inter signū diue Barbare virginis.

Tabula.

(Polydori Vergili; Vrbinatis de Inuentoribus rerum:
Tabula Primi Libri.

De prima deorum origine. Et q̄ veri dei nullum est exordium:	Folio. iii.
De initis rerum	Folio. v.
De primo hominum ortu. Et linguarum varietatis origine.	Folio. vi.
De origine consugij: & q̄ aliud alle gentes habebant: & q̄ in propatulo pecudum more colabant.	Folio. vii.
De religionis origine & qui coledorū deorum primi auctores fuerint. & deo vero primitus sacrificauerint.	Folio. viii.
Quis primus leas inuenierit: aut in latium attulerit.	Folio. x.
De origine grammaticae.	Folio. xi.
De poeticae artis origine.	Folio. xi.
De origine metri: & q̄ metrorū plura sunt genera.	Folio. xii.
De tragœdiae atq; comœdiae initis.	Folio. xiii.
De origine satyræ	Folio. xiii.
Quis primus historiam condiderit: aut prosam orationem inuenierit.	Folio. xiii.
De origine rhetorices.	Folio. xliii.
Quis primus musicam reppererit.	Folio. xv.
Qui primum instrumenta musica diuersi generis inuenierint et ea in latium attrulerint & de antiquissimo vsu tibiarum in prælijs.	Folio. xv.
De origine philosophiae: & de duobus principijs: & quis primus inuenierit ethicem & dyalecticem: aut dialogos introduxerit.	Folio. xvii.
Quis primitus astrologiam ad inuenierint aut quorūdā siderū cursus deprehenderit & sphaeræ ventorū præstationē: & observationes siderū in nauigando reppererint.	Folio. xvii.
Qui primo geometriā & arithmeticā inuenierit.	Folio. xviii.
Quis primus repperit pondera / & mensuras / ac numeros.	Folio. xix.
Quis primus medicinam inuenierit*	Folio. xix.
De herbariæ & medicamentariæ atq; melleæ medicinæ inuentoribus: & q̄ homines ab animalibus remedia quedam didicerunt.	Folio. xx.
Quis primo magicanam artem inuenierit: & a quibus celebrata	

Tabula

- et quis modū effugandi dæmones/aut incantationes adide
rit/quibus morbi sedantur. folio. xxii
- De origine necromatiæ/pyromantiæ/aeromantiæ: hydromatiæ/geomantiæ/et chiromaniæ. folio. xxii.
- De duobus diuini generibus/et de origine aruspicingar
tis/et fortium prenestinum/et quis sonitorum interpreta
tionem docuerit. folio. xxiii.

¶ Tabula Secundi Libri:

- De iuris ac legū origine:& quis primus mortalibus leges de
derit: & alij altis leges constitueret. folio. xxiv.
- Qui regiam aut popularēm ciuitatem primo cōdiderint aut
tyrannymdem exercuerint, & diadema vel seruitium inueni
ent:& quis agiopagitarum consilium constituerit aut suffra
gia inuenierit. folio. xxv
- Quod romana ciuitas monsarchiam: aristocratiā: & demo
cratiā habuit. & de origine insignium regum. & ex qua ar
bore siebant magistratuū virgæ:& quis primus seniū ordina
uerit: au carcere adifickerit folio. xxvi.
- Qui primi constituerint annum : & q alij alium habeant
et quis inuenierit hunc annum : quo vnumur : aut men
ses: folio. xxvii.
- Quis horas primum ordinauerit: auctorologīa diuersi gene
ris inuenierit. folio. xxviii.
- Quonō primi tūs alij aliter dies obseruabant. folio. xxix.
- Qui primo libros cōdiderint:& de prima bibliotheca:& a quo
aut ubi vsus imprimendarum litterarum primi et inuen
eris. folio. xxx.
- De primo vsu scribendi apud priscos:& quando primum in
uenta charta vel membrana. folio. xxx.
- Quis primus memorie artem monstrauerit: aut qui eiusdem
gloriam adepti sint. folio. xxxi.
- A quo primum militaris ars inuenta. item i exercitu ordines
et thessaræ: et vigilie: & q primō pugnis & calcibus: dein fusi
bus pugnatum est. folio. xxxi.
- De primo vsu armorum: et qui primi ter inuenierint galeā: gla
diū: hastā: loricā: dypeos: ocreas: cristas: lanceas: ætolas: iactu

Tabula

- Ium cum amento:falcem:hastas vltates:pilū:securim venabula,atcum,lagittas:& tormenta diuersi generis:& artē ipsā machinamentorū:& de illo tormento æneo:quod bōbara vocatur. Folio,xxxii.
- Quis primum equitandi artem aut usum equos domandi, veleorum ornamenū inuenierint,& bigas atq; quadrigas iūxerit:& vehiculū cū quattuor rotis reppererit,& qui ex equo pugnare primus instituerit. folio,xxxij.
- Quis primus inuestuerit apud grecos Olympiū cum certamen: ludos pythios:isthmios:nemæos:gymnicos/funebres:& pitthicam saltationem atq; palestrem:& a quibus inuentus ludus pilæ alæ:& thesserarum. folio,xxxiiij.
- De quorundam ludorum origine apud latinos. folio,xxxvij.
- Quis inuenierit inducias & federa:& q̄alij alio modo feedi inibant. folio,xxxv.
- A quo primum mos triumphandi fluxerit. Et quis prim⁹ apd romanos triumphum & ouationem duxerit:& quis triūphare aut ouare licebat. folio,xxxvi.
- Qui primū coronas inuenierint:& flores miscere cooperint& de variis earum generibus:& a quibus clues coronandi consuetudo manauerit:& devolu coronatum in conuictis:inib; glo-
cus vergili⁹ enodatus. folio,xxxvij.
- De antiquissimo usu vnguentorum:& quando primum ea congnita romanis. folio,xxxvii.
- Qui primus inuenierint Aurū:argentū:ferrum:plumbum:aes:forcipem/marcuū:vecte:incudem:aceriam:ferranag: fabricam:ferri compactionem:aeris atq; auri confiaturam:& ignem primo: mox e silice: aut lignis:& folles atq; lucerne usum. folio,xxxviii.
- A quibus primū nūmus aureus inuentus, aut quis argentū & aes signauerit:atq; speculū argenteū fecerit. folio,xxxix.
- De origine annulog: & cur digitus inistræ manus minima p ximus annulo coronari cosueuerit. folio,xl.
- De origine vitri & electri:& quis primus inuenierit minū:& myrrhina in urbē asportauerit:& de chryſtallo. folio,xli.
- De origine ſimulachrorum:& ſtatuarū:et q̄ primo ſtatua posuerit:& q̄ greci contrario romanoꝝ more eas nō valebāt & q̄ dā memoratu digna de imagine magni alexandri: folio,xlii.

Tabula

De origine picturæ & quis primum colores inuenierit/aut per
nicillo pinxerit. folio. xlif.

De primis plastices inuentoribus:& quis rotam figurariā repre
pererit. folio. xlvi.

Tabula Tertiij Libri.

A quibus primū inuenta agricultura folio. xliij.

Quis primum mortalibus fruges & eas molendi aut stercorā
dorum agrorum vel pinsendi frumenti vsum monstrauerit/ &
boves arato iunxerit: aut ferramenta rustica inuenierit/vel
cribra diuersi generis. folio. xliii.

Qui primitus vites & vsum vīni & arborū fructus reppererit
& vino aquā miscuerit/ & vnde talis mos fluxerit aut quis oleā
& vsum olei & mel adm̄inuenierit/vel exhordeo potum fecerit/
atqe plac coagulauerit. folio. xlv.

A quodiq peregrinæ arbores in italiā translatae. fol. xlviij.
Quis primus animalibus nomine imposuerit/ & ea occidere i
stituerit, & de primo carniū elu/& quo multi mortalū carnibus
olim abstinuerunt/ & qui fuerint autores secundæ mensæ/ &
vnguenti coronarū in cōuiuio dandarū/ & de primo vſu ve
nandi & piscandi/ & falsis inuentione/ & quis apud romanos
primus pauonem in mensis posuerit/vel auiaria instituerit/ at
quæ animalia legionū insignia fuerint. folio. xvii.

Quis primum inuenierit linum: ræta: nend: texendique modū
vel artem fulloniā aut qui lanas infecerint/ aut reppererint la
tifici vestiūque vsum: & fuso aulea vel utrinā artē aut lenticū
atqe bombicinam vestem. folio. xlviij.

De origine architecturæ. folio. I.

Qui primū luteas aut lateritias domos edificauerint/vel eaque
structuras & tegulas & lapidicinas inuenierint/ et de prima cō
lunaru in origine/ et quando primum marmorū vlus romæ
in aedificiis. folio. I.

Qui primitus condiderint oppidum/ muros/ tueres/ taberna
cula/ delubra/ aut quis primus deo omni potenti templū fe
cerit. et qui puto eos foderint. folio. li.

De primis labyrinthorum pyramidum auctoribus/ et quo esset
ear̄ cōstruendi cā/ et de mausoleo lepulchro/ addevario apud

Tabula

- gentes olim sepeliēdi vñ: & vnde apud romanos mos crema
di cadavera: atq; de origine funebris orationis: folio.lit
Qui primum obeliscos fecerint: aut romam vixerint: & inib;
locus plini emaculatus: & de notis obeliscorū: & quales eū
ægyptiorum littere. folio.litt.
A quibus primo alyū cōstitutum fuerit. folio.iv
De origine theatri: & qui primo romæ theatrum & amphitea
trum construxerint: & de vtriusq; forma: & quare amphithea
trum harena spargebatur folio.lv
Quis primus inuenierit fabricam materialium: et in ea ferrā
alciam: perpendiculum/terrebram/glutinum/normam: form
cem/libellam/tornum/clauem/circinum/dol: a & vasa vīni
nea. folio.lvi
Quis prim⁹ mari imperauerit: & vt primo nauigari coepit
& qui inuenierint artē nauigandi/navigia diuersi generis/re
mū/vela/anchoram/gubernaculum/& pugnā nauale. fol. vii
Qui primum mercaturam inuenierint: & de primis instituta
bus: folio.lyii
Quis primum instituerit artem meretriciam: aut inuenierit
cturā capillorum/vel ysum tondendi: & quando primū consa
res romæ. folio.lix
Quod multa quum vetera cum noua inuenta sunt: quorum
auctores ignorantur. folio.lx

LAVS DEO;

